

DH

MAGAZINE ABOUT
ART IN DEN HAAG

P.6 **BEELD EN GELUID**
EEN BEELDESSAY DOOR
JUSTIN BENNETT

//
P.6 **IMAGE AND SOUND** A
IMAGE ESSAY BY JUSTIN
BENNETT

P.16 **MUZIEK EN
MUTANTEN** BEELD,
GELUID EN ARTSCIENCE
IN DEN HAAG

//
P.16 **MUSIC AND
MUTANTS** IMAGE, SOUND
AND ARTSCIENCE IN THE
HAGUE

P.84 **FILMSTAD AAN ZEE**
DE ENE FILMMAKER IS DE
ANDERE NIET

//
P.84 **FILM TOWN ON THE
SEA** ONE FILMMAKER IS
NOT THE OTHER

P.96 **ANDRÉ
KRUYSSEN** DE
PERIFERIE

//
P.96 **ANDRÉ
KRUYSSEN** THE
PERIPHERY

P.26 **KUNSTENAARS** DE
KEUZE VAN DE EXPERTS
//
P.26 **ARTISTS** THE
EXPERTS' CHOICE

P.62 **DH// MAPPING**

P.102 **EEN FIETSTOCHT
OVER DE TOPPEN**

//
P.102 **BIKING ALONG
THE TOP**

P.116 **NIEUWE PUBLICATIES**

//
P.116 **NEW PUBLICATIONS**

P.70 **AIR IN DE STAD**

//
P.70 **AIR IN THE CITY**

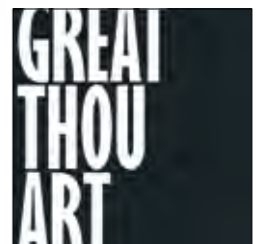

P.80 **ALON LEVIN**

P.132 **DEN HAAG ART MAP & INDEX**

P.138 **DH// YELLOW PAGES**

DH// GIDS IN MEERSTROMENLAND

Het was eigenlijk nooit de bedoeling dat er een opvolger zou komen van de 'eenmalige glossy' *DH//* die Stroom Den Haag in 2008 publiceerde. Maar nu heb je dan toch *DH//* onder ogen. Gemaakt met dezelfde intentie, namelijk Den Haag te laten zien als een stad met een dynamisch, divers en zeer eigengereid kunstklimaat. Niettemin ziet *DH//* er volkomen anders uit dan zijn voorganger. Eigenlijk dus weer een uniek magazine. Dit keer is de vormgeving in handen van Welmer Keesmaat, de jonge bladenman van *Yvi Magazine*.

Ooit was de kunstwereld overzichtelijk. Tegenover de gevestigde, institutionele kunstwereld stond het 'alternatieve circuit'. De eerste bestond voornamelijk uit musea en galleries, had een gesloten karakter en richtte zich op gearriveerde kunstenaars. *Mainstream*. Behoudend, vonden velen. Het tweede omvatte kunstenaarsinitiatieven en experimentele blaadjes. Hier vonden jonge, onbekende kunstenaars ruimte om te experimenteren, om hun werk aan elkaar te tonen. Deze presentatieplekken - *platforms*, werden ze ruimdenkend genoemd - hadden een open karakter en onttrokken zich aan het beperkte kader van het officiële circuit. Vernieuwend tegenover behoudend, open tegenover gesloten, een alternatief voor het gekende, jong tegenover oud. Overzichtelijk.

Het speelveld voor de beeldend kunstenaar is veelzijdig en dynamisch geworden, en kent een variatie aan perspectieven. Traditionele scheidslijnen zijn, al dan niet tijdelijk, ongedaan gemaakt. Kaders vervloeien. Nieuwe vormen van institutie ontstaan, zoals bijvoorbeeld de 'presentatie-instelling'. Daar kun je zowel (voormalige) kunstenaarsinitiatieven als W139 (Amsterdam) of BAK (Utrecht) toe rekenen, als vanuit de lokale overheid geïnitieerde instellingen als Witte de With (Rotterdam). Kunstenaarsinitiatieven manifesteren zich als winkel, weblog, *high end* podium, festival, *incubator*, thematisch agentschap, etc. Heterogeen. Dus veel minder overzichtelijk, maar wel levensvatbaar. Marres (Maastricht) of Casco (Utrecht) zijn compacte kunstinstellingen met een sterk geprofileerd directoraat. Musea komen uit de kast en ruimen plaats in voor het ongekende. Zij 'brengen' jonge kunstenaars en ontwerpers met presentatievormen die sterk refereren aan het informele

circuit. 'Yourspace' in het Van Abbemuseum (Eindhoven), bijvoorbeeld, of activiteiten van de Stadsredactie in Rotterdam. 'En, en, en' is de modus. 'Of', 'tegenover' en 'naast' zijn blijkbaar te statisch.

Den Haag vormt een mooie afspiegeling van de complexe, veelzijdige kunstwereld, waarin tegenstellingen oplossen. De stad telt inmiddels tientallen actieve initiatieven. Sommige op een vaste locatie, andere nomadisch. JCA de Kok is een *artist-run space* die zich richt op de *mid-career* kunstenaar - een even vanzelfsprekende als doeltreffende niche. West is een initiatief dat zich presenteert op internationale *mainstream* kunstbeurzen als Artforum Berlin en NADA Miami. Villa Ockenburgh vindt aansluiting bij wetenschappers van bijvoorbeeld de TU Delft. 1646, een kunstenaarsinitiatief met *artist-residency*, realiseert bijna-museale presentaties. Dag in de Branding is een muziekfestival dat door de stad reist en geluidskunst en *ArtScience* opzoekt. Liefhertje en de Grote Witte Reus vormt een hybride van een hippe designwinkel, *agency* en expositieruimte. Zaal 5 is onderdeel van het Filmhuis Den Haag, en ontpopt zich als avontuurlijke *cross-media*-plek. En zo kan ik nog wel even door gaan...

DH// wil een indruk geven van de diversiteit en beweeglijkheid van de infrastructuur. Het zijn natuurlijk de kunstenaars, die deze veroorzaken en voeden. Enkele van hen hebben een speciale bijdrage geleverd aan *DH//*. Justin Bennett verzorgt een beeldessay, Nico Bunnik selecteerde Den Haag in *film stills*, Alon Levin maakte een kunstenaarspagina, Gracia Khouw *infographics*, en André Kruysen toont een deel van zijn beeldarchief. Daarmee is *DH//* echter niet louter een *lookbook*. Diverse auteurs (Vincent de Boer, George Vermij, Joost Rekveld, Heidi Vogels, Albert Wulffers) schrijven over minder bekende aspecten van het kunstklimaat of over onverwachte verbindingen van kunst met de stad.

Het wordt er allemaal niet overzichtelijker op. Wel rijker, prettig verwarrend, en onstuimig als een goede branding. Mijn enthousiasme over Den Haag als plek voor experiment en verschil is onverminderd. Ik nodig je uit om de stad en haar kunstklimaat te leren kennen. En *test the water* met *DH//*.

Arno van Roosmalen
directeur Stroom Den Haag

DH// YOUR GUIDE IN A COMPLEX LANDSCAPE

It was actually never anyone's intention to make a follow-up to the 'one-off glossy' *DH//*, published by Stroom Den Haag in 2008. Still, here it lies before you today: *DH//*. Made with the same intent, namely to show The Hague for what it is: a city with a dynamic, diverse and extremely idiosyncratic artistic climate. Nevertheless, *DH//* has a completely different look to its predecessor. So actually, one could once again call it a unique magazine. This time, the design is in the hands of Welmer Keesmaat, the young founder/editor of *Yvi Magazine*.

At one time, the art world was easy to survey. You had the established, institutional art world, and its antithesis, the 'alternative scene'. The first of the two consisted primarily of museums and galleries, had a closed character and focused on established artists. *Mainstream*. Conservative, according to many. The second comprised the artists' initiatives and experimental magazines. Here, young, unknown artists were offered room for experimentation, for showing their work to one another. These presentation venues - platforms, they were broad-mindedly called - had an open character and avoided the restricted character of the official circuit. Innovative versus conservative; open versus closed; an alternative for the familiar; young versus old. A convenient arrangement.

Today's playing field for visual artists has become multifaceted and dynamic and offers a wide variety of perspectives. Traditional demarcations have been - either permanently or temporarily - razed. Frameworks melt and merge. One sees the development of new forms of institutes, such as the 'presentation institute', for example. This category includes both (former) artists' initiatives like W139 (Amsterdam) or BAK (Utrecht) and institutes that are initiated by local government like Witte de With (Rotterdam). Artists' initiatives manifest themselves as a store, weblog, high-end platform, festival, incubator, thematic agency, etc. Heterogeneous. Far less easy to survey, in other words, but viable nonetheless. Marres (Maastricht) or Casco (Utrecht) are compact art institutes with a clearly defined directorship. Museums are coming out of the closet and reserving space for the unfamiliar. They 'present' young artists and designers within formats that refer strongly to the informal scene. 'Yourspace' in the Van Abbemuseum (Eindhoven), for example, or activities of the Stadsredactie in Rot-

terdam. 'And, and, and' is the mode. 'Or', 'as opposed to' and 'beside' are too static, apparently.

The Hague forms a fine reflection of today's complex, multifaceted art world, in which contrasts dissolve. By now, the city boasts dozens of active initiatives. Some use a fixed location, others are nomadic. JCA de Kok is an artist-run space that focuses on the mid-career artist - a niche that is as self-evident as it is effective. West is an initiative that presents itself at international mainstream art fairs like Artforum Berlin and NADA Miami. Villa Ockenburgh establishes connections with scientists - those of Delft University of Technology, for instance. 1646, an artists' initiative with an artist residency, realises near-museological presentations. Dag in de Branding is a music festival that travels through the city and seeks out sonic art and ArtScience. Liefhertje en de Grote Witte Reus is a hybrid of a hip design store, an agency and an exhibition space. Zaal 5 is part of Filmhuis Den Haag, and is revealing itself as an adventurous cross-media venue. And I could go on for quite a bit longer...

DH// aims to offer an impression of the diversity and mobility of The Hague's infrastructure. Of course, it is the artists who lie at the root of this diversity, and who nurture it. Several of them have made a special contribution to *DH//*. Justin Bennett will be presenting a visual essay, Nico Bunnik has selected The Hague in film stills, Alon Levin has made an artist's page, Gracia Khouw has created infographics and André Kruysen will be showing part of his visual archive. That doesn't make *DH//* a mere lookbook. Various authors (Vincent de Boer, George Vermij, Joost Rekveld, Heidi Vogels, Albert Wulffers) have written about lesser-known aspects of The Hague's art climate or about unexpected connections between art and the city.

Things are getting less and less easy to survey. They are however becoming richer, pleasantly confusing and turbulent as breaking ocean surf. My enthusiasm about The Hague as a place for experimentation and variety is undiminished. I invite you get to know the city and its artistic climate. And to test the water with *DH//*.

Arno van Roosmalen
director Stroom Den Haag

BEELD EN GELUID // IMAGE AND SOUND

TEKST EN BEELDESSAY // TEXT AND IMAGE ESSAY JUSTIN BENNETT

CREDITS

Page 8 & 9

Justin Bennett *Production Line* (in progress)

<http://this.is/justin>

Page 10 & 11

Yoko Seyama & Lyndsey Housden *Transient Landscapes*

www.sentientarchitecture.net

www.yokoseyama.com

Page 12 & 13

Barbara Ellison *All depends on your level of*

magnification

www.barbaraellison.com

Page 14 & 15

Dewi de Vree & Jeroen Uyttendaele *Graphite*

Instrument

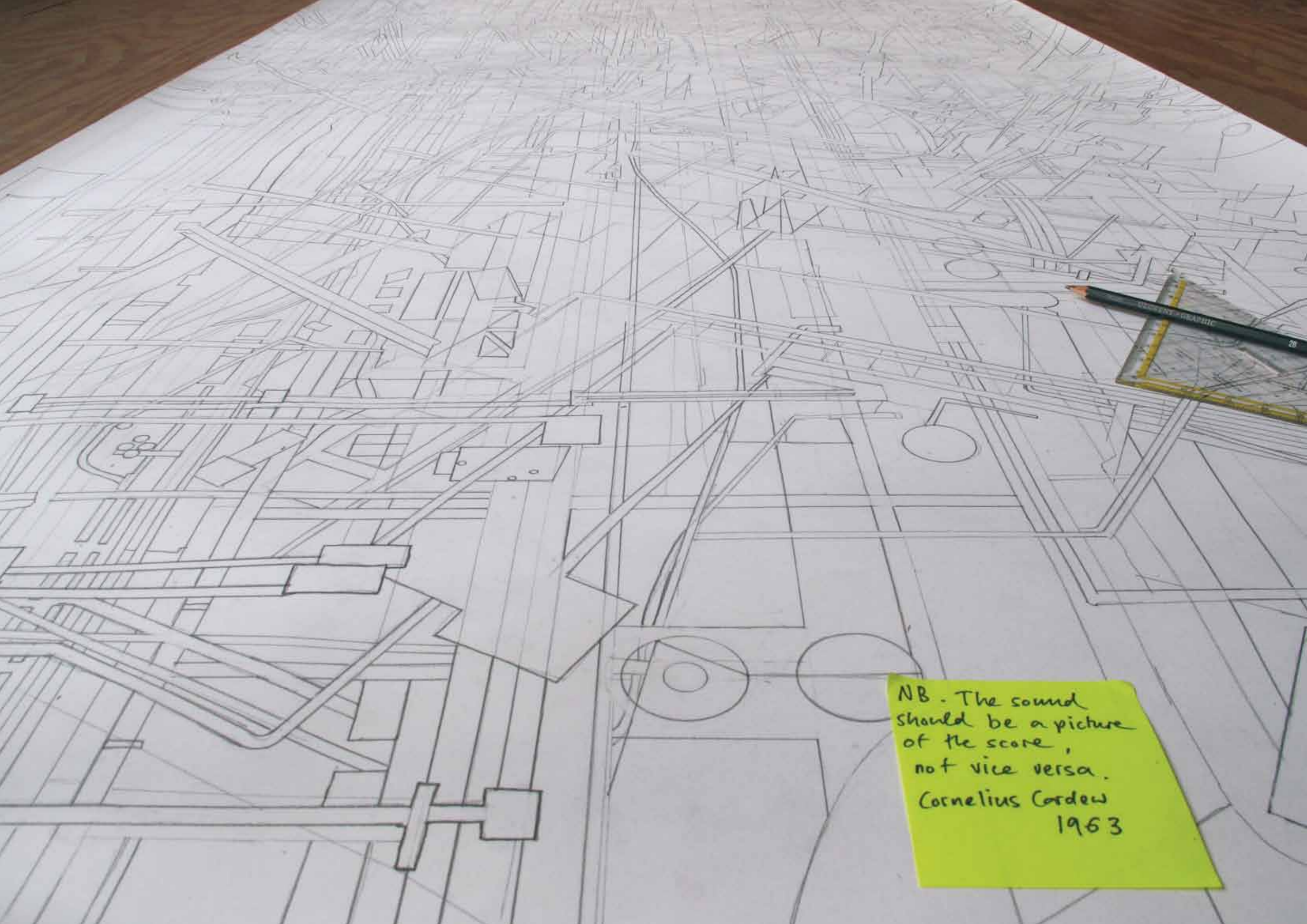
www.jeroen-uyttendaele.org

NL // Sommige mensen horen kleuren, zien geluiden of ruiken cijfers, maar ik heb nooit last gehad van een dergelijke vorm van synesthesie. In mijn oren, creëert, definieert en beschrijft geluid de ruimte, maar het blijft altijd een gehoorservaring. De laatste jaren heeft digitale technologie banale vertalingen tussen media alomtegenwoordig gemaakt, maar de partituur is waar beeld en geluid elkaar traditioneel treffen. In de tweede helft van de twintigste eeuw hebben – naast vele anderen – Cornelius Cardew, John Cage en Dick Raaijmakers geëxperimenteerd met grafische muzieknotitie, om zich te kunnen losmaken van muzikale conventies, om geluiden en processen te noteren of om het onzekerheidsprincipe of de muzikanten zelf een rol te laten spelen in het compositieproces.

De werken op de volgende pagina's onderzoeken het gebied tussen tekenen als compositie en tekenen als performance. De kunstenaars hebben een achtergrond in beeldende kunst, performance en muziek en hebben gewerkt binnen de Interfaculteit ArtScience of het Instituut voor Sonologie in Den Haag. Mijn eigen tekeningen combineren elementen van kaarten, diagrammen en geluidsnotities in een obsessief proces van lijnen maken en uitwissen. Het werk *Transient Landscapes* van Yoko Seyama en Lyndsey Housden is een performance waarbij driedimensionale tekeningen geleidelijk een vorm aannemen, om tenslotte weer in een fractie van een seconde te verdwijnen; stille beelden die denkbeeldige muziek oproepen. Barbara Ellison maakt collages van muziekpartituren en werktekeningen in dichtgelaagde beelden die op een reeks verschillend niveaus kunnen worden bekeken; op meerdere manieren kunnen worden gelezen. Ze laten een voorraad aan ideeën zien die zo vol is dat het overstroomt. Dewi De Vree en Jeroen Uyttendaeles *Graphite Instrument* gebruikt getekende lijnen om elektrische verbindingen tot stand te brengen tussen de elementen van een "open" geluidssynthesizer. Dit instrument kan een ruimte vullen, maar je kan het ook bij je dragen in een schetsboek. De tekening van de partituur, zijn interpretatie en de productie van het geluid zelf worden één op de tijd en plek van de uitvoering.

E // Some people hear colours, see sounds, or smell numbers, but I have never suffered this kind of synaesthesia. In my ears, sound creates, defines and describes space, but it always remains an aural experience. Digital technology has recently made banal translations between media ubiquitous, but traditionally the place where image and sound meet is the musical score. Cornelius Cardew, John Cage and Dick Raaijmakers, among many others, experimented with graphic scores in the latter half of the 20th century in order to break free from musical convention, to notate noises and processes, or to let indeterminacy or the musicians themselves take a role in the process of composition.

The works on the next pages explore the area between drawing as composition and drawing as performance. The artists have a background in visual art, performance and music and have worked in the ArtScience Interfaculty or the Institute of Sonology in The Hague. My own drawings combine elements of maps, diagrams and scores in an obsessive process of line-making and erasure. Yoko Seyama and Lyndsey Housden's *Transient Landscapes* is a performance where three-dimensional drawings slowly take form only to disappear before one's eyes in an instant; silent images that conjure up an imaginary music. Barbara Ellison collages scores and working drawings into densely layered images that can be viewed at different scales, read in multiple ways. They reveal an overflowing storehouse of ideas. Dewi De Vree and Jeroen Uyttendaele's *Graphite Instrument* uses drawn lines to electrically connect the elements of an 'open' sound synthesiser. This instrument can fill a room or be carried around in a sketchbook. The drawing of the score, its interpretation and the production of sound itself fuse at the place and time of the performance.

NB - The sound
should be a picture
of the score,
not vice versa.
Cornelius Cordew
1963

MUZZIEK EN MUTANTEN // MUSIC AND MUTANTS

Een van de dingen die opvallen aan het culturele klimaat in Den Haag is dat er een constante activiteit is van kunstenaars die zich verhouden tot apparaten en kunst maken die overtuigd hybride is. Deze aandacht voor nieuwe media en elektronisch gemuteerde kunstvormen in Den Haag wordt mede veroorzaakt door de aanwezigheid van de Interfaculteit ArtScience (voorheen Interfaculteit Beeld en Geluid). Type-rend voor de Haagse situatie is het onderzoek naar de inhoudelijkheid van de technologie achter de nieuwe media en de verwevenheid van deze nieuwe kunstvormen met elektronische muziek.

//

One of the most striking things about the cultural climate in The Hague is the constant activity of artists who relate to machines and who make art that is unabashedly hybrid. This attention to new media and electronically mutated art forms in The Hague is partly the result of the presence of the ArtScience Interfaculty (formerly known as the Image and Sound Interfaculty). A characteristic feature of the situation in The Hague is the exploration of the substance of the technology underlying the new media and the close ties these new art forms enjoy with electronic music.

TEKST // TEXT **JOOST REKVELD**

De ideale student ArtScience vindt tijdens zijn of haar studie een nieuwe kunstvorm of een nieuw medium uit

NL // Een van de lokale kunstenaars die zich op een dergelijke manier met technologie bezighouden is Daan Brinkmann, die in 2006 afstudeerde aan de Interfaculteit ArtScience. Hij maakt licht- en videoinstallaties waarin de interactiepatronen van de bezoekers het eigenlijke materiaal zijn. Door visualisaties en sonificaties maakt hij deze patronen ervaarbaar op een manier die de bezoekers uitlokt om zich vooral ook met elkaar te verhouden, in de vorm van een spel of samen muziek maken. In zijn atelier in de broedplaats DCR werkt hij aan installaties voor de publieke ruimte, waarbij hij zich laat inspireren door de sociologische theorieën van Erving Goffman en de spel-filosofie van Johan Huizinga. Zijn werk *Lines* was onder andere te zien tijdens het Today'sArt festival 2008, in het atrium van het stadhuis. Het is een ingenieus spel op basis van een grafische weergave van het netwerk van ruimtelijke relaties tussen alle bezoekers. Een ander voorbeeld is de geluidsinstallatie *Skinstrument*, die het laatste jaar op een groot aantal mediakunsthoeven te horen is geweest. In deze installatie veroorzaakt de gebruiker klanken bij het aanraken van de huid van een andere gebruiker. Dit veroorzaakt interessante, nieuwe vormen van sociaal gedrag, die erg uiteenlopen afhankelijk van de context.

Mike Rijnierse is een andere Haagse kunstenaar die afkomstig is van de Interfaculteit. Ook hij werkt veel met licht, en ontwikkelde een lange serie werken onder de titel *Licht en kleur*. In

deze werken onderzocht hij nauwgezet de waarneming van gekleurde vlakken die met verschillende kleuren worden belicht. De ontdekkingen die hij deed over de interactie tussen licht, pigment en netvlies gaf hij vorm in installaties, projecties en lichtontwerpen tijdens muziekvoorstellingen. In 2008 leidde dit in samenwerking met Willem Marijs tot de installatie *Lumokinese*, waarin de bezoeker zowel beeldelement als waarnemer is. Een andere kant van het werk van Rijnierse is het meewerken aan grote gebeurtenissen in de openbare ruimte; in samenwerking met ontwerp bureau LUST was hij een van de mensen achter de *THX Landingsbaan* tijdens het Today'sArt festival 2007, en tijdens het festival in 2008 werkte hij mee aan het *Station to Station*-project, samen met Staalplaat Soundsystem, Mark Bain en Erik Hobijn. Door installaties werd station Den Haag CS tot klinken gebracht, waarbij de dienstregeling van treinen en trams de basis was voor de compositie.

BEELD EN GELUID (1989–2004)

Iets meer dan twintig jaar geleden werd de allereerste lichting studenten toegelaten aan de Interfaculteit Beeld en

Geluid, een interdisciplinaire opleiding aan zowel het Koninklijk Conservatorium als de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten (KABK) in Den Haag. De Interfaculteit werd in 1989 opgericht door Frans Evers en Dick Raaijmakers, vlak voordat het conservatorium en de academie bestuurlijk samengingen. Frans Evers raakte in eerste instantie aan het conservatorium verbonden als docent muziekpsychologie aan het Instituut voor Sonologie. Dit instituut was in 1986 verhuisd van de Universiteit Utrecht naar het conservatorium in Den Haag en is nog steeds een van de leidende instituten op het gebied van elektronische muziek in de wereld en een belangrijke pijler onder het culturele leven in Den Haag. Frans Evers was tijdens zijn onderzoek naar de waarneming van kleur en vorm geïnteresseerd geraakt in synesthesie: de wederzijdse invloed die zintuigen op elkaar hebben. Dit was de aanleiding voor een levenslang onderzoek naar de rol die synesthesie speelde in de kunst van de twintigste eeuw.

De kunstzinnige loopbaan van Dick Raaijmakers omspande eind jaren tachtig al meer dan 35 jaar. Hij stond aan de wieg van de elektronische muziek in Nederland door zijn werk in de Philips-studio midden jaren vijftig, waar hij in 1957 de eerste elektronische popmuziek ter wereld produceerde. In 1966 richtte hij met componist Jan Boerman in Den Haag de eerste studio voor elektronische muziek op, en ontwikkelde een veelzijdig oeuvre als componist, beeldend kunstenaar, performer en schrijver, maar bovenal als originele en immer beweeglijke denker. Het was vooral zijn interesse in de fenomenologie van elektronische apparaten die hem bracht tot nieuwe media en tot nieuwe vormen van presentatie.

E // One of the local artists to concern himself with technology in this manner is Daan Brinkmann, who graduated from the ArtScience Interfaculty in 2006. He makes light and video installations that take the patterns of visitors' interaction as their actual material. By means of visualisations and sonifications, Brinkmann makes these patterns empirical in a way that induces the visitors to relate to each other, first and foremost, in the form of a game or by making music together. In his studio in the DCR *broedplaats* (creative breeding ground), he works on installations for public space, drawing his inspiration from the sociological theories of Erving Goffman and Johan Huizinga's philosophy dealing with games. His work *Lines* could be viewed, among other occasions, during the 2008 edition of the Today'sArt festival, in the atrium of The Hague's city hall. It is an ingenious game, based on a graphic depiction of the network of spatial relationships existing between all the visitors to the presentation. Another example is the sound installation, *Skinstrument*, which during the past year could be heard at a large number of media art festivals. In this installation, the user generates sounds by touching another user's skin. This causes interesting new forms of social behaviour, which vary considerably depending on the context.

Mike Rijnierse is another Hague artist who graduated from the Interfaculty. He also frequently works with light, developing an extensive series of works under the title *Licht en kleur* (Light and Colour). In these works, the artist made a meticulous study of the perception of coloured surfaces that are illuminated by different colours. He gave concrete form to his discoveries relating to the interaction between light, pigment and

the retina in installations, projections and light designs during music performances. In 2008, working in collaboration with Willem Marijs, this resulted in the installation, *Lumokinese*, in which the visitor acts as both a visual element and an observer. Another side of Rijnierse's work is his collaboration on major events in public space; working in partnership with the LUST design agency, Rijnierse was one of the people behind the *THX Landingsbaan* (THX Runway) during the 2007 Today'sArt festival, and during the 2008 edition, he collaborated on the *Station to Station* project, together with Staalplaat Soundsystem, Mark Bain and Erik Hobijn. This project used a variety of installations to cause The Hague Central Station to sound out, with the timetable of the trains and trams serving as the basis for the composition.

IMAGE AND SOUND (1989–2004)

Just over twenty years ago, the very first crop of students was admitted to the Image and Sound Interfaculty, an interdisciplinary study programme organised by the Royal Conservatoire and the Royal Academy of Art (KABK) in The Hague. The Interfaculty was

established in 1989 by Frans Evers and Dick Raaijmakers, just before the academies of music and art merged at the administrative level. Frans Evers was initially engaged by the Conservatoire as an instructor in music psychology at the Institute of Sonology. This institute had moved in 1986 from Utrecht University to the Royal Conservatoire in The Hague and is still one of the world's leading institutes in the field of electronic music and a mainstay of The Hague's cultural scene. During his research into the perception of colour and form, Frans Evers had become interested in synaesthesia: the reciprocal influence of the senses. This gave rise to a lifelong study of the role played by synaesthesia in the art of the twentieth century.

At the end of the 1980s, Dick Raaijmakers' artistic career had already spanned over 35 years. He had stood at the cradle of electronic music in the Netherlands through his work in the Philips studio in the mid-1950s, where he produced the world's first electronic pop music in 1957. In 1966, together with composer Jan Boerman, Raaijmakers set up the first studio for electronic music in The Hague, and developed a multifaceted body of work as composer, visual artist, performer and writer, but excelling above all as an original and constantly nimble thinker. It was primarily his interest in the phenomenology of electronic machines that led him to new media and new forms of presentation.

The ideal ArtScience student invents a new form of art or a new medium during the course of his or her studies

Raaijmakers was een begenadigd spreker en gaf lezingen/performances/demonstraties van zijn denkbeelden waarin zijn humor vaak de kortste weg naar diepgang was. Hij schreef een groot aantal essays en teksten, maar zijn belangrijkste geschreven werk is *De methode*, dat in 1985 verscheen. Naast zijn eigen werk had hij ook vóór het bestaan van de Interfaculteit al grote invloed op zijn vele leerlingen. Ook was hij in de jaren zeventig een van de stichters van de roemruchte 'rehearings'-concerten voor elektronische muziek in de toenmalige concertzaal van het Koninklijk Conservatorium, vaak in samenwerking met beeldend kunstenaars zoals Frans Zwartjes, Michel Waisvisz en Moniek Toebosch.

Wat nog steeds uniek is aan de Interfaculteit die Evers en Raaijmakers samen oprichtten is het benaderen van de nieuwe media vanuit methoden en denkwijzen zoals die door componisten en elektronisch musici zijn ontwikkeld. Hoewel nieuwe media zich ontvouwen in de tijd, is het componeren van tijd zelden een onderwerp in mediakunstopleidingen.

De eerste grote publieke manifestaties van de Interfaculteit Beeld en Geluid waren in 1993 en vielen samen met de opening van het nieuwe studiocomplex van het Koninklijk Conservatorium en de opening van de collectie elektronische muziekinstrumenten van het Haags Gemeentemuseum. Parallel aan een groot symposium over Schönberg en Kandinsky organiseerde de Interfaculteit de 'Academy of Light' waar een aantal toen nog net levende legendes optraden: Elfriede Fischinger, weduwe van pionier van de abstracte film Oskar Fischinger, gaf samen met Fischingerbiograaf William Moritz een voorstelling op de 'lumigraph', een uniek instrument voor het live spelen van abstracte beelden. Lev Termen, de toen 96-jarige uitvinder van het vroege elektrische muziekinstrument de theremin, gaf een toelichting op zijn instrument dat door zijn dochter werd gedemonstreerd.

ARTSCIENCE

In dezelfde week werd in het Koninklijk Conservatorium *Die Glückliche Hand - Geöffnet* opgevoerd, een stuk dat gezamenlijk werd ontwikkeld door

alle toenmalige docenten en studenten van de Interfaculteit Beeld en Geluid, onder leiding van Dick Raaijmakers en onder regie van Paul Koek. Dit stuk was gebaseerd op 'Die Glückliche Hand' van Arnold Schönberg, een visionair multimediaal stuk uit 1913 dat zijn tijd ver vooruit was en daarom een curieuze plek inneemt in de geschiedenis van de mediakunst. Onder leiding van Dick Raaijmakers werd dit stuk 'geopend' en in onderdelen gewogen, geïnterpreteerd en uitvergroot. Er werd gewerkt volgens het door Dick Raaijmakers ontwikkelde concept van de 'open vorm', een samenwerkingsvorm waarin een groot aantal parallel werkende groepen samen aan een eindresultaat werkt dat niet door een hiërarchische structuur wordt bepaald. Deze methode van werken aan 'leerstukken' werd een van de lesvormen van de Interfaculteit. Het team docenten en studenten nam de utopische visioenen van Piet Mondriaan, Anton Scheuer en meest recentelijk Humbert de Superville op een vergelijkbare manier onder handen in grootschalige collectieve projecten.

Bram Vreven Rays

Daan Brinkmann Lines

Raaijmakers was a gifted speaker and gave lectures / performances / demonstrations of his conceptions, in which his sense of humour often served as a shortcut to profundity. He wrote a large number of essays and texts, but his most important written work is *De methode* (Method), which was published in 1985. Besides making work of his own, Raaijmakers already exerted a strong influence on his numerous students before the arrival of the Interfaculty. In addition, in the 1970s, he was one of the founders of the notorious 'rehearings' concerts for electronic music in the then concert hall of the Royal Conservatoire, often in partnership with visual artists like Frans Zwartjes, Michel Waisvisz and Moniek Toebosch.

What is still unique about the Interfaculty that Evers and Raaijmakers co-founded is that new media are approached from methods and perspectives as these were developed by composers and electronic musicians. Although new media unfurl over time, temporal composition is rarely a subject in its own right in media art study programmes.

The first major public manifestations of the Image and Sound Interfaculty took place in 1993 and coincided with the opening of the new studio complex of the Royal Conservatoire and the opening of the collection of electronic musical instruments of the Gemeentemuseum Den Haag. Parallel to a major symposium about Schönberg and Kandinsky, the Interfaculty organised the 'Academy of Light', in which a number of living legends performed: Elfriede Fischinger, the widow of the pioneer of abstract film Oskar Fischinger, played together with the Fischinger biographer William Moritz on the Lumigraph, a unique instrument that allowed for the live performance of abstract images. Lev Termen, the then 96-year-old inventor of the Theremin, an early electronic musical instrument, gave a detailed explanation of his apparatus, which was demonstrated by his daughter.

ARTSCIENCE

In the same week, *Die Glückliche Hand - Geöffnet* was performed at the Royal Conservatoire, a piece that was jointly developed by all teachers and students

then working at the Image and Sound Interfaculty, under the guidance of Dick Raaijmakers and the direction of Paul Koek. This work was based on *Die Glückliche Hand* by Arnold Schönberg, a visionary multimedia piece from 1913 that was far ahead of its time and as a result occupies a curious position in the history of media art. Under the leadership of Dick Raaijmakers, this piece was 'opened up' and weighed, interpreted and enlarged section by section. The collaborators worked according to the concept of the 'open form', as developed by Dick Raaijmakers - a collaborative format in which a large number of groups work parallel to one another to achieve an end result that is not determined by a hierarchical structure. This method of working on 'learning pieces' became one of the Interfaculty's instructional formats. The team of teachers and students set to work on the utopian visions of Piet Mondriaan, Anton Scheuer and, most recently, Humbert de Superville, following a similar procedure in large-scale collective projects.

Mike Rijnierse & Willem Marijs Lumokinese

In 2004 besloot het toenmalige docententeam om het curriculum drastisch te wijzigen en de naam van de Interfaculteit te veranderen in de Interfaculteit ArtScience, een term die toen nog niet bestond en die inmiddels een begrip is geworden omdat zich wereldwijd parallelle ontwikkelingen voordoen. Waar in 1989 video en computers nog zeldzaam en interdisciplinaire samenwerkingen bijzonder waren, was dit vijftien jaar later heel anders en zag de Interfaculteit daarom kans om inhoudelijk weer een stuk richting het onbekende op te schuiven. Waar de Interfaculteit Beeld en Geluid vooral zijn inspiratie zocht in de pioniers van de moderne kunst, ligt de historische basis van ArtScience veel meer in de Art and Technology-beweging zoals die in de jaren zestig en zeventig ontstond. ArtScience is geen wetenschappelijke opleiding en biedt ook geen gestandaardiseerde methodiek die vergelijkbaar is met een van de vele takken van wetenschap. Het vertrekt vanuit het idee dat het ontwikkelen van kunst ook een vorm van onderzoek is, en ArtScience is op die manier een

van de bloemen in het boeket waar bijvoorbeeld ook de recent opgezette masters Artistic Research van de KABK en het Koninklijk Conservatorium en het PhDArts programma van de Universiteit Leiden toe behoren. Bij ArtScience ligt de nadruk op het ontwikkelen van een kunstenaarschap dat geïnspireerd is door huidige ontwikkelingen in de wetenschap en een reflectie op de technologie die in het dagelijks leven alomtegenwoordig is, maar merkwaardig genoeg in de kunst doorgaans afwezig kan zijn. De ideale student ArtScience vindt tijdens zijn of haar studie een nieuwe kunstvorm of een nieuw medium uit en wordt door het docententeam geholpen zich daarin te verdiepen. Voor dit specialiseren in een gebiedje dat door de student zelf wordt uitgemeten in het landschap van de kunsten, is door de Interfaculteit de term 'autodisciplinair' bedacht. Dit woord kan in het rijtje multi-, inter-, en transdisciplinair worden bijgeschoven, maar verschilt van die bestaande termen doordat het een proces beschrijft dat niet noodzakelijkerwijs vertrekt vanuit de traditionele

kunstdisciplines. Vooral op het gebied van live cinema en in het gebied tussen muziektheater en beeldende kunst hebben afgestudeerden van de Interfaculteit nieuwe vormen ontwikkeld.

NETWERK DEN HAAG

Studenten die afstudeerden aan de Interfaculteit zijn betrokken bij een groot aantal initiatieven in Den Haag. Hun werk is regelmatig te zien op Haagse festivals als State-X New Forms en vooral TodaysArt. Een aantal festivals als het PEK-festival, het EXIS-festival en een waslijst aan kleinere en minder bekende festivals werd door ex-studenten opgezet en gedragen.

In 2004, the team of teachers working at the faculty at that time decided to drastically alter the curriculum and to change the name of the Interfaculty to the ArtScience Interfaculty, a freshly coined term that, as parallel developments occur across the world, has since gained widespread familiarity. While video and computers were still a rare phenomenon in 1989, and interdisciplinary collaborations were relatively rare, fifteen years on, the situation had radically changed and as a result, the Interfaculty saw an opportunity to shift significantly further towards the unknown in substantive terms. Where the Image and Sound Interfaculty primarily drew its inspiration from the pioneers of modern art, the historic base of ArtScience lies far more in the Art and Technology movement as it developed in the '60s and '70s. ArtScience is not a scientific programme, nor does it offer a standardised methodology that is comparable to one of the many branches of science. It works from the idea that the development of art is also a form of research, and in this sense, ArtScience is

one of the flowers in a bouquet that also includes the recently initiated Artistic Research master's programme at the KABK and the Royal Conservatoire and the PhDArts programme at Leiden University. In the ArtScience programme, the emphasis lies on the development of an artistic practice inspired by current developments in science and a reflection on the technology that although it surrounds us in everyday life, is curiously enough usually absent in art. The ideal ArtScience student invents a new form of art or a new medium during the course of his or her studies and is helped by the faculty to explore this in more depth. The Interfaculty has developed the term 'autodisciplinary' for this specialisation in a small area that is personally measured out by the student in the artistic landscape. This word can be added to the list of multi-, inter- and transdisciplinary, but differs from these existing terms in that it describes a process that does not necessarily depart from traditional artistic disciplines. The Interfaculty graduates have been responsible for the develop-

ment of new forms, particularly in the field of live cinema and in the interface of musical theatre and visual art.

THE HAGUE NETWORK

Students who have graduated from the Interfaculty are involved in a large number of initiatives in The Hague. Their work is regularly presented at Hague festivals like State-X New Forms and, in particular, TodaysArt. A number of festivals like the PEK festival, the EXIS festival and a long list of smaller and less well-known festivals have been established and supported by ex-students.

RecPlay performance at TodaysArt festival

Ook hebben alumni van de Interfaculteit een grote rol gespeeld in de oprichting en organisatie van diverse broedplaatsen en kunstenaarsinitiatieven in Den Haag. Voorbeelden zijn de DCR, waar vele alumni een atelier hebben, het huidige Anna-gebouw, TAG (mede opgericht door alumnus Martijn van Boven), Villa Ockenburgh en recente initiatieven zoals Stichting Centrum.

Bijzonder aan de situatie in Den Haag is dat er een vanzelfsprekend contact is tussen werelden die te vaak gescheiden blijven. Een grote groep kunstenaars beweegt zich tussen beeldende kunst, muziek en theater; beeldende kunstenaars als Bram Vreven en Justin Bennett zijn oorspronkelijk afkomstig van het Instituut voor Sonologie en Interfaculteit-alumni Bart Visser en Michiel Pijpe ontwikkelen theatervoorstellingen vanuit beeldende installaties. Ook zijn er een aantal col-

lectieven die zich op de grens tussen muziek en mediakunst ophouden, zoals de Feedbacksociety, het Royal Improvisers Orchestra en RecPlay. Dit laatste ensemble is binnen de Interfaculteit opgericht en kende als voorlopig hoogtepunt het *Structet*-project in 2006 in het atrium van het Stadhuis, waar het ensemble op zeven verdiepingen tegelijk musiceerde.

In de afgelopen twintig jaar is er veel ten goede veranderd in Den Haag en is er een klimaat ontstaan waarin nieuwe activiteiten op het gebied van nieuwe media opgestart worden door een vitale groep makers. Hun energie en initiatieven van onderaf zijn een kapitaal dat gekoesterd moet worden. Het maakt benieuwd naar de toekomst.

Met dank aan Frans Evers, 1948-2010

In addition, Interfaculty alumni have played a major role in the founding and organisation of various *broedplaatsen* and artists' initiatives in The Hague. Examples are the DCR, where many alumni have a studio, the current Anna Building, TAG (co-founded by alumnus Martijn van Boven), Villa Ockenburgh and recent initiatives like Stichting Centrum.

A unique aspect of the situation in The Hague is that there is a matter-of-course contact between worlds that too often remain separated. A large group of artists move between visual art, music and theatre; visual artists like Bram Vreven and Justin Bennett originally come from the Institute of Sonology and Interfaculty alumni Bart Visser and Michiel Pijpe develop theatre performances on the basis of visual installations. In addition, there are a number

of collectives that operate on the border between music and media art, such as the Feedbacksociety, the Royal Improvisers Orchestra and RecPlay. The latter ensemble was founded within the Interfaculty, with its present highpoint being the *Structet* project in 2006 in the atrium of The Hague city hall, where the ensemble performed music on seven floors simultaneously.

Over the last twenty years, a great deal has changed for the better in The Hague, with a climate developing in which new activities in the field of new media are initiated by a vibrant group of makers. Their energy and grassroots initiatives constitute a capital that should be cherished. It makes us curious about what is yet to come.

Special thanks to Frans Evers, 1948-2010

Dick Raaijmakers *Intona* music-theater piece, performed amongst others on October 17, 1992 at V2_ in 's Hertogenbosch. photo: Jan Sprij

Joost Rekveld (1970) is abstract filmmaker en lichtkunstenaar sinds 1991 en houdt zich de laatste jaren steeds meer bezig met interactieve architectuur en cybernetica. Hij was deel van de eerste lichting studenten aan de Interfaculteit Beeld en Geluid in 1989 en is sinds 2008 hoofd van de Interfaculteit ArtScience.

Joost Rekveld (1970) has worked as an abstract filmmaker and light artist since 1991. During the last few years, he is increasingly involving himself in interactive architecture and cybernetics. Rekveld was one of the first crop of students to enrol at the Image and Sound Interfaculty in 1989 and became head of the ArtScience Interfaculty in 2008.

VERWIJZINGEN // REFERENCES

DICK RAAIJMAKERS **DE METHODE**
Bert Bakker, Amsterdam, 1985

DICK RAAIJMAKERS **METHOD**
Onomatopee, Eindhoven, 2009 (English translation by Vincent van Gerven Oei)

DICK RAAIJMAKERS **MONOGRAFIE**
Arjan Mulder, Joke Brouwer
V2_Publishing, Rotterdam, 2007

STEPHEN WILSON **INFORMATION ARTS: INTERSECTIONS OF ART, SCIENCE AND TECHNOLOGY**
MIT Press, Cambridge, 2003

DAVE EDWARDS **ARTSCIENCE**
Harvard University Press, Cambridge, 2008

EDWARD A. SHANKEN **ART AND ELECTRONIC MEDIA**
Phaidon Press, London, 2009

KUNSTENAARS DE KEUZE VAN DE EXPERTS

ARTISTS THE EXPERTS' CHOICE

DH // vroeg toonaangevende curatoren, critici en verzamelaars naar hun keuze voor de meest interessante en veelbelovende kunstenaars in Den Haag. Dit leverde 22 mooie en gevarieerde lijstjes op met zowel bekende namen als opkomend talent. Alle gekozen kunstenaars komen in dit artikel aan bod, vergezeld van de motivaties van onze ondervraagden.

//

DH // asked leading curators, critics and collectors to select those artists in The Hague who in their opinion were the most interesting and promising. This resulted in 22 attractive and varied lists that include both established names and up-and-coming talent. This article will briefly treat all the selected artists, as well as list our respondents' reasons for selecting them.

TEKST // TEXT **GEORGE VERMIJ**

George Vermij is kunsthistoricus, schrijver en filmcriticus. Hij woont en werkt in Den Haag.

George Vermij is an art historian, writer and film critic. He lives and works in The Hague.

DROOG, POËTISCH EN ALLEDAAGS

Opvallend in de selectie is de populariteit van Navid Nuur. Voor Domeniek Ruyters, hoofdredacteur van *Metropolis M*, is Nuur: "Een creatieve veelvraat en de kampioen van de ogenschijnlijke, zo niet werkelijke inval." Lof voor Nuur komt ook uit de hoek van verzamelaars Kai van Hasselt en Anno Lampe. Laatstgenoemde prijst Nuurs gave om de toeschouwer te laten ontdekken dat onbenullige dingen zoals een nietje, paperclip, lucifer of vuilniszak het middelpunt kunnen zijn van een eigen leven en een ziel. Kunstcriticus Luuk Heezen vindt dat Nuur weet en voelt wanneer een idee oorspronkelijk is. Hij durft deze vervolgens tot zijn meest heldere en krachtige vorm terug te brengen: "Dit levert speelse en poëtische teksten en objecten op, die wars zijn van pretenties of bewijsdrang en een ruimte compleet naar hun hand kunnen zetten."

gerlach en koop staan voor bepaalde ondervraagden in stilistisch opzicht op één lijn met het werk van Navid Nuur. Domeniek Ruyters zegt: "zij vallen op door even licht- als diepzinnige ingrepen in het alledaagse." Hij noemt hun werk 'conceptuele kunst op de grens van het absurde'. De Belgische criticus Hans Theys vindt het oeuvre van gerlach en koop heel uitzonderlijk, spits en sensueel.

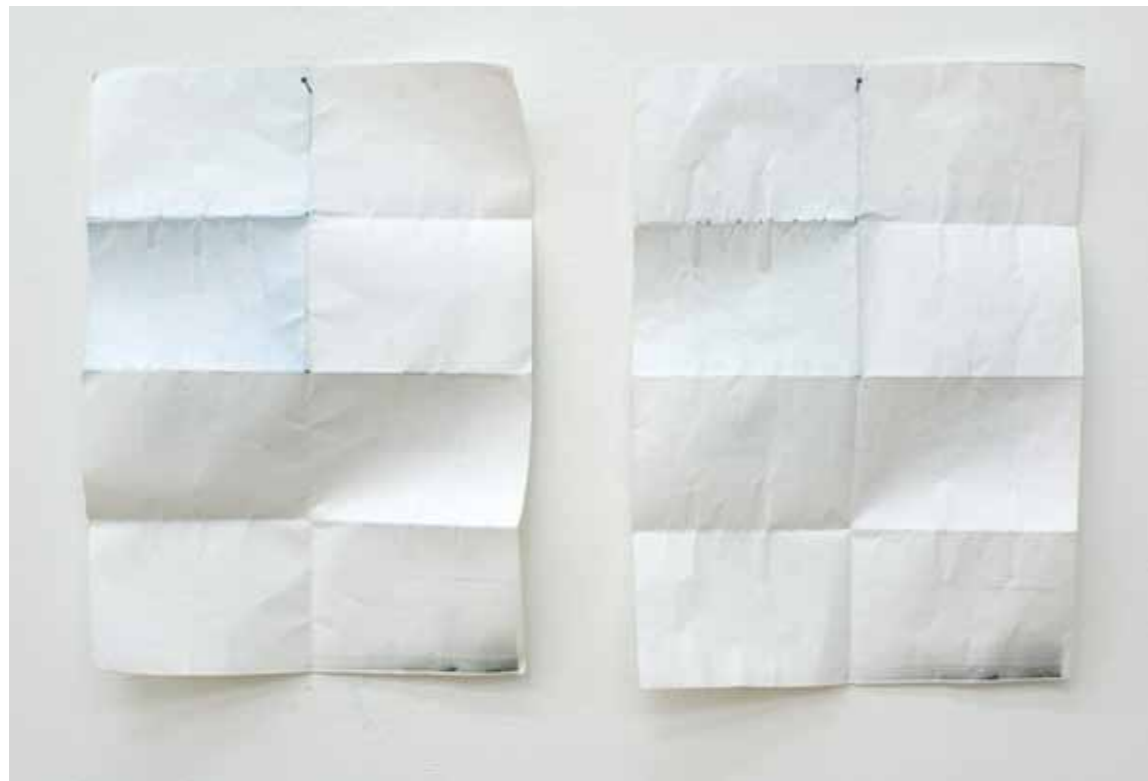
Zowel gerlach en koop als Navid Nuur ontwikkelen een nieuwe visie op het schijnbaar banale en triviale. Curator Huib Haye van der Werf vat dit mooi samen door te stellen dat gerlach en koop steeds in staat zijn door de inzet van het detail en het alledaagse een zeer alternatieve - maar nooit bevreemdende - blik op de realiteit om ons heen te openen.

WRY, POETIC AND EVERYDAY

One thing that stands out in this selection is the popularity of Navid Nuur. For Domeniek Ruyters, Editor-in-Chief of *Metropolis M*, Nuur is 'a creative glutton and the champion of the apparent, perhaps even actual, brain wave.' Nuur is also praised by the collectors Kai van Hasselt and Anno Lampe. The latter commends Nuur's talent for allowing the viewer to discover that a trivial item like a staple, paperclip, match or garbage bag can stand at the centre of its own life or soul. Art critic Luuk Heezen believes that Nuur knows and senses when an idea is original. He subsequently dares to reduce this idea to its most transparent and powerful form: 'This results in playful and poetic texts and objects that are unpretentious, have no desire to prove themselves and can bend a space completely to their will.'

For certain respondents, gerlach en koop's work is on the same wavelength as that of Navid Nuur, stylistically speaking. According to Domeniek Ruyters, "They are remarkable for their equally light-hearted and profound interventions in the everyday." He calls their work 'conceptual art that operates on the margins of the absurd'. The Belgian critic Hans Theys finds gerlach en koop's body of work highly unique, clever and sensual.

Both gerlach en koop and Navid Nuur are developing a new view of the seemingly banal and trivial. This is aptly put by curator Huib Haye van der Werf in his statement that by utilising detail and the everyday, gerlach en koop are consistently able to open up an extremely alternative - but never alienating - perspective on the reality around us.

gerlach en koop *wear and tear* (page 51), 2009, page from *DH/*, magazine published by Stroom Den Haag, with a reproduction of *as if*, photocopy without master (001 DigiCopy, machine 1, Torenstraat, Den Haag) carried in back pockets for seven weeks

Navid Nuur *Untitled*, 2007 / 2010
HelloMatt, 115 gr/m
offset ink black

PLEASE
FREE ALSO
THIS
COLOUR
FROM
PANTONE
PRISON

ZOË KATE REDDY

De pas afgestudeerde Zoë Kate Reddy is een favoriet van Janneke Wesseling en Martijn Verhoeven, die lesgeven op de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten. Verhoeven roept de Ierse zelfs uit tot de enige kunstenaar in Den Haag met *stage personality*. Reddy bracht recentelijk performance-elementen, muziek, extravagante kostuums en rauwe poëtische houtskooltekeningen samen in een werk dat haar innerlijke roerselen als onderwerp had. Door zich bewust te positioneren in het spanningsveld tussen verschillende kunstuitingen, speelt zij met noties van hoge tegenover lage cultuur. Ook analyseert zij de rol van de heersende beeldcultuur en wat de maatschappelijke betekenis van kunst daarbinnen nog kan zijn. Reddy heeft met een selectie alumni van de KABK geëxposeerd in het GEM.

The recently graduated Zoë Kate Reddy is a favourite of Janneke Wesseling and Martijn Verhoeven, who both teach at the Royal Academy of Art (KABK). Indeed, Verhoeven even proclaims the Irishwoman the only artist in The Hague with stage personality. Reddy recently combined performance elements, music, extravagant costumes and raw poetic charcoal drawings in a work that took the deepest stirrings of her soul as its subject. By consciously positioning herself on the interface of various modes of artistic expression, she plays with the notions of high versus low culture. Furthermore, Reddy analyses the role of the dominant visual culture as well as which social significance art can still have within this context. Reddy has exhibited with a selection of KABK alumni at the GEM.

Zoë Kate Reddy *Silver Singing Soldier*, June 2009 at KABK Den Haag (final exam exhibition) installation and performance work

Zoë Kate Reddy *Old Irish Bowie*, September 2009 at 1646 artists' initiative / projectspace, Den Haag (For the Good Shit, Bad Habits and Loose Women exhibition) installation and performance work

Justin Bennett, 2008-2009
from the *Shotgun Architecture* series, photo and computer print

NIEUW TERREIN, NIEUWE GELUIDEN

Onze al dan niet verborgen leefomgeving vormt een belangrijk element in het werk van de kunstenaars Zeger Reyers en Justin Bennett, die beiden door veel ondervraagden worden gezien als toonaangevende pioniers.

Zeger Reyers is voor curator Roel Arkesteijn een van de weinige kunstenaars in Nederland die zich met ecologie bezighielden nog voordat het een modewoord werd. Kai van Hasselt ziet in Reyers' ecologie van objecten, die naar voren komt in zijn bijzondere kunstwerken, een mooie metafoor voor het precare evenwicht waarin de mens en de natuur zich bevinden.

Volgens Van Hasselt laten ook Justin Bennetts geluidskunstwerken de luisteraar opgaan in een onbekend gebied dat door onconventionele ontdekkingstochten wordt verkend. Curator Hilde de Bruijn bewondert hoe Bennett steden in kaart brengt door geluiden die wij normaal gesproken la-waai zouden noemen.

NEW TERRAIN, NEW SOUNDS

Our social environment - be it hidden or otherwise - forms an important element in the work of the artists Zeger Reyers and Justin Bennett, who are both viewed by many respondents as leading pioneers.

For curator Roel Arkesteijn, Zeger Reyers was one of the few artists in the Netherlands to concern themselves with ecology before this became a vogue word. Kai van Hasselt sees Reyers' ecology of objects, as it is expressed in his unique works of art, as a fine metaphor for the precarious balance that man and nature find themselves in.

According to Van Hasselt, Justin Bennett's sound works also allow the listener to become immersed in an unknown territory that is explored via unconventional voyages of discovery. Curator Hilde de Bruijn admires how Bennett maps out cities by using sounds that we would normally call noise.

Zeger Reyers *Rotating Kitchen*, 2009
photo: Martin Zwaan

MAGALI REUS

"Magali Reus geeft in haar werk op originele en intrigerende wijze een reactie op de diverse lifestyles van de moderne mens" volgens galeriehouder Fons Welters. "Aan de hand van symbolen uit de media construeert ze nieuwe verhalen in de vorm van sculpturale interventies. Deze hebben vaak een gepolijste, minimal-achtige uitstraling, maar krijgen in hun referenties een zekere mystiek." Domeniek Ruyters merkt op dat Reus inhaakt op grote kunst en kunstenaars van de laatste decennia, maar ze weet er toch een eigen gezicht aan te geven: "Ze maakt eigenaardige geabstraheerde installaties, die door hun klinische stilering een licht verontrustende toon hebben." Magali Reus woont en werkt in Den Haag en Londen en heeft geëxposeerd in La Salle de Bains in Lyon en de Contemporary Art Society in Londen.

'In her work, Magali Reus offers an original and intriguing response to the diverse lifestyles of contemporary humanity,' according to gallery owner Fons Welters. 'She uses symbols from the media to construct new narratives in the shape of sculptural interventions. These often have a polished, Minimalist appearance, but gain a certain mysticism in their references.' Domeniek Ruyters notes that Reus' work responds to Art with a capital A and artists of the last few decades, but that she still manages to lend it its own identity: 'She makes curiously abstracted installations, which due to their clinical stylisation have a faintly disturbing tone of voice.' Magali Reus lives and works in The Hague and London and has exhibited at La Salle de Bains in Lyon and the Contemporary Art Society in London.

Magali Reus *Lift*, 2009
aluminium, fiberglass, synthetic resin

Magali Reus *Background*, 2009
video (video still)
HD 7'25"

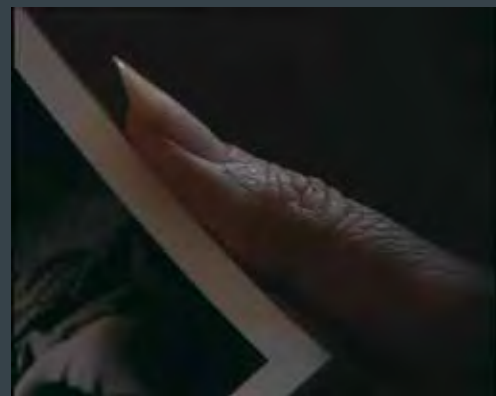
Sara Rajaei *Forever for a While*, 2009
short film. photo by Daniel Nicolas

SARA RAJAEI

Kunstkriticus Luuk Heezen is gegrepen door Sara Rajaei's door filmische middelen gelikte video's, die de kijker in eerste instantie in de 'filmmodus' doen schieten. Structurerende principes als tijdsverloop en narratief verliezen echter snel hun logica ten gunste van associatieve verbanden tussen beelden. De kijker betreedt het domein van een gedachte of herinnering. Rajaei onderzoekt zo, vindt Heezen, met heel realistisch resultaat de verschillende tijdslijnen die binnen de werkelijkheid van een verhaal bij elkaar kunnen komen. Rajaei is sinds 1998 actief in Den Haag en zij werd in 2009 genomineerd voor de Prix de Rome. Haar korte experimentele film *Forever for a While* draaide recentelijk op het International Film Festival Rotterdam.

Sara Rajaei *Veronica & Chantur*, 2001
video (video still)

Sara Rajaei *Shahzad*, 2009
short film (film still)

Art critic Luuk Heezen was gripped by Sara Rajaei's videos, which have a polished feel thanks to the filmic methods employed and initially cause the viewer to go into 'film mode'. However, the logic of structuring principles like the progression of time and narrative is soon subverted by associative connections between images. The viewer enters the domain of a thought or memory. According to Heezen, this way, Rajaei explores – with an extremely realistic result – the different timelines that can come together within the reality of a story. Rajaei has been active in The Hague since 1998 and was nominated for the Prix de Rome in 2009. Her short experimental film *Forever for a While* was recently shown at the International Film Festival Rotterdam.

HAAGSE MEESTERS

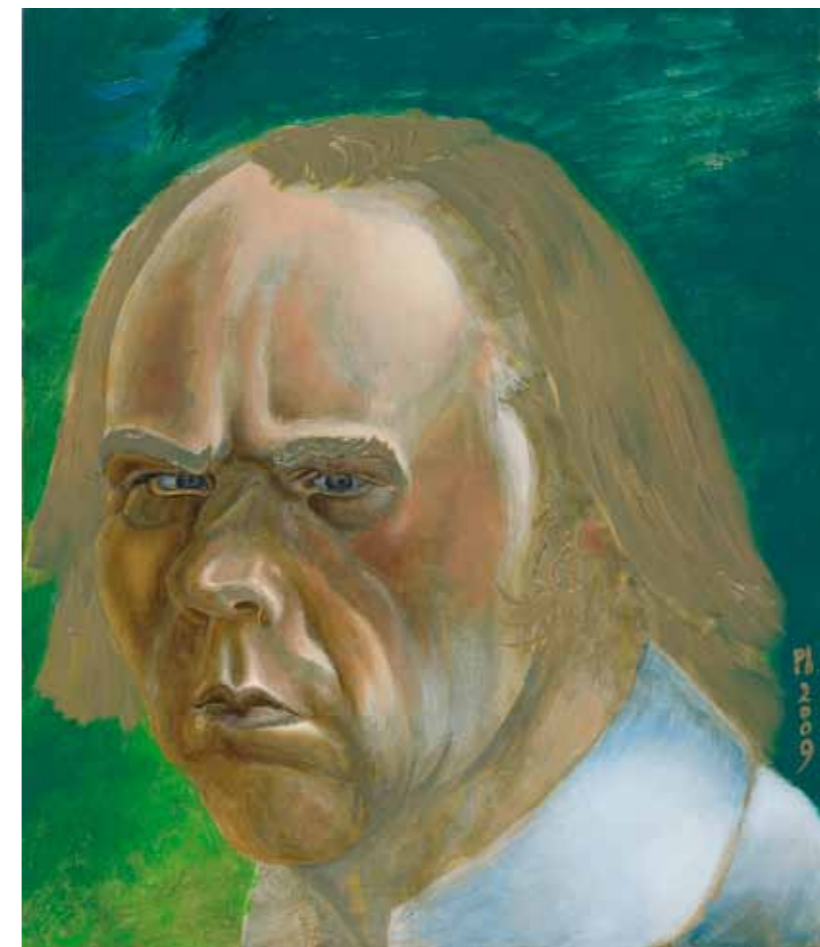
Uit de selectie blijkt dat Marcel van Eeden een gevestigde reputatie heeft in de kunstwereld. Hij is een geliefd kunstenaar en zijn oeuvre wordt internationaal goed ontvangen. "Een groots tekenaar en een harde werker" is het oordeel van Martijn Verhoeven. Roel Arkesteijn noemt hem een kunstenaar van wereldklasse, die aan een eigenzinnig en onnavolgbaar levenswerk voortbouwt. Hoofd van het Frank Mohr Instituut Leo Delfgaauw vindt dat Van Eeden een prachtige hand van tekenen heeft, waarmee hij de wereld van vóór zijn bestaan in beeld brengt. "Zijn werk blijft zich ontwikkelen en lijkt steeds sterker te worden" concludeert hij.

Lof is er ook voor Philip Akkerman. "Een intrigerende en sympathieke eenling", volgens Arkesteijn, "die lichtvoetigheid paart met ijzeren consequentheid." Delfgaauw is van mening dat Akkerman consequent en consistent werkt aan een bijzonder oeuvre dat niet alleen een fascinerend verslag van zijn fysieke voorkomen is, maar vooral ook een diepgaand schilderkunstig onderzoek naar de mogelijkheden van de portretkunst.

HAGUE MASTERS

The selection shows that Marcel van Eeden has an established reputation in the art world. He is a much-loved artist and his oeuvre meets with a positive international reception. 'A great draughtsman and a hard worker,' is Martijn Verhoeven's evaluation. Roel Arkesteijn calls him a world-class artist, who continues to build on an idiosyncratic and inimitable magnum opus. The Head of the Frank Mohr Institute, Leo Delfgaauw, believes that Van Eeden has a beautiful drawing style that he uses to portray the world that existed before his existence. 'His work continues to develop and seems to get stronger and stronger,' Delfgaauw concludes.

There is also praise for Philip Akkerman. 'An intriguing and winsome lone wolf,' according to Arkesteijn, 'who combines a light-hearted touch with strong consistency.' Delfgaauw believes that Akkerman logically and consistently works to build up an exceptional oeuvre that is not only a fascinating record of his physical appearance, but more than anything is a far-reaching painterly exploration of the possibilities of portraiture.

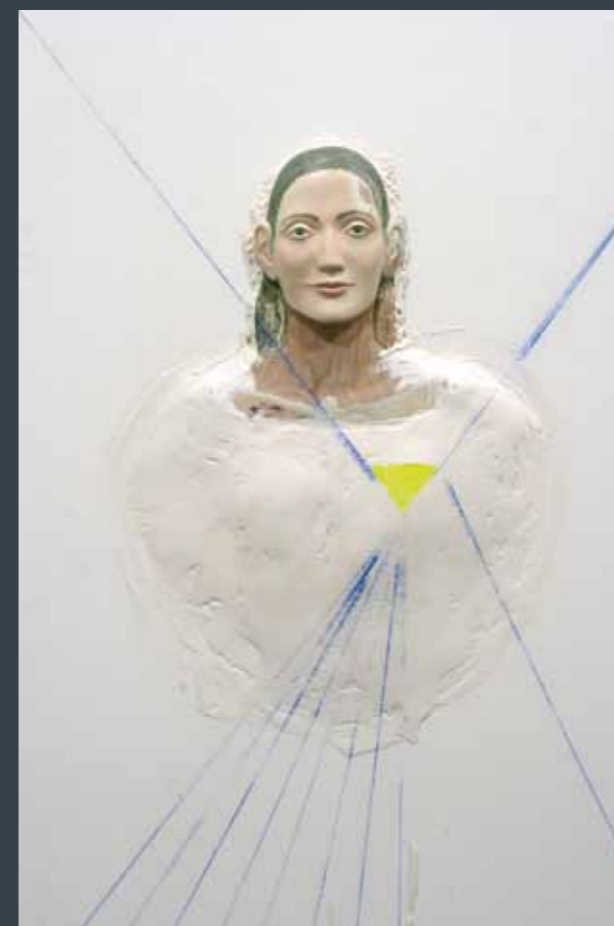
Philip Akkerman *No 106*, 2009
oil on panel, 40 x 34 cm. photo: Rob Kollaard

Marcel van Eeden *Cornelia Maersk*, 2009/2010
100 part series
nero pencil on laid paper, 19 x 28 cm
courtesy Galerie Zink Munchen/Berlin

Femmy Otten *Amir*, 2009
installation on a 600 x 450 cm wall

Femmy Otten *The Seven Joys of Mary*, 2010
oil on wood, plaster and crayon on wall

FEMMY OTTEN

Kwetsbaar, dromerig en met verwijzingen naar een herkenbare iconografie die teruggrijpt op de tradities in de kunstgeschiedenis, is het werk van Femmy Otten bovenal persoonlijk. Galeriehouder Fons Welters laat zijn keuze vallen op deze veelbelovende jonge kunstenaar die met haar tekeningen en reliëfs een intieme queeste verbeeldt. Zij combineert in haar installaties verschillende technieken die puurheid verbinden met onverwachte sensualiteit. Femmy Otten heeft onder meer geëxposeerd in de Maes & Matthys Gallery in Antwerpen en in het Van Abbemuseum in Eindhoven.

Vulnerable, dreamy and with references to a recognisable iconography that harks back to art historical traditions, the work of Femmy Otten is more personal than anything else. Gallery owner Fons Welters singles out this promising young artist, who with her drawings and reliefs gives visual form to an intimate quest. In her installations, she combines a variety of techniques, linking purity to unexpected sensuality. Femmy Otten has exhibited at, among other locations, the Maes & Matthys Gallery in Antwerp and the Van Abbemuseum in Eindhoven.

COLLECTIEF POTENTIEEL

Irene Fortuyn en Daniëlle van Zuijlen, beiden curator en kunstenaars, willen in hun oordeel het belang van kunstenaars-initiatieven in Den Haag benadrukken. Fortuyn ziet het opzetten en runnen van kunstenaarsinitiatieven als een genereus onderdeel van het kunstenaarschap. Volgens Van Zuijlen zijn dit “kunstenaars die uitgaan van de relatie tot anderen, en van daaruit strategieën ontwikkelen die hun directe omgeving dichterbij brengen bij hoe zij het er zelf graag gezien hadden.” De kunstenaars die naar haar mening in Den Haag actief zijn op dit gebied en wiens werk zij waardeert zijn Eelco van der Lingen met NEST en Joost Nieuwenburg met Walden Affairs. Van Zuijlen noemde ook Johan Gustavsson, die tevens door Robert Jan Verhagen en Geertje Muffels (van galerie/designwinkel Liefhertje en De Grote Witte Reus) werd gekozen.

Van Zuijlen's keuze voor Sabrina Lindemann met haar project OpTrek werd eveneens door meerdere ondervraagden gedeeld. Voor Huib Haye van der Werf is Sabrina Lindemann een bijzondere initiatiefneemster die opereert op het gebied waar kunst en maatschappij elkaar ontmoeten: “Haar werk, inzet en visie is buitengewoon noemenswaardig en een voorbeeld dat resonantie verdient tot ver buiten Den Haag.” Voor Hilde de Bruijn is Lindemann een ongelooflijk actieve kunstenaar die talloze creatieve concepten heeft bedacht om alternatieve visies te formuleren op stedenbouwkundige transformaties in Den Haag.

COLLECTIVE POTENTIAL

In their selection, Irene Fortuyn and Daniëlle van Zuijlen, who are both curator and artist, would like to stress the importance of artists' initiatives in The Hague. Fortuyn views the setting up and operation of artists' initiatives as a generous aspect of the artistic practice. According to Van Zuijlen, these are ‘artists who take their relationship with others as a guiding principle, and use this as a basis for the development of strategies that bring their direct environment closer to what they would personally like it to be.’ The artists, who according to Van Zuijlen, are active in this area in The Hague and whose work she values are Eelco van der Lingen with NEST and Joost Nieuwenburg with Walden Affairs. She also names Johan Gustavsson, who was also selected by Robert Jan Verhagen and Geertje Muffels (from Liefhertje en De Grote Witte Reus gallery & design store).

Van Zuijlen's preference for Sabrina Lindemann with her project OpTrek was also shared by multiple respondents. In Huib Haye van der Werf's view, Sabrina Lindemann is a unique project initiator who operates on the interface of art and society: ‘Her work, commitment and vision are exceptionally worthy of mention and form an example that deserves to resonate far beyond The Hague.’ For Hilde de Bruijn, Lindemann is an extremely active artist who has come up with countless creative concepts for the formulation of alternative visions relating to urban transformation in The Hague.

Moonrider, 2005
floating café on hoisting crane, concept by artist Tatsuuro Bashi,
design by KEEN, realisation by Sabrina Lindemann, OpTrek, Transvaal.
photo: Sabrina Lindemann

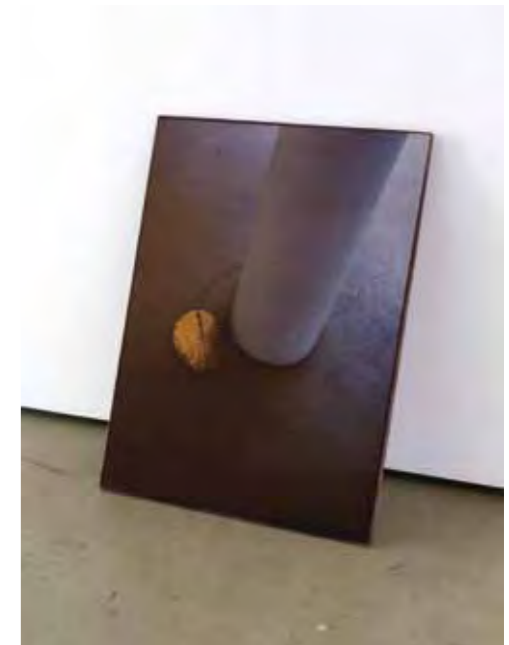
Joost Nieuwenburg *Two Surfaces in Contact*, 2008
performance. photo: Myung Feyen

Joost Nieuwenburg *Fundamental Forces*, 2008
still taken from 16mm film

Johan Gustavsson *Untitled*, 2010
drawing 50 x 70 cm
mixed media
photo: Johan Gustavsson

Eelco van de Lingen *Painless*, 2009
moving image on velvet, 80 x 60 cm
photo: Eric de Vries

Ralph Kämena *Spitzenbunker*, 1994, Frankfurt am Main, Germany

RALPH KÄMENA

Fotograaf Ralph Kämena richt zich vooral op architectuur, de gebouwde omgeving en kunst in de openbare ruimte, een gebied waarin het volgens verzamelaar Kai van Hasselt lastig is om je een stijl eigen te maken. Dit is Kämena wel gelukt, in indrukwekkende fotoseries over Den Haag. Den Haag, gezien door andere ogen en op een nieuwe wijze gevangen. Kämena probeert nog steeds door middel van fotografische onderzoeken een dynamische stad in al zijn facetten in beeld te brengen. Zijn foto's hebben een grootse allure, waardoor de kijker zich het ene moment waant in het Louvre, vervolgens op de High line in New York en dan in villa's in Kaapstad.

Photographer Ralph Kämena primarily focuses on architecture, the built environment and art in public space, a field in which, according to collector Kai van Hasselt, it is difficult to master your own style. Nevertheless, Kämena has managed to do so, in impressive photographic series' about The Hague. The Hague, seen through different eyes and captured in a new way. Kämena is still trying to portray all aspects of a dynamic city by means of photographic studies. His photos have a tremendous elegance, so that the viewer fancies himself in the Louvre one moment, on New York's High Line the next, and then in villas in Cape Town.

Ralph Kämena *General licence department, Yogyakarta, Indonesia, In Transit*, 2008
NAi Publishers

INVLOEDRIJK, PRODUCTIEF EN OMVANGRIJK

Kunstenaars die al langer deel zijn van het Haagse kunstcircuit worden ook geprezen om hun invloed. Kunsterica Janneke Wesseling noemt Dick Raaijmakers. Vanaf de vroege jaren zeventig bewoog deze interdisciplinaire en grensverleggende kunstenaar zich op een breed gebied met zijn klankinstallaties, theaterproducties, concerten, composities, performances en theoretische geschriften. De betekenis van zijn veelzijdige oeuvre strekt zich uit tot ver buiten Den Haag en Nederland. Toch wordt dit volgens Wesseling in de kunstwereld nog steeds niet voldoende erkend. Curator Roland Groenenboom waardeert Tanja Smit, die in haar tekeningen, schilderijen, foto's en tekstwerken op een integrale en onderzoekende manier betekenis en gelaagdheid analyseert.

Verzamelaar Anno Lampe heeft twee kunstenaars gekozen die al naam hebben gemaakt in Den Haag. Christie van der Haak begon als schilder, maar maakte de overstap naar keramiek en textiel. Haar werk heeft voor Lampe een zeer eigen karakter behouden en is toegankelijker geworden. Van der Haaks werk onderscheidt zich duidelijk van anderen binnen het genre. Lampe is ook zeer te spreken over beeldhouwer Auke de Vries die door de jaren heen een omvangrijk oeuvre heeft opgebouwd.

INFLUENTIAL, PRODUCTIVE AND EXTENSIVE

Artists who have been part of the Hague art scene for a longer period of time are also praised for their influence. Art critic Janneke Wesseling names Dick Raaijmakers. From the early 1970s, this interdisciplinary and groundbreaking artist has operated in a broad area with his sound installations, theatre productions, concerts, compositions, performances and theoretical texts. The significance of his versatile body of work extends far beyond The Hague and the Netherlands. Nevertheless, according to Wesseling, his importance is still insufficiently acknowledged by the art world. Curator Roland Groenenboom appreciates Tanja Smit, who makes an honest and searching analysis of meaning and layeredness in her drawings, photos and text works.

Collector Anno Lampe has chosen two artists who have already made a name for themselves in The Hague. Christie van der Haak started out as a painter, but went on to make the switch to ceramics and textiles. In Lampe's view, her work has consistently managed to preserve its unique character and has become more accessible. Van der Haak's work clearly distinguishes itself from that of other artists working within the genre. Lampe is also very enthusiastic about sculptor Auke de Vries, who over the years has built up an extensive oeuvre.

Tanja Smit *El País*, *Pointing*, 2010
ink on newspaper, 30x42 cm

Dick Raaijmakers *The Graphic Method Bicycle performance*. photo: Jan Sprij

Christie van der Haak *Noir* installation i.s.m. // with Jan Hoogervorst
Shown at Galerie Maurits van de Laar. Photo: E. de Vries

Auke de Vries *Retour à la terre*
150 x 240 x 160 cm. photo: Anne de Vries

Floris Kaayk *Origin of Creatures*, 2010
animation (film still)

FLORIS KAAVK

In het werk van Floris Kaayk wordt gespeeld met het realisme van het documentaire genre en de toegevoegde kunstmatigheid van computeranimaties. Middels digitale beeldmanipulaties biedt Kaayk volgens Arjon Dunnewind, directeur van Impakt, bizarre vooruitblikjes op de veranderende relatie tussen natuur en technologie. In zijn eerste filmwerken parafraseert hij bekende televisieformats waardoor ze een verontrustende authenticiteit krijgen. Het samengaan van het machinale en het organische biedt een visie op onze steeds intiemere band met technologie. Kaayk's films geven de kijker lucht door een vleugje doordachte en ontregelende humor. Zijn films zijn vertoond in het Centre Pompidou en in het Hara Museum of Contemporary Art in Tokyo.

The work of Floris Kaayk plays with the realism of the documentary genre and the added artificiality of computer animations. According to Impakt director Arjon Dunnewind, Kaayk digitally manipulates the image to offer bizarre previews of the changing relationship between nature and technology. In his first film works, Kaayk paraphrases well-known television formats, lending them an unsettling authenticity. The convergence of the mechanical and the organic offers a distinct view on our increasingly intimate ties with technology. Kaayk's films clear the air for the viewer by offering a hint of well-considered humour that puts the viewer off his stride. His films have been shown at Centre Pompidou and the Hara Museum of Contemporary Art in Tokyo.

Floris Kaayk *Origin of Creatures*, 2010
animation (film still)

Pierre Derks *Miniscule Blue Helmets on a Massive Quest*, 2009
Hoover Dam. photo: Kim Schildkamp

OP HET SNIJVLAK VAN VERSCHILLENDE MEDIA

Van kunstenaars die actief zijn met beeld, geluid en nieuwe media werd Mike Rijnierse gekozen door Hicham Khalidi van TAG en kunstenaar/curator Martijn van Boven. Van Boven vindt dat Rijnierse zijn fascinaties steeds weer om weet te zetten naar tot de verbeelding sprekende projecten. Door zijn ondogmatische houding is er altijd ruimte voor expansie van ideeën. Voor Hicham Khalidi is Rijnierse in staat om grote bewegingen op een poëtische manier neer te zetten.

Robert Jan Verhagen en Geertje Muffels kiezen Pierre Derks die een sterke conceptdenker is en erin slaagt om succesvolle en prikkelende interactieve projecten neer te zetten. Arjon Dunnewind is te spreken over Arianne Olthaa's filmische verbeeldingen van de pracht van het falen: "Met haar 8mm-films benadrukt ze de zinloosheid van een medium dat erg vergankelijk is."

De installaties van Bram Vreven, die klank, techniek en wetenschap samenbrengen, intrigeren Hicham Khalidi: "Met zijn werk is het duidelijk dat Vreven een doel nastreeft, namelijk: vat te krijgen op de krachtenvelden die spelen tussen een maximum aan chaos en een uiterste aan orde."

ON THE INTERFACE OF DIFFERENT MEDIA

Hicham Khalidi of TAG and artist/curator Martijn van Boven both selected Mike Rijnierse from the artists working in image, sound and new media. Van Boven believes that Rijnierse is consistently able to transform his fascinations into projects that appeal to the imagination. Thanks to his un-dogmatic approach, there is always room for the expansion of ideas. In Hicham Khalidi's view, Rijnierse can render large movements in a poetic way.

Robert Jan Verhagen and Geertje Muffels choose Pierre Derks, who is a strong conceptual thinker and who is able to realise successful and stimulating interactive projects. Arjon Dunnewind is enthusiastic about Arianne Olthaa's filmic representations of the splendour of failure: 'With her 8-mm films, she emphasises the pointlessness of a medium that is extremely transitory.'

The installations of Bram Vreven, which combine sound, technology and science, intrigue Hicham Khalidi: 'It is clear that Vreven pursues an objective with his work, namely to gain a handle on the forces that play between a maximum of chaos and a maximum of order.'

Bram Vreven *Rays*, 2008 / 2009
EVA rubber, sprayed MDF, wood, aluminium, electronics, 300 x 40 x 274 cm

Mike Rijnierse *"De Longte"*
light projection, Dordrecht

Arianne Olthaar *Restauratiewagens // Dining Cars*, 2009
film still, 35mm, 15'17"

Timmy van Zoelen *Old Pride, New Glory*, 2009
2-channel video, 15'30", at 1646, Den Haag

TIMMY VAN ZOELLEN

"De beelden, installaties en video's van Timmy van Zoelen nemen verschillende gedaantes aan, maar hebben tegelijkertijd de volgende kwaliteit: ze zijn zonder uitzondering veront- rustend en ontregelend." Zo vat docent en (plaatsvervangend) hoofd Beeldende Kunst aan de KABK Martijn Verhoeven zijn fascinatie samen voor de net aan de KABK afgestudeerde Van Zoelen, die in zijn werk balanceert op het randje van chaos en controle. Zijn instal- latie *Old pride, new glory* was recentelijk te zien in 1646.

'Timmy van Zoelen's sculptures, installations and videos assume a variety of guises, but at the same time share the following quality: without exception, they manage to unsettle and dislocate the viewer.' This is how KABK teacher and (acting) Head of the Fine Arts department Martijn Verhoeven voices his fascination for Van Zoelen, who recently gradu- ated from the KABK and who balances in his work on the edge of chaos and control. His installation *Old Pride, New Glory* was recently on view in 1646.

VERSTILD, INTIEM EN INDRINGEND

De vele fotografen die zijn genoemd wekken de indruk dat Den Haag veel fotografietalent heeft. Robert Jan Verhagen en Geertje Muffels noemen Marleen Sleuwits en voor Emmo Grofsmid en Karmin Kartowikromo van MKgalerie maakt vooral de rust in haar werk indruk: "Ontdaan van het alledaagse brengt het stille beeld het bewustzijn van de kijker in beweging en activeert zo onze beeldvorming." De keuze van het duo is ook gevallen op Bart Benschop, wiens filmische stijl de snelheid van onze huidige samenleving belichaamt.

Annelies Kuiper van Dutch Doc en intendant documentaire fotografie voor het Fonds BKVB noemt de portretfotografie Mieke Meesen, die het lukt om de geportretteerde altijd een stapje verder te krijgen: "Fotografieren is niet alleen de druk op de knop, maar een manier waarop je met mensen omgaat. Meesen blijft vooral zichzelf en weet door haar nieuwsgierigheid, haar aandacht en haar naïviteit mensen open te stellen voor een intiem portret." Kuipers keuze valt ook op David Galjaard, een jonge fotograaf die is gegroeid als beeldmaker. En Karine Versluis, die een reportagefotografie pur sang is. Daarbij is bovenal Versluis' volhardendheid in het maken van verhalen van niet bepaald gemakkelijke onderwerpen bewonderenswaardig.

Robert Jan Verhagen en Geertje Muffels laten hun keuze vallen op Sarah Carlier en Nadine Stijns. Carlier is in staat om binnen verschillende verhalende contexten autonome werken tot hun recht te laten komen.

Tot slot vindt Leo Delfgaauw dat een Nederlands fotografie-icoon ook een plek verdient in de selectie. De in Den Haag gevestigde Anton Corbijn is een fotograaf wiens foto's op het netvlies staan gebrand: "Het zijn prachtige en indringende portretten die nu al klassiek zijn."

TRANQUIL, INTIMATE AND PROBING

The respondents' frequent references to photographers create the impression that The Hague has a wealth of photographic talent. Robert Jan Verhagen and Geertje Muffels name Marleen Sleuwits, and for Emmo Grofsmid and Karmin Kartowikromo of MKgalerie, what is particularly impressive about her work is its tranquil nature. 'Stripped of the everyday, the calm image sets the viewer's consciousness in motion, thus activating our visual conception.' The duo also selected the work of Bart Benschop, whose cinematic style embodies the rapid pace of today's society.

Annelies Kuiper of Dutch Doc, who is also intendant for Documentary Photography at the Netherlands Foundation for Visual Arts, Design and Architecture, names the portrait photographer Mieke Meesen, who is able to always inspire the subject to go one step further. 'Photography isn't merely about pressing the shutter button, it's the way in which you deal with people. Meesen primarily stays true to herself and thanks to her curiosity, her attention and her ingenuousness, she manages to get people to open up for an intimate portrait.' Kuiper's selection also includes David Galjaard, a young photographer who has grown as an image maker. And Karine Versluis, who is a reportage photographer *pur sang*. More than anything else, it is Versluis' perseverance in making stories about subjects that are far from easy on the viewer that deserves admiration.

Robert Jan Verhagen and Geertje Muffels include Sarah Carlier and Nadine Stijns in their selection. Carlier is able to do justice to autonomous works within a variety of narrative contexts.

And finally, Leo Delfgaauw believes that the selection should also include a true Dutch photography icon. Anton Corbijn, who resides in The Hague, is a photographer whose pictures are lodged in one's mind. 'They are fine, probing portraits that have already become classic images.'

David Galjaard *When the Siren Goes*, 2009

Bart Benschop *Oil*, 2005
photograph on endurapaper, dibond, plexiglass, 38.5 x 284 cm

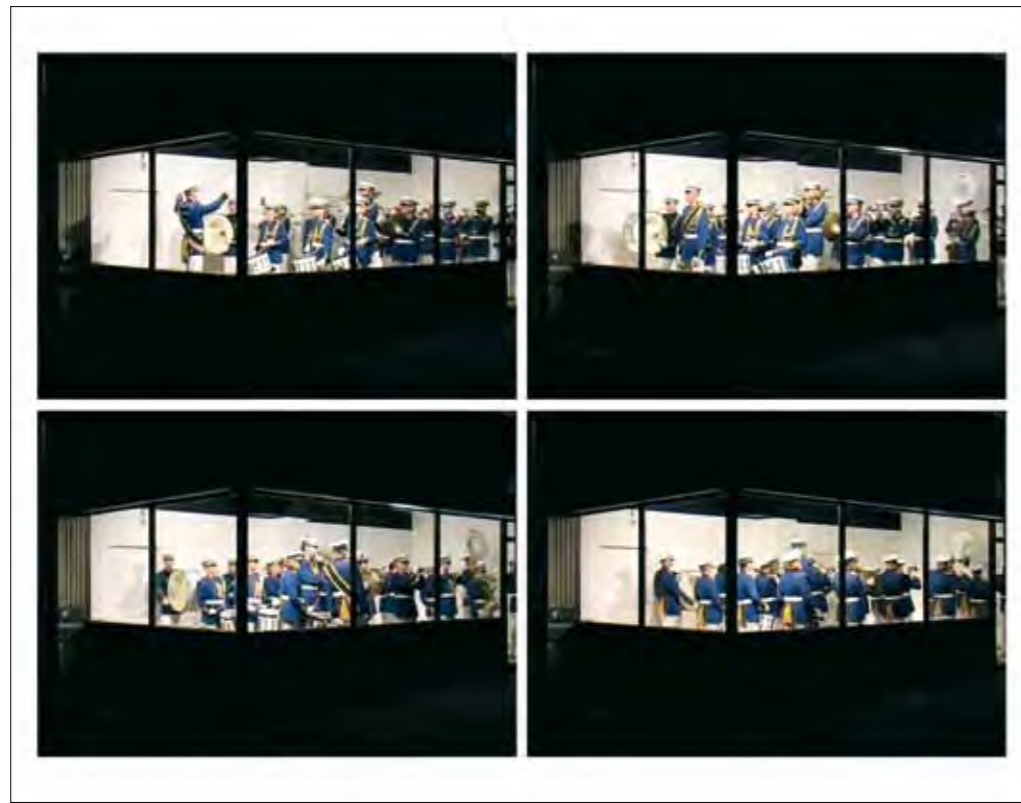
Mieke Meesen Ruud

Karine Versluis *Girlz*, 2006
the photo is from the television series *SEXY* (VPRO 2007,
director: Menna Laura Meijer).

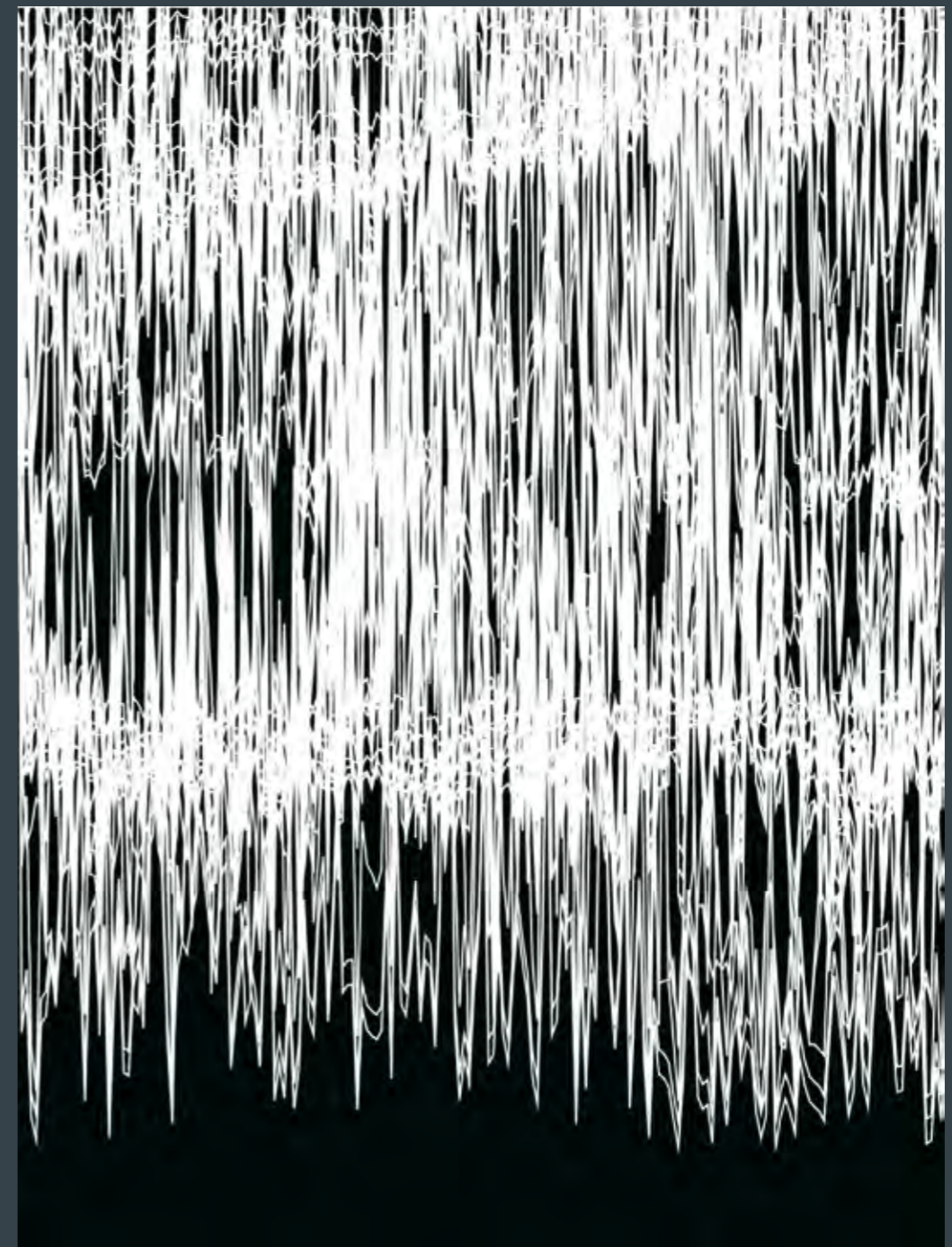
Marleen Sleuwits *Interior no. 18*, 2010
ultrachrome print on aluminium with frame, 100 x 170 cm

Sarah Carlier *The Play*, 2008
video, 4'17"

Nadine Stijns *After-Hour Shopping Malls*
(selected images from the series)
Wangjing district Beijing, 2010

Tom Tlalim *Concerning Time We Remain Divided*, 2008
computer-generated sound and animation based on spatial demographic information,
6-channel sound system, paper, epoxy, wood

TOM TLALIM

Martijn van Boven vindt dat kunstenaar Tom Tlalim het persoonlijke weet te integreren binnen een technologisch gemedieerde samenleving. In zijn werk houdt hij zich bezig met muziek en geluid. Tlalim is bovenal een veelzijdige kunstenaar die componeert, akoestische en elektronische instrumenten bespeelt en bekend staat om zijn multimedia performances op toonaangevende festivals als Today'sArt, DEAF07 en het Huddersfield Contemporary Music Festival in Engeland. Tlalim exposeerde ook in het Virtueel Museum Zuidas.

In Martijn van Boven's view, artist Tom Tlalim is able to integrate the personal within a technologically mediated society. In his work, he involves himself with music and sound. More than anything, Tlalim is a versatile artist who composes, plays acoustic and electronic instruments and is well-known for his multimedia performances at leading festivals like Today'sArt, DEAF07 and the Huddersfield Contemporary Music Festival in England. Tlalim has also exhibited at Virtual Museum Zuidas in Amsterdam.

OLA VASILJEVA

Ola Vasiljeva is de keuze van Arjon Dunnewind. Volgens Dunnewind enceneert Vasiljeva op onnavolgbare wijze de vaak tragische levens van de oude en nieuwe popcultuuriconen en plaatst deze in mythologische en astrale settings: "Haar werk verbindt de ongekeerde aspecten van onze massacultuur met de grootheid van het kleine." Afgestudeerd aan de Rijksakademie van Beeldende Kunsten is Vasiljeva sinds kort woonachtig en actief in Den Haag. Zij exposeerde in het Rotterdamse MAMA en in het SM's in Den Bosch.

Arjon Dunnewind selected Ola Vasiljeva. According to Dunnewind, Vasiljeva is unparalleled in her ability to stage the often tragic lives of the old and new pop culture icons and to place these in mythical and astral settings. 'Her work connects the unknown aspects of our mass culture with the greatness of that which is small.' Having graduated from the Rijksakademie in Amsterdam, Vasiljeva recently moved to The Hague. She has exhibited at the MAMA gallery in Rotterdam and at SM's in Den Bosch.

Ola Vasiljeva *Alchimie du Verbe*, 2009
mixed media

Joncquil *Levitation of the Unstable Table*, 2010
oil on canvas, 50 x 40 cm

Joncquil *The Confetti Ceremony*, 2010
oil on dibond, 44.5 x 35.5 cm

VERSE VERF

Diverse ondervraagden schoven schilders naar voren, zoals Jan Wattjes (Fons Welters) en Aline Thomassen (Roel Arkesteijn). Thomassen wordt door Arkesteijn 'our woman in Morocco' genoemd. Met haar verleidelijke aquarellen is zij een bruggenbouwer tussen culturen.

Voor Kai van Hasselt is het gebruik van kleur en de duistere onderwerpskeuze in het werk van Joncquil (de Vries) reden om deze veelzijdige kunstenaar te noemen. Joncquil begeeft zich naast zijn schilderkunst ook op het terrein van installaties en fotografie.

Anno Lampe vindt dat een overzicht van de schilder Pim Piët laat zien dat de kunstenaar door de jaren heen een zeer consistent oeuvre heeft opgebouwd: "Wat daarbij opvalt is de zorgvuldige uitvoering. De strenge keuze die het begin van zijn carrière vormt is Piët trouw gebleven. Het getuigt niet alleen van karakter, maar pleit ook voor de intensiteit én inventiviteit van zijn werk."

FRESH PAINT

Various respondents suggested painters, such as Jan Wattjes (Fons Welters) and Aline Thomassen (Roel Arkesteijn). Arkesteijn calls Thomassen 'our woman in Morocco'. With her seductive watercolours, she helps to build bridges between cultures.

For Kai van Hasselt, the use of colour and the dark subject matter in the work of Joncquil (de Vries) is reason to name this versatile artist. Besides painting, Joncquil also works in the disciplines of installations and photography.

In Anno Lampe's opinion, a retrospective of the work of the painter Pim Piët shows that over the years, the artist has built up an extremely consistent oeuvre. 'What is remarkable in this context is its careful execution. Piët has remained faithful to the strict choice he made at the start of his career. This not only demonstrates character, but also underlines the intensity and inventiveness of his work.'

Aline Thomassen *Untitled*, 2009-2010
 exposition *Corps et figures du corps*, Espace d'Art - Société Générale, Casablanca, Morocco

Jan Wattjes *Untitled*, 2008
 oil and lacquer on canvas, 275 x 205 cm

Pim Piët *54/1954*, 2009
 acrylic on canvas, 120 x 90 cm

Helen Verhoeven *Event One*, 2008
 acrylic on canvas, 198 x 404 cm
 courtesy Wallspace, New York
 photo: Mark Woods

HELEN VERHOEVEN

Voor Fons Welters is Helen Verhoeven een kunstenares die eruit springt. Ondanks een heldere en strakke figuratie kennen haar schilderijen een mate van mysterie. Verhoevens werken zijn precies en soms verontrustend, dan weer sereen met een rauw randje. Geschoold in de Verenigde Staten en Nederland is zij nu actief in Den Haag. Verhoeven won in 2008 de Koninklijke Prijs voor Vrije Schilderkunst en heeft onder meer geëxposeerd in Wallspace in New York.

In Fons Welters' view, Helen Verhoeven is an artist who stands out from the crowd. Despite a clear and tight figuration, her paintings exhibit a certain degree of mystery. Verhoeven's works are precise and occasionally unsettling, and on other occasions, serene with a rough edge. After being trained in the United States and The Netherlands, she is presently active in The Hague. In 2008, Verhoeven won the Royal Award for Painting. She has exhibited at Wallspace in New York, among other locations.

Helen Verhoeven *Half After- 4*, 2009
 oil on canvas, 170 x 230 cm
 courtesy Galerie Diana Stigter, Amsterdam
 photo: Nick Ash

GRENZEN VAN RUIMTELIJKHEID

Kunstenaars die zich bezighouden met het sculpturale en onderzoeken wat de grenzen zijn van ruimtelijkheid werden gekozen door Anno Lampe en hoofdredacteur van *Kunstbeeld* Roos van Put. André Kruysen maakt volgens Lampe werk in de traditie van kunstenaars als Naum Gabo en Antoine Pevsner: "Verschil met die beiden is dat Kruysen een soort intuïtief constructivisme lijkt te bedrijven, met een hang naar de chaos."

Voor Roos van Put blijft het werk van Harold de Bree fascinerend. "Of hij nu een onderzeeër op ware grootte plaatst in de vijver van het Gemeentemuseum of een huisje van beton op het Lange Voorhout waarbij de ingang verwijst naar een eventueel geheim ondergronds gangenstelsel. Het onheilspellende karakter prikkelt de verbeelding die ontstaat vanuit een wereld die in de realiteit wortelt."

Van Put is ook te spreken over het werk van Rachel Bacon: "Zij maakt de toeschouwer niet alleen bewust van het hier en nu, maar ook van het gegeven dat het heden altijd onlosmakelijk is verbonden met het verleden. Waardoor je je als toeschouwer soms op melancholische wijze realiseert dat de wereld, alle vooruitgang ten spijt, in wezen niet verandert."

BOUNDARIES OF SPATIALITY

Anno Lampe and Roos van Put, Editor-in-Chief of *Kunstbeeld*, both selected artists who concern themselves with the sculptural and explore the boundaries of spatiality. According to Lampe, André Kruysen makes work in the tradition of artists like Naum Gabo and Antoine Pevsner. "The difference with these two is that Kruysen seems to practice a kind of intuitive constructivism, with a tendency towards chaos."

Roos van Put remains fascinated by the work of Harold de Bree. "Whether he installs a life-size replica of a submarine in the pond in front of the Gemeentemuseum or a concrete bunker on Lange Voorhout, the entrance of which refers to a possible underground tunnel system, the unnerving character of his work excites the imagination that develops from a world that is rooted in reality."

Van Put is also fond of the work of Rachel Bacon. "She not only makes the viewer aware of the here and now, but also of the fact that the present is always inextricably linked to the past. Consequently, as a viewer, you sometimes come to the melancholy realisation that the world, despite all our progress, essentially stays the same."

Rachel Bacon *Float*, detail, 2009

Harold de Bree *B5*, 2009
wood with tile adhesive, 4 x 4 x 3.5 m

Rachel Bacon film still from filmed performance of *Float*, 2009
photo: Hannah Kalverda

Harold de Bree *V1 Fieseler Fi 103*, 2006
wooden frame with aluminium plates, 4 x 8 x 3 m

André Kruysen *Lao Tsé's boomhut/Treehouse*, 2009
wood, tie wraps, height ± 8 m
photo: Arnd Bijleveld

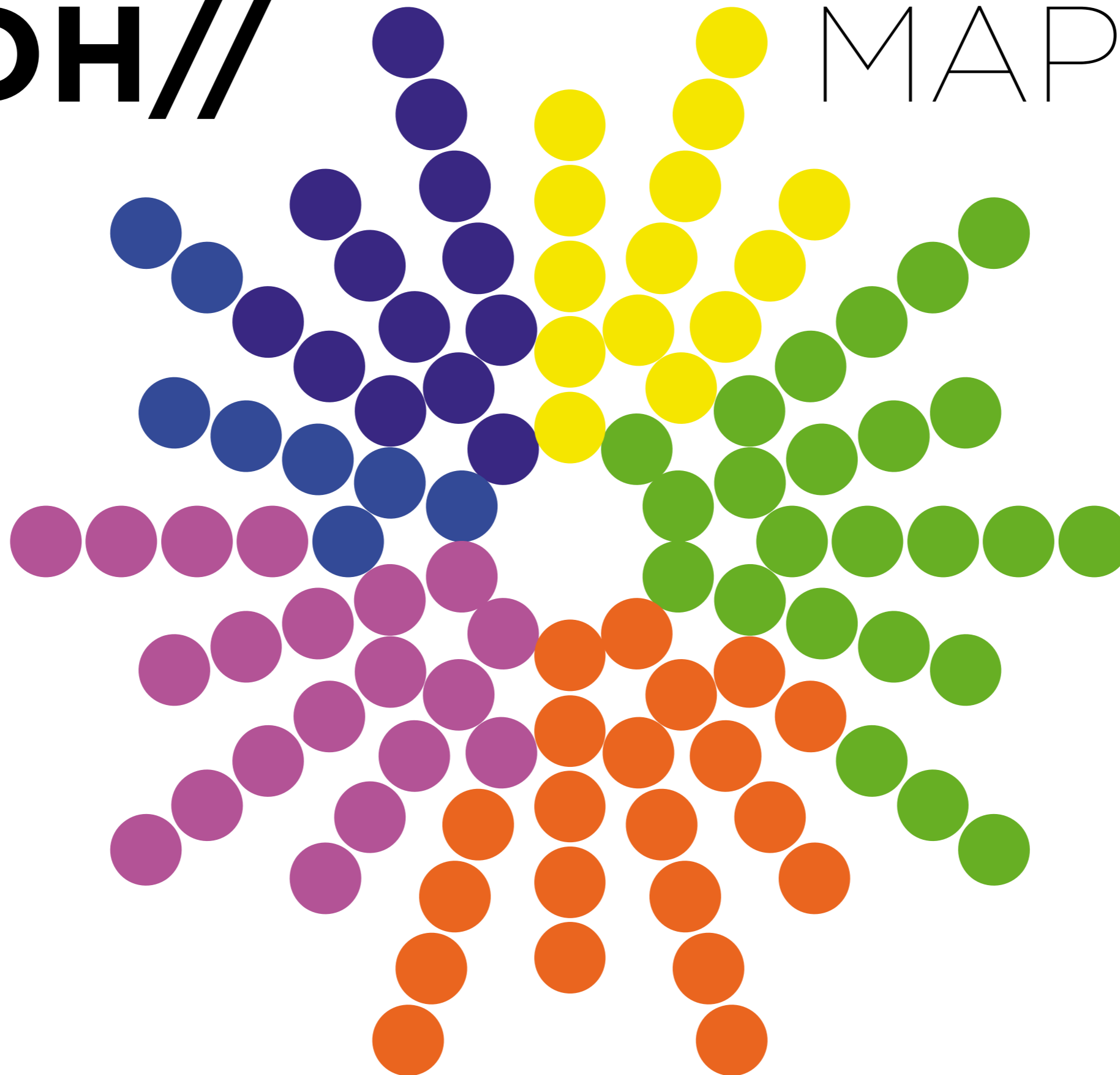

Bas de Boer *Cuckoo*, 2010
scalemodel for a installation
wood, projections, mechanics

BAS DE BOER

De installaties van Bas de Boer geven hoofdredacteur van *Kunstbeeld* Roos van Put altijd meer dan voldoende gelegenheid om te vluchten in de wereld van de verbeelding: "In zijn nieuwe wereld van schilderijen, geluid, licht en nog veel meer, overrompelt hij de toeschouwer met een overvloed aan beelden. Je veronderstelt in een film terecht te zijn gekomen, of in een toneelstuk. Alles is net te vet aangezet en je bent zelf hoofdrolspeler. Juist door jouw aanwezigheid, juist door jouw verbeelding, wordt het kunstwerk voltooid." Bas de Boer geeft volgens van Put "een handreiking, waarna je eigen verbeelding in gang wordt gezet en soms zelfs op hol slaat." Bas de Boer exposeerde onder meer in 1646 en in de Service Garage in Amsterdam.

Bas de Boer's installations always give *Kunstbeeld* Editor-in-Chief Roos van Put more than enough opportunity to escape into the realm of her imagination. 'In his new world of paintings, sound, light and far more, he catches the viewer unawares with an excess of images. You assume that you have ended up in a film or in a play. Everything is laid on with a trowel, so to speak, and you are the protagonist. It is precisely your presence, your imagination, that completes the work of art.' According to van Put, Bas de Boer offers you 'a handle, after which your own imagination is set in motion and occasionally runs away with you.' Bas de Boer has exhibited in, among other locations, 1646 and the Service Garage in Amsterdam.

INFOGRAPHICS **GRACIA KHOUW**

Haagse kunstenaars: wat doen ze, waar komen ze vandaan, waar werken ze? En hoe verhouden ze zich tot de wereld buiten de stad? Op basis van de bij Stroom aanwezige gegevens heeft kunstenaar Gracia Khouw de volgende infographics gemaakt, waarmee zij deze gegevens visueel ontsluit.

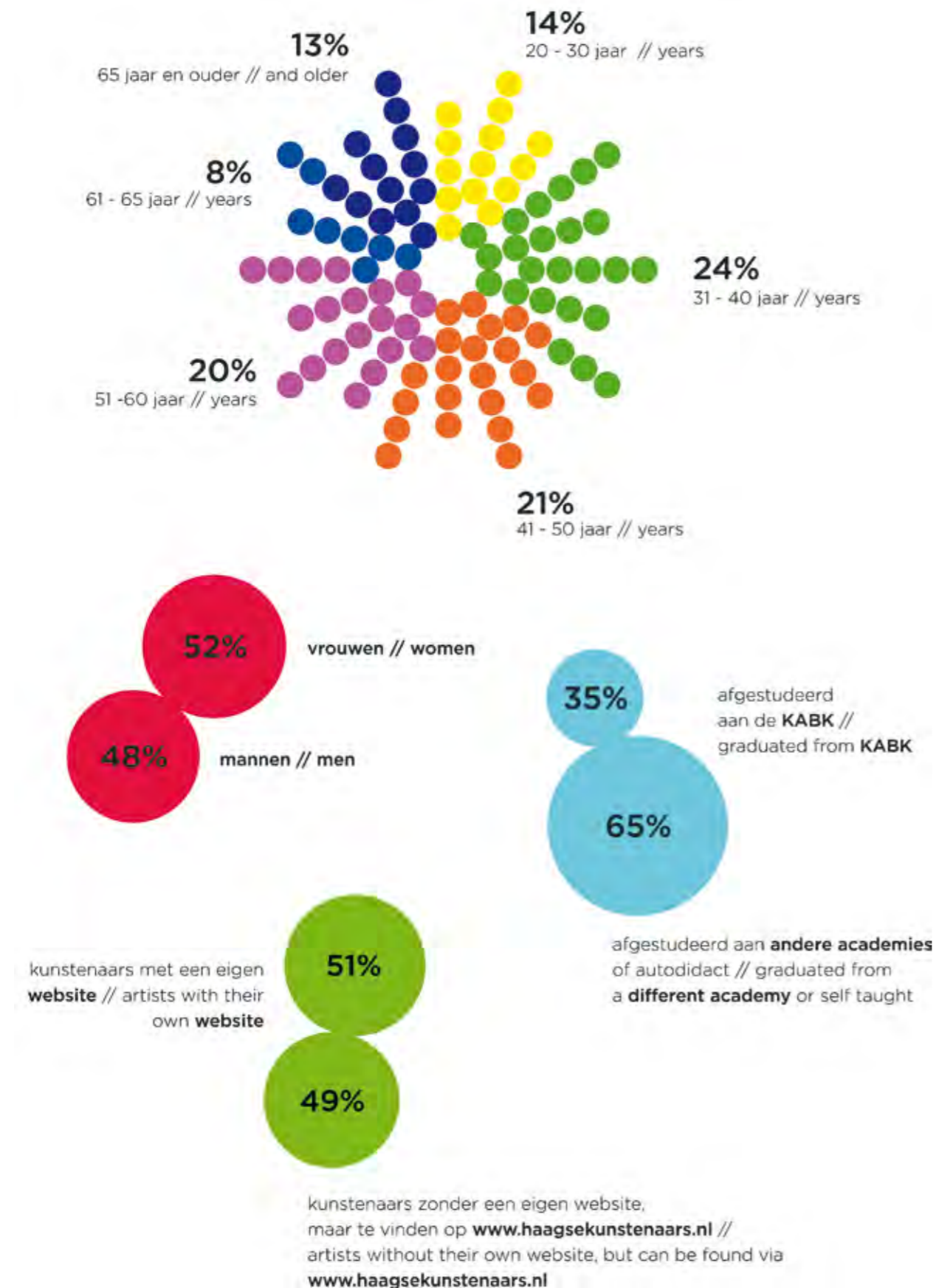
//

Hague artists: what are they up to, where are they from, where do they work? And what is their relation to the world outside the city? Basing herself on the information available at Stroom, artist Gracia Khouw has made the following infographics, which she uses to provide the reader with visual insight into these data.

HAAGSE KUNSTENAARS IN % // HAGUE ARTISTS IN %

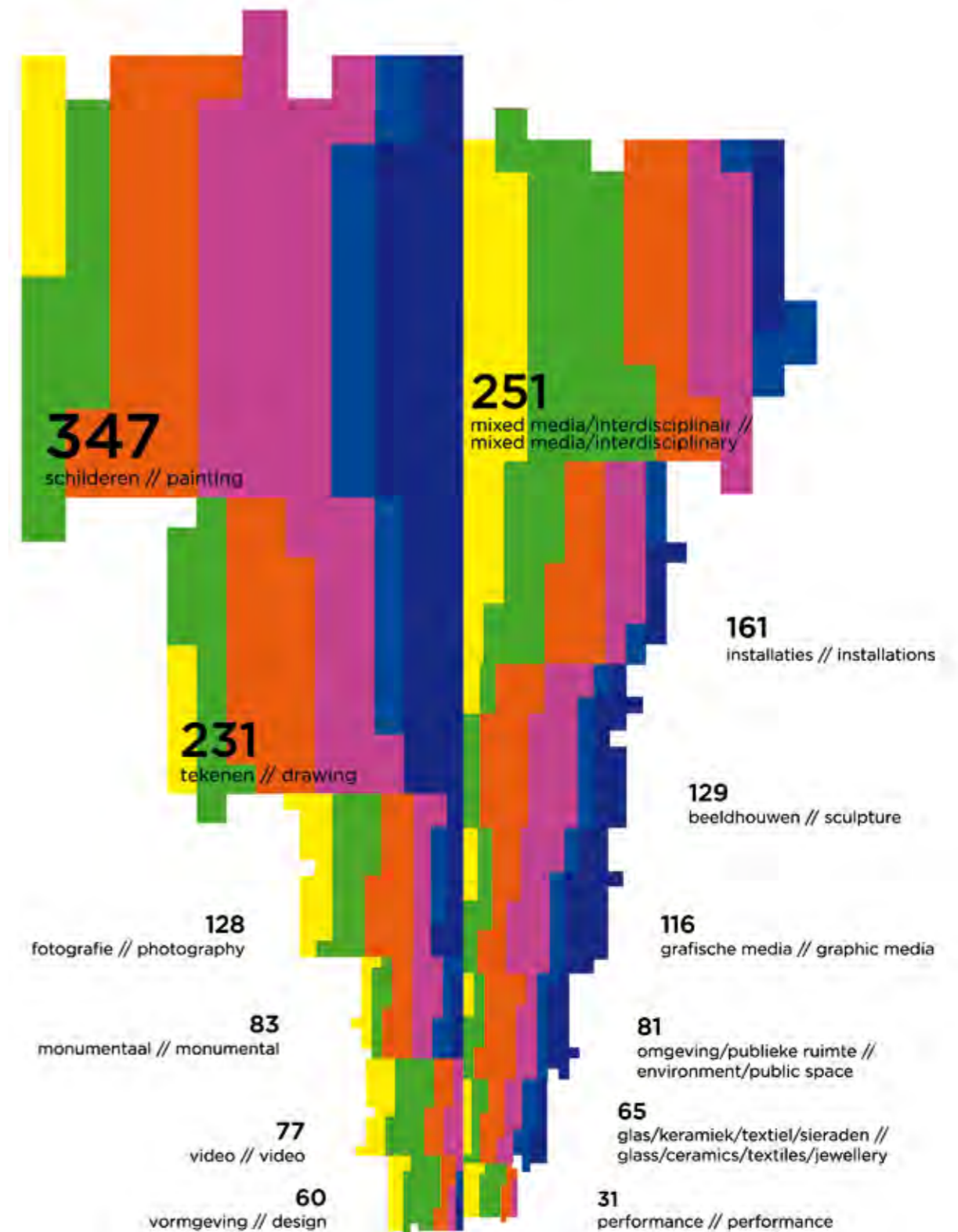
ingeschreven bij Stroom Den Haag: leeftijd, M/V, afstuderende, eigen website // registered with Stroom Den Haag: age, M/F, graduation details, own website

WAT DOEN HAAGSE KUNSTENAARS? // WHAT DO HAGUE ARTISTS DO?

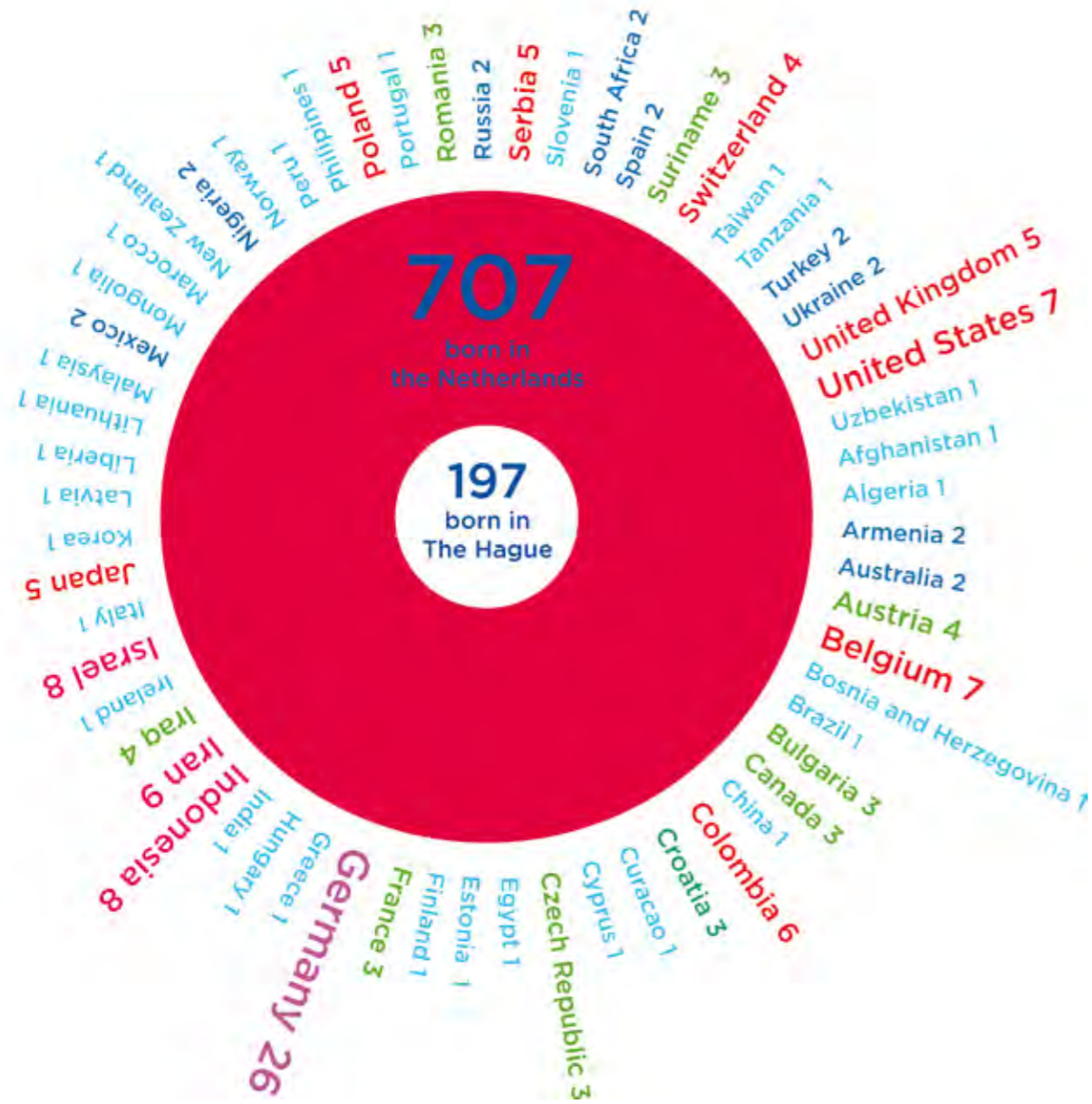
verdeling naar werkgebieden/disciplines zoals aangegeven op www.haagsekunstenars.nl // categorised according to art forms/disciplines as stated on www.haagsekunstenars.nl

□ = 1%   ■ 20 - 30 jaar // years   ■ 31 - 40 jaar // years   ■ 41 - 50 jaar // years
 ■ 51 - 60 jaar // years   ■ 61 - 65 jaar // years   ■ 65 jaar en ouder // and older

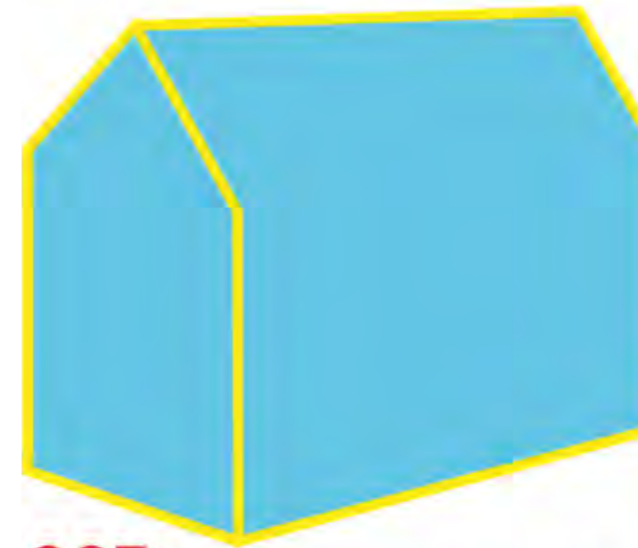
WAAR KOMEN ZE VANDAAN? // WHERE DO THEY COME FROM?

geboortelanden van Haagse kunstenaars // native countries of Hague artists

ATELIERRUIMTES // STUDIO SPACES

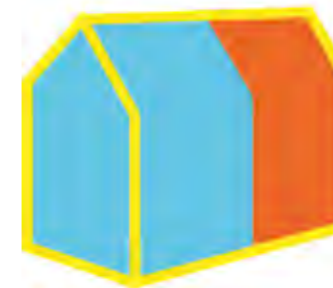
permanente en tijdelijke ateliers via Stroom Den Haag en gastateliers bij kunstenaarsinitiatieven // permanent and temporary studios via Stroom Den Haag and guest studios with artists' initiatives

263
ateliers // studios

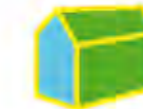
180
tijdelijke ateliers // temporary studios

73
atelierwoningen // studio houses

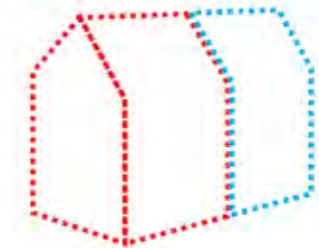
6
gastateliers // guest studios

2
ateliers voor starters // starter studios

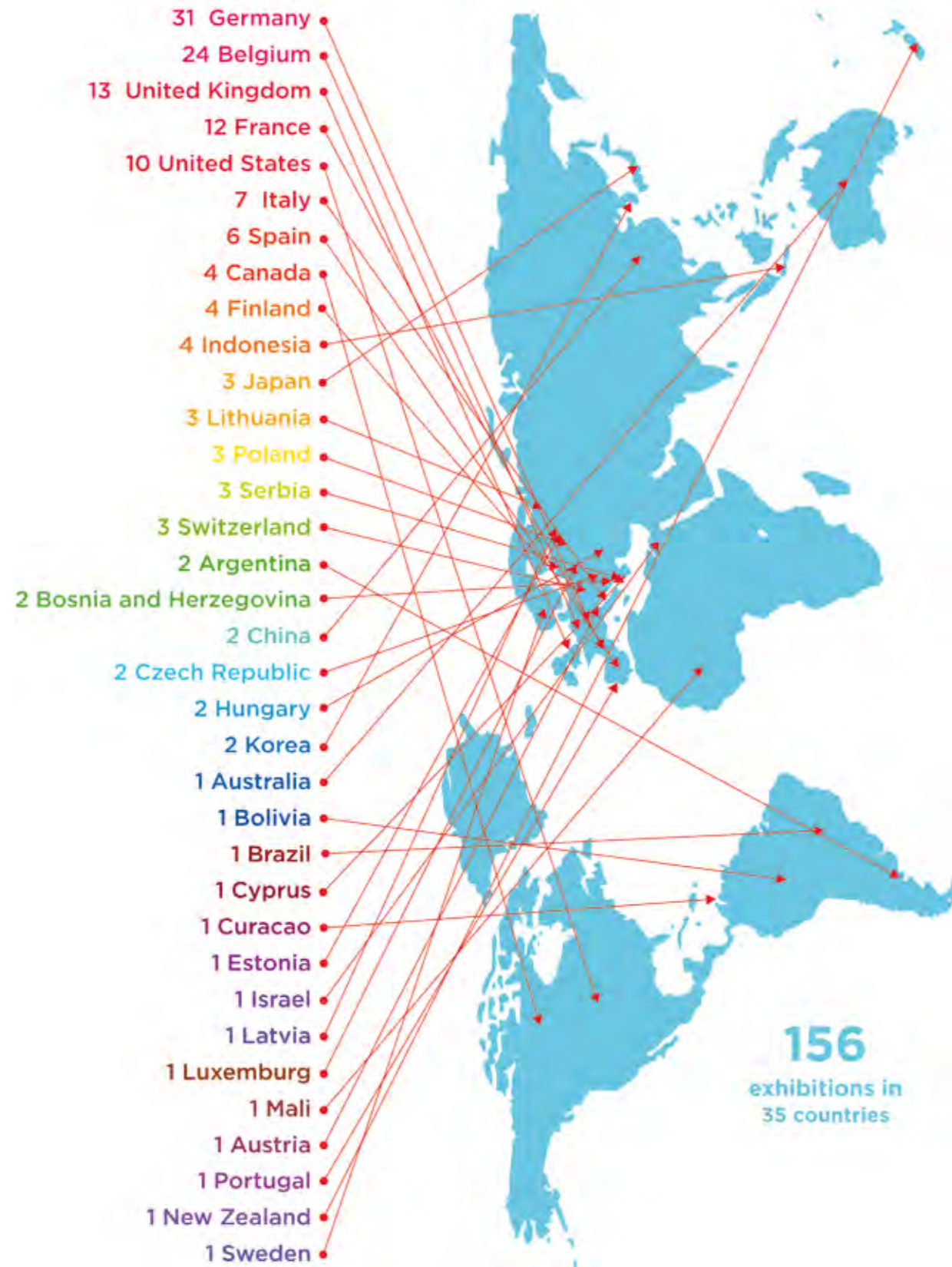
7
atelierpanden met tentoonstellingsruimte // studio buildings with exhibition space

22
tijdelijke woon+werkplekken Transvaal-Rivierenbuurt // temporary spaces for living+working in Transvaal-Rivierenbuurt

HAAGS WERK IN DE WERELD // HAGUE ARTISTS ACROSS THE GLOBE 2009

tentoonstellingen van Haagse kunstenaars in het buitenland, volgens www.haagsekunstenaars.nl en SPOT subsidies // exhibitions abroad of Hague artists, according to www.haagsekunstenaars.nl and SPOT subsidies

CURATORENPROGRAMMA // CURATORS PROGRAMME

atelierbezoeken bij Haagse kunstenaars in het kader van het Stroom Curatorenprogramma 2005-2009 // studio visits to Hague artists in the context of the 2005-2009 Stroom Curators Programme

AIR IN DE STAD // AIR IN THE CITY

In krap twee jaar is er in Den Haag een flink aantal artist-in-residence (AiR) programma's bijgekomen. Zelf initiëren, ruimte innemen en daar anderen bij uitnodigen luidt het devies, zegt Johan Gustavsson, kunstenaar en co-organisator van project space 1646, een van de nieuwe AiR-plekken. Wat betekent deze opmerkelijke toename voor de kunst in Den Haag, en voor de Hagenezen?

//

In scarcely two years, The Hague has seen the arrival of a considerable number of new artist-in-residence (AiR) programmes. The way it works is to take the initiative yourself, occupy a space and invite others, says Johan Gustavsson, artist and co-organisator of Project Space 1646, one of the new artist-in-residence locations. What does this remarkable increase mean for The Hague and for its residents?

TEKST // TEXT **HEIDI VOGELS**
REDACTIE // EDITED BY **ERIK HAGOORT**

NL // Een atelier hoeft al lang geen vaste werkplaats meer te zijn. Het kan ook een context zijn, een tijdelijke werksituatie op een bepaalde locatie. Artist-in-residence programma's voldoen aan die meer flexibele invulling van het 'atelier'. Kunstenaars maken gebruik van internationale gastateliers om een periode elders te verblijven - om nieuw werk te produceren, maar ook om er onderzoek te doen, samen te werken, nieuwe verbanden aan te gaan. Een tentoonstelling is vaak niet het doel. Het gaat om een succesvolle werkperiode: in retraite of juist middenin de hectiek van de stad.

DIVERSITEIT

Het ene residency-centrum is het andere niet. Er zijn grote instituten als de Rijksakademie in Amsterdam en er zijn kleinere centra, zoals de zelfgebouwde hangar van kunstenaarsorganisatie Kaus Australis in Rotterdam en de verplaatsbare containers van kunstinitiatief P.A.I.R., die steeds op andere locaties in het landschap van Drenthe opduiken. In Nederland is het aanbod van internationale gastateliers groter en diverser dan in onze buurlanden. Dat is mede te danken aan de steun die ze hebben weten te verkrijgen. De database van Trans Artists telt vijfenzeventig AiR-programma's in Nederland, waarvan een groot aantal wordt aangeboden door kunstenaarsorganisaties.

HET PERSPECTIEF VAN DE KUNSTENAAR

AiR-programma's voorzien de stad van een continue stroom van gasten uit binnen- en buitenland: kunstenaars, tentoonstellingmakers, onderzoekers, schrijvers, performers en componisten. Kunstenaarsinitiatieven die gastateliers aanbieden nemen daarbij een bijzondere positie in. De kunstenaars zijn sterk gemotiveerd hun collega's tijd en ruimte te bieden, niet incidenteel maar structureel. De organisaties zijn vaak klein. Dat komt de wendbaarheid ten goede: steeds opnieuw kan de residency-periode anders worden ingevuld en afgestemd op de wensen en op het werk van de gast. Een ander voordeel van de kunstenaarsorganisaties is dat de lijnen met de gemeente, de kunstwereld en met de buurt kort zijn.

GEEN GEORGANISEERDE DIALOOG

1646 is een initiatief van een internationaal kunstenaarscollectief: Nico Feragnoli, Clara Palli Monguilod, Floris Kruidenberg en Johan Gustavsson. Een maand voor hun afstuderen aan de KABK besloten zij niet uit te waaiëren maar in Den Haag te blijven.

E // For a long time now, studios have not needed to be permanent working spaces at fixed locations. They can also be a context, a temporary working situation at a given place. Artist-in-residence programmes satisfy this more flexible interpretation of the 'studio'. Artists take advantage of international guest studios in order to stay somewhere else - to produce new work, but also to carry out research, work together and develop new connections. Exhibitions are often not the objective. What matters is a successful working period, in retreat or, indeed, at the hectic heart of a city.

DIVERSITY

One artist-in-residence centre is not the other. There are major institutes, such as the Rijksakademie in Amsterdam, and there are smaller centres, such as the homemade hangar of the Kaus Australis artists' organisation in Rotterdam, or the movable containers of the P.A.I.R. art initiative, which keep popping up in different locations in the rural landscape of the province of Drenthe. The Netherlands has a larger and more diverse range of international guest studios than our neighbour countries. This is in part thanks to the support that they have been able to receive. The Trans Artists database counts 75 AiR programs in the Netherlands, a majority of which are offered by artists' organisations.

THE ARTIST'S PERSPECTIVE

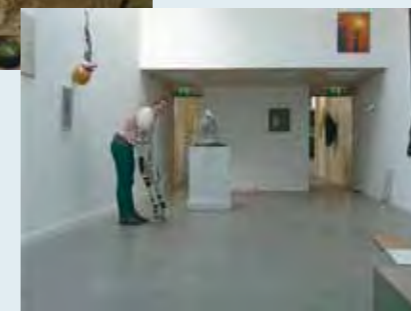
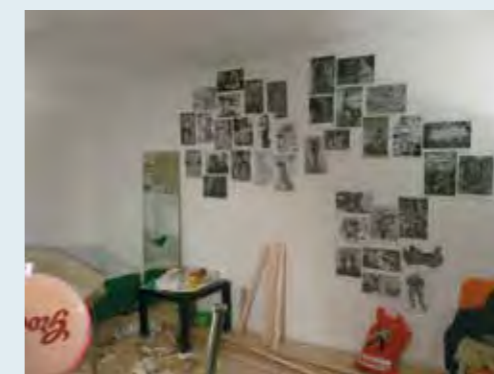
AiR programmes provide a city with a continuous stream of visiting professionals from within and beyond the nation's borders. They are artists, exhibition makers, researchers, writers, performers and composers. Artists' initiatives offering studios to guests fill an exceptional role. The artists are highly motivated in providing their fellow artists with time and space, not just incidentally, but on a structural basis. The organisations are often small. This is good for flexibility: again and again, residency periods can be organised differently and adapted to the desires and the work of the guest. Another advantage of the artists' organisations is that the lines connecting them to their city, the art world and their neighbourhoods are short and direct.

NO ORGANIZED DIALOGUE

1646 is the initiative of an international artists' collective, including Nico Feragnoli, Clara Palli Monguilod, Floris Kruidenberg and Johan Gustavsson. A month before graduating from the Royal Academy in

Bissy Bunder performance

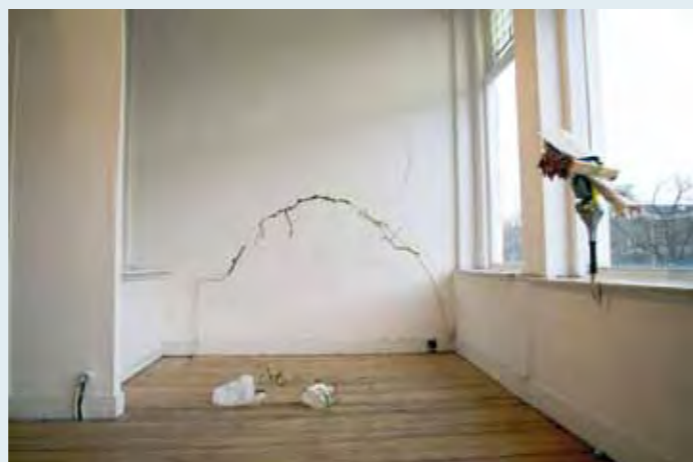
Jeannin and Schuurmans

1646

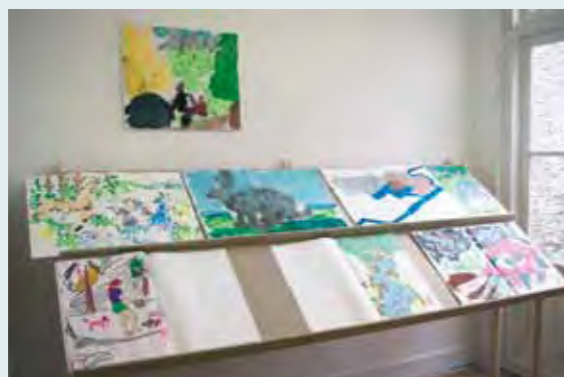
WALDEN AFFAIRS

Ruchama Noorda
Photo: Myung Feyen

Ruchama Noorda
Photo: Myung Feyen

Iwan van 't Spijker
Photo: Myung Feyen

Guided tour Tom Godfrey
Photo: Joost Nieuwenburg

Eloise Hawser
Photo: Myung Feyen

Ze begonnen zelf een projectruimte, mét een internationaal gastatelier. Het AiR-programma is mogelijk mede dankzij de financiële ondersteuning van Stroom en de Gemeente Den Haag. Sinds de heropening in 2008 heeft 1646 opnieuw een plek in de stad veroverd. Johan Gustavsson: “We werken samen met de buurt en met kunstinstellingen en kunstopleidingen in de stad, wanneer dat in het programma past.”

Een lezing van een gastkunstenaar bij de KABK, een presentatie bij een kunstruimte in Rotterdam of een videoprogramma met projectruimtes in New York, Istanbul en Parijs: steeds blijken lokale en internationale netwerken met elkaar vervlochten. Gustavsson: “We zijn 1646 begonnen om een internationaal platform in de stad te creëren. Dat is onze ambitie en daarin blijven we investeren. We hebben ons dit jaar toegelegd op werkbezoeken aan kunstcircuits in Barcelona, Brussel, Parijs, Stockholm, Sofia en Dublin. We willen zelf actief scouten, verkennen wat elders speelt in de kunst. Dan weet je wie je wilt uitnodigen voor een verblijf in Den Haag en kun je een interessante dialoog tussen de gasten en het publiek opzetten.”

OPRECHTE STRATEGIE

Een ander nieuw Haags AiR-programma: Walden Affairs. In 1845 zonderde schrijver en filosoof Henry David Thoreau zich twee jaar af in een zelfgebouwd huisje aan de oever van Walden Pond in Concord, Massachusetts. In alle eenzaamheid werkte hij aan bespiegelingen over de rol van het individu in de maatschappij, over zelfwerkzaamheid en autonomie, en over allerlei andere sociaal-politieke vraagstukken. Zijn notities in dagboekstijl verwerkte hij later tot het boek *Walden; or, Life in the Woods*. De tijdelijke afzondering functioneerde voor Thoreau als een denkbeeldig venster op zijn omgeving. Thoreaus *Walden* inspireerde kunstenaar Joost Nieuwenburg en kunsthistoricus Mischa Poppe tot de oprichting van Walden Affairs, een projectruimte voor presentatie, onderzoek en productie van hedendaagse kunst. Het is gevestigd in een negentiende-eeuws grachtenpand.

De mooi verweerde houten vloer en het ronde gas-kachelletje verraden de oorspronkelijke woonfunctie van de tentoonstellingsruimte. Nieuwenburg: “Toen er bij de burens twee etages vrijkwamen, besloten we de voormalige woonruimte met de benedenruimte samen te voegen tot projectruimte.” Ook de vertoning van de film *Walden* (1967) van Jonas Mekas tijdens de opening van de projectruimte in april 2009 onderstreept de persoonlijke insteek van het initiatief.

The Hague (KABK), they decided not to disperse, but to stay in The Hague. They began their own project space, with a space for international guests. Their AiR programme is possible in part thanks to financial support from Stroom and the City of The Hague. Since reopening in 2008, 1646 has once again won its place in the city. As Johan Gustavsson explains, “We work together with the neighbourhood and with art institutions and art schools in the city whenever it fits into the programme.”

A lecture at the KABK by an artist in residence, a presentation at an art space in Rotterdam or a video programme with project spaces in New York, Istanbul and Paris: local and international networks continually seem mutually interwoven. “We began 1646 in order to create an international platform in The Hague. That is our ambition, and we continue to invest in it. This year, we have focused on working visits to art circuits in Barcelona, Brussels, Paris, Stockholm, Sofia and Dublin. We want to actively scout the possibilities, explore what is happening elsewhere in art. Then we know who we want to invite for a residency in The Hague and we can set up an interesting dialogue between the guests and the public.”

SINCERE STRATEGY

Another new AiR programme in The Hague is Walden Affairs. In 1845, writer and philosopher Henry David Thoreau left the civilised world to spend two years alone in a cabin he built himself on the shore of Walden Pond in Concord, Massachusetts. In solitude, he worked on his reflections on the role of the individual in society, on self-motivation and autonomy and on all sorts of other socio-political issues. He later revised his diary-style notes to produce his book, *Walden; Or, Life in the Woods*. For Thoreau, temporary seclusion served as an imaginary window onto his surroundings. Thoreau’s *Walden* inspired artist Joost Nieuwenburg and art historian Mischa Poppe to establish Walden Affairs, a project space for the presentation, research and production of contemporary art. It is located in a 19th-century canal house.

The beautiful weathered wooden floor and the round heating stove betray the original residential function of the exhibition space. As Nieuwenburg explains, “When two additional stories became available, we decided to combine the former residential space with the ground floor to create the project space.” The showing of Jonas Mekas’ film, *Walden* (1967), during the opening of the project space in April, 2009, underscored the personal approach of

Binnenkort wordt de bovenverdieping van de tentoonstellingsruimte verbouwd tot studio en woonruimte. Nieuwenburg: “Het werkproces staat voorop, niet de uitkomst. Het gaat ons vooral om de ontmoetingen en de gesprekken. We zien ons AiR-programma als een manier om het tentoonstellingsprogramma te verdiepen. Gastvrijheid vinden we iets vanzelfsprekends. En tegelijkertijd willen we de gastvrijheid inzetten als een oprechte strategie.”

LANGDURIGE VERBINDINGEN

Nieuwe Hagenezen is een nieuw AiR-project in Den Haag van broedplaats DCR en Billytown: drie internationale kunstenaars krijgen na hun verblijf aan de Rijksakademie in Amsterdam een werkperiode van drie maanden bij de DCR aangeboden. De DCR is een broedplaats in de voormalige kantoorruimte van de Haagse Energiemaatschappij en biedt ruimte aan veertig ateliers, tentoonstellingsruimte Nest, geluidsstudio Loos, Danslab and the theater / productie-huis Zeebelt. Grafisch ontwerper Janneke Hendriks en beeldend kunstenaar Tineke van Veen zijn sinds 2009 verantwoordelijk voor de programmering van de drie gastateliers van de DCR.

Van Veen: “Kunstenaars investeren tijdens hun verblijf in de stad. Ze maken hier nieuw werk, krijgen nieuwe contacten. Om goede kunstenaars over te halen naar Den Haag te komen, moet je iets kunnen aanbieden: betaalbare huisvesting, ateliers, gunstige financiële regelingen, een aantrekkelijk cultureel klimaat. Daar is de afgelopen jaren door verschillende partijen hard aan gewerkt en dat werpt nu vruchten af”.

De DCR en Billytown doen veel voor de gastkunstenaars. Ze krijgen een warm welkom, worden geïntroduceerd bij Haagse kunstenaars en kunstenaars-initiatieven, curatoren, galleries en musea. De gasten krijgen ook atelierbezoek. Samenwerking met de KABK, de Vrije Academie en kunstcentrum Heden ligt in het verschieft. Van Veen: “We kiezen er bewust voor om internationale kunstenaars naar Den Haag te halen. Met ons project Nieuwe Hagenezen onderzoeken wij hoe de gasten en de stad elkaar binnen de kunst kunnen vinden.”

GRENSGEBIEDEN

“Ik bevind mij momenteel in een container aan zee, om mij heen staan andere containers en caravans waar surfers hun spullen hebben liggen en waar ze in sommige gevallen ook in wonen. Dit is een gemeenschap in wording, een stad in rudimentaire vorm. Een stad bewoond door vrijbuiters, zoals verbeeld

the initiative. The upstairs space will soon be renovated as a studio and living space. ‘What matters is the working process, not the result. We are especially concerned with encounters and discussions. We see our AiR programme as a way to deepen the exhibition programme. Hospitality is self-evident, and at the same time, we want to use that hospitality as a sincere strategy.’

LASTING CONNECTIONS

Nieuwe Hagenezen is a new AiR project in The Hague, run by the DCR and Billytown, offering three international artists three months to work at the DCR on completion of their study at the Rijksakademie in Amsterdam. The DCR is a recognised creative complex, or *broedplaats*,¹ in the former office space of the Energy Consortium of The Hague. It houses 40 studio spaces, the Nest exhibition space, the Loos sound studio, Danslab and the theatre / production house Zeebelt. Since 2009, graphic designer Janneke Hendriks and visual artist Tineke van Veen have been responsible for the programming for the three guest studios at the DCR.

Van Veen: ‘Artists invest in their stay in the city. They create new work here, make new contacts. In order to convince good artists to come to The Hague, we have to be able to offer them something: affordable housing, studios, favourable financial arrangements, an attractive cultural climate. In recent years, several parties have worked hard to achieve that, and we are now reaping the rewards.’

DCR and Billytown do a great deal for their visiting artists. They receive a warm welcome and are introduced to the Hague, to artists and artists’ initiatives, curators, galleries and museums. They also receive studio visits. Collaborative efforts with the Royal Academy, the Vrije Academie and the Heden arts centre are also possible. ‘We intentionally chose to bring international artists to The Hague. With our Nieuwe Hagenezen project, we investigate how our guests and the city can find one another in art.’

BORDER AREAS

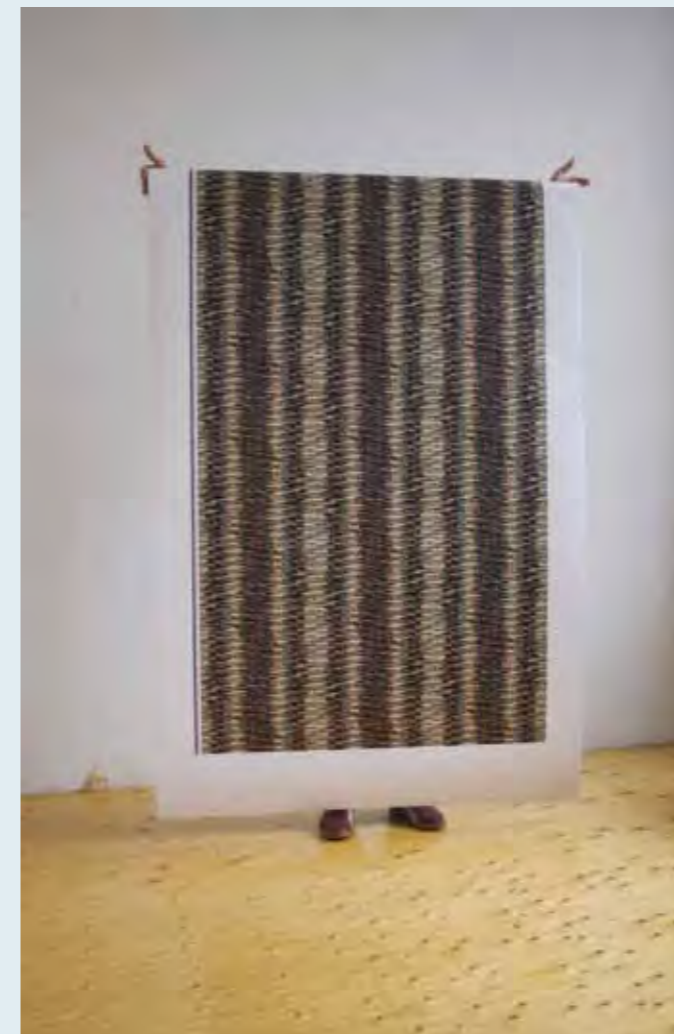
‘I find myself in a container at the seaside. Around me are other containers and caravans where surfers keep their things and where some of them also live. This is the genesis of a community, a city in rudimentary form. It is a city inhabited by freebooters, as we see on the flag with the skull fluttering above the container housing the surf repair shop.’ This observation is by philosopher Bram Esser, made from the

photo: Natascha Helmer

Rumiko Hagiwara *L*, 2010
inkjet print, 145 x 110 cm
work in studio 2 of DCR Guest Studios

Jan Bohma, working on his project *Museum of Art* at DCR Guest Studio 3

photo: Natascha Helmer

DCR GUESTSTUDIOS

1. In an effort to help provide artists with affordable working space, several Dutch cities have recognised (and subsidised) various *broedplaats* (trans. spawning ground) locations.

SATELLIETGROEP

door een vlag met doodshoofd die wappert op de container van een surfreparatiewinkel." Observaties van filosoof Bram Esser vanuit kunstenaarsverblijf Badgast aan het strand van Scheveningen. "In Scheveningen zie je hoe de beschaving langzaam maar zeker oplost in het eindeloze water." Het verblijf in Scheveningen past in zijn fascinatie voor de stad en de vraag wat dat precies is. Esser gaat daarom in gesprek met surfers, bunkergravers en vissers over hun ontsnappingstechnieken.

Badgast is onderdeel van F.A.S.T., het nieuwe surfdorp aan het eind van de boulevard in Scheveningen. De architecten van Refunc stapelden er twee containers. In de onderste bevindt zich een atelier. Het verblijf boven biedt zicht op zee. Hier kunnen kunstenaars en wetenschappers tijdelijk werken en verblijven in de nabijheid van de zee. Badgast is een project van Satellietgroep, een initiatief opgericht in 2006 door beeldend kunstenaar Jacqueline Heerema, architect Andries Micke en vormgevers Hederik van der Kolk en Bas de Koning. De locatie is aan zee; het onderwerp is de zee. Satellietgroep onderzoekt de culturele betekenis van de zee vanuit het perspectief van de kunsten en de wetenschap. De wereldwijde druk op de zee en haar kusten en de verschuivingen van natuur naar cultuur en van concept naar materie roepen vragen op over nieuw land, nieuwe (kust)landschappen, nieuwe vormen van stedelijkheid en cultureel gebied in of aan zee.

Esser komt daarbij uit op de vraag waar de grenzen van de stad dan precies lopen. Zijn bevindingen zijn te volgen via zijn weblog en worden tijdens zijn verblijf in Badgast gepresenteerd. De internationale programmering van Badgast op deze locatie loopt tot en met 31 december 2010.

Heidi Vogels is beeldend kunstenaar en coördinator van Trans Artists - Platform Air NL, het informatieplatform voor en over gastateliers in Nederland.

Badgast artist's residence on the beach in Scheveningen. 'In Scheveningen, you see how civilisation slowly but surely dissolves in the endless water.' Esser's stay in Scheveningen suits his fascination for the city and his questioning of what that exactly is. To find out, Esser engages in discussion with surfers, bunker diggers and fishermen about their escape techniques.

Badgast is a part of F.A.S.T., the new surfers' village at the end of the Scheveningen boulevard, where architects from Refunc stacked two containers. The bottom container serves as a studio. The container on top looks out onto the sea. Here, temporarily, artists and thinkers can work and live next to the sea. Badgast is a project of Satellietgroep, an initiative set up in 2006 by artist Jacqueline Heerema, architect Andries Micke and designers Hederik van der Kolk and Bas de Koning. The location is the shore; the subject is the sea. Satellietgroep investigates the cultural significance of the sea from the perspective of the arts and humanities. The worldwide pressure on oceans and coastlines and the shift from nature to culture, from concept to matter, raise questions about new land and new (coastal) landscapes, new forms of urbanity and cultural areas in and around the oceans.

In this setting, Esser arrived at the question of where the borders of the city actually are. His findings can be followed on his weblog and will be presented at Badgast during his residency. The international programming by Badgast at this location continues through 31 December, 2010.

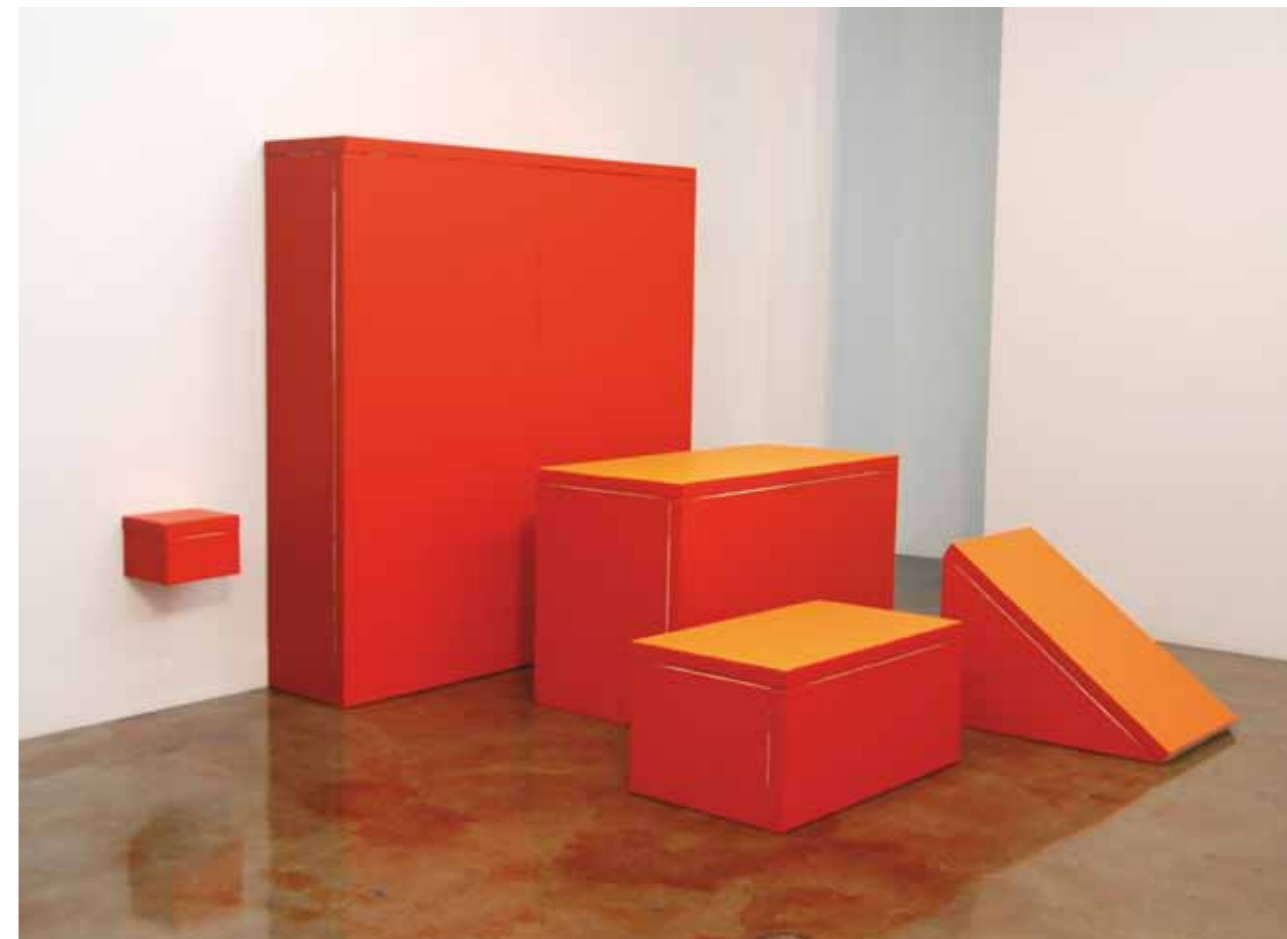
Heidi Vogels is an artist and coordinator of Trans Artists - Platform AiR NL, the information platform for and about guest studios in the Netherlands.

LINKS

- 1646 www.enter1646.com
- Walden Affairs www.waldenaffairs.nl
- DCR Gueststudios www.gueststudio.com
- Billytown www.billytown.nl
- Satellietgroep www.satellietgroep.nl
- Bram Esser www.bramesser.com
- KABK www.kabk.nl
- Stroom www.stroom.nl
- Trans Artists www.transartists.org

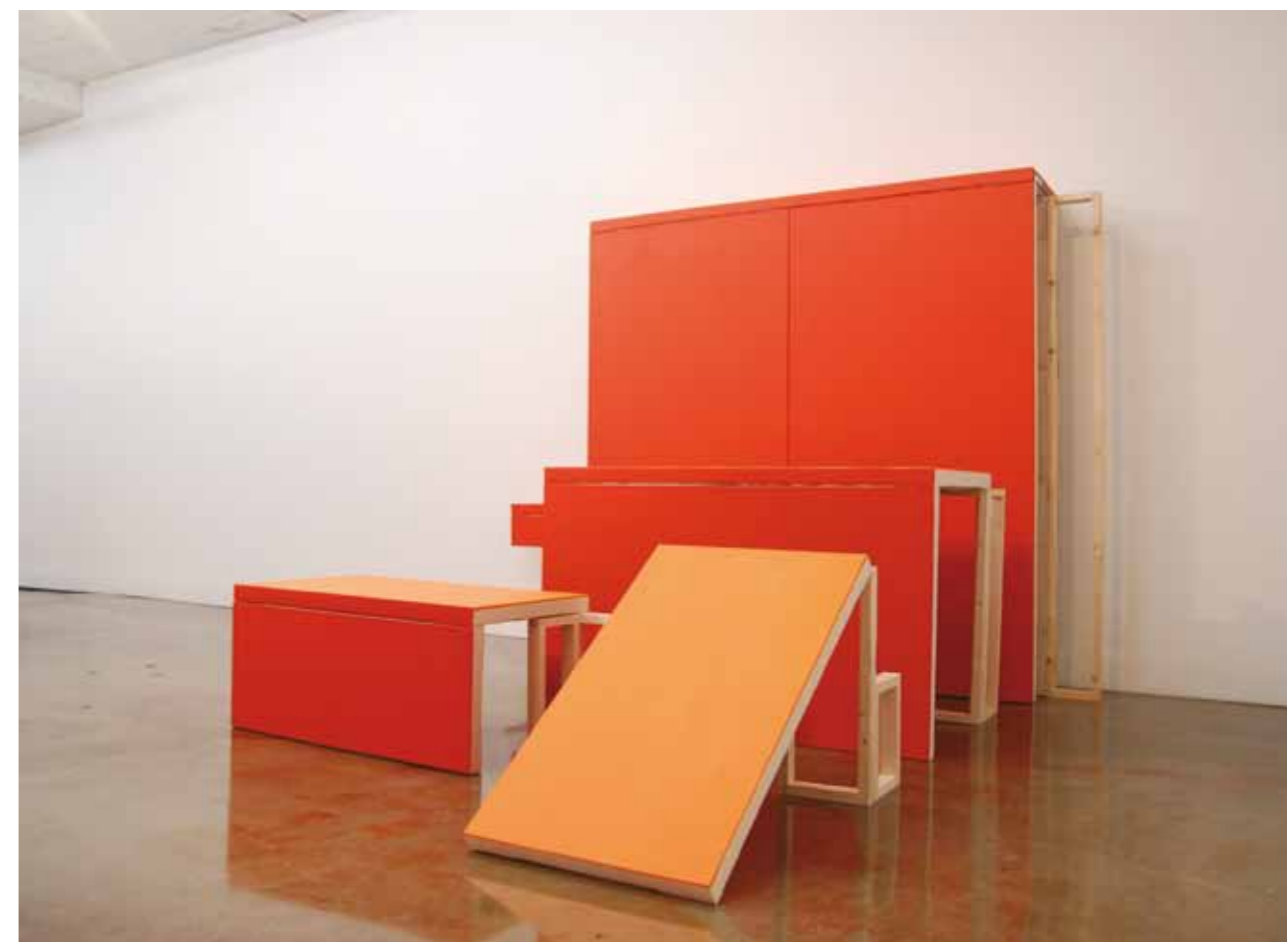

ALON LEVIN ART FOR
THE MASSES II // OR
WHY NOT CELEBRATE
THE PAST BEFORE THE
FUTURE WILL COME
(ACCOUNTS OF A
HAPPENING I, II, III)

Right:
Art For The Masses II
oil on canvas, wood, installation view, 240 x 180 x 240 cm
Courtesy of AMBACH & RICE, Seattle

Following pages:
Or Why Not Celebrate the Past Before the Future Will Come
(accounts of a happening I, II, III)
oil on panel, installation detail, 600 x 85 x 300 cm
Courtesy of KLEMM'S, Berlin
Produced by The David Roberts Art Foundation, London

Thank you for asking
me about the 'world'
this is such a
relief.

FILMSTAD AAN ZEE // FILM TOWN ON THE SEA

TEKST // TEXT ALBERT WULFFERS

Of je de stad nu 's-Gravenhage noemt of Den Haag, wanneer je tegen haar aan tikt, hoor je niet vanzelfsprekend het woord *film*. Als het erom gaat wie zich in Nederland de Beatstad mag noemen, dan zal dat tot weinig meningsverschil aanleiding geven, maar om de Hofstad tot Filmstad uit te roepen zal velen te ver gaan. Toch was het onder die laatste naam dat filmpionier Loet C. Barnstijn hier zijn groot-scheepse plannen wilde verwezenlijken, maar de droom van een "Hollywood aan de Noordzee" werd door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog de bodem ingeslagen. Wat tientallen jaren voordien aan de kust wel lukte, dat was in Scheveningen de eerste openbare filmvoorstelling op Nederlandse bodem met een programma van de gebroeders Lumière. Niet lang na die gebeurtenis betoonden Albert en Willy Mullens zich vanuit Den Haag actief als rondreizende vertoners en als producenten van hun eigen films.

Whether you call the city 's-Gravenhage or Den Haag, when you tap The Hague, you don't automatically hear the word *film*. There is little debate regarding which town in the Netherlands can call itself *the* real Beat City, but for many, to proclaim The Hague Film City is going a bit too far. Nevertheless, it was under the latter name that film pioneer Loet C. Barnstijn decided to realise his grandiose plans here, but the dream of a 'Hollywood on the North Sea' was dashed by the outbreak of the Second World War. Several decades earlier, a venture that was successful on the coast was the first public screening on Dutch soil, in Scheveningen, of a film programme produced by the Lumière brothers. Not long after this event, Albert and Willy Mullens started operating as itinerant screeners and producers of their own films, taking The Hague as their home base.

Pieter Moleveld
Still Life, 1997

Location:
Nieuwe Kerk

Filmblik project,
Stichting Filmstad

Nico Bunnik
Badgasten, 1993

Location:
Noorderstrand

Unknown
Amateur film

Location:
Groot Hertoginnelaan

Albert Wulffers
FFilm, 1992

Location:
Den Haag Zuid

Hundert Sekunden Tokio, 2005, 2", CINEBOARDS 2006 Den Haag
 A project of Stichting Picos de Europa, Rotterdam
 Location: Ministerie VROM Photo: Christiaan van der Kooy Still: Jan Verbeek, DE

NL // Langer wachten was het in Den Haag tot die stad als hekkensluiter eindelijk over een officieel Filmhuis kon beschikken, dat nu echter wel weer bekend staat als een van de succesvolste in het land. Zoals overal hebben 'afwerkplekken' inmiddels de plaats ingenomen van de *betere* bioscopen nadat die in handen gevallen zijn van evangelisten en supermarktketens of - erger nog - die geheel uit het stadsbeeld verdwenen zijn. Min of meer in het verborgene - een van de mooiste karaktertrekken van 's-Gravenhage - zijn tot op heden daarentegen ook altijd cinefiele vertoningsplekken van zeer divers pluimage her en der opgedoken en veelal weer uit beeld verdwenen. Enkele hoogtepunten uit dat tegengif zijn het vermelden zeker waard. Zwaar-moedige Zweedse kost bij Sjaloom, revolutionaire bevrijdingsfilm in Diligentia, de gedegen programma's van het Goethe Instituut in het Gemeentemuseum, de levende film in Adri Boons *Scarabee*, de *betere* film bij het Filmcentrum Haags Museum onder leiding van de recensenten Piet Ruivenkamp en Otto Milo, Bzztôh met de *andere* film in het Museum voor het Onderwijs, het Kijkhuis als - naast nog veel meer - wegbereider

voor het Filmhuis, FilmLab met jarenlang een verrassingspakket op de 22ste van de maand en van recente datum Super B dat zweert bij *objets trouvés* op celluloid, terwijl Upload Cinema internet afstruimt op zoek naar onvermoede behartenswaardigheden.

Op festivalgebied moet de stad in Rotterdam, Amsterdam en Utrecht zonneklaar haar meerderen erkennen. Maar het World Wide Video Festival had in zijn beginjaren zeker een voorhoedefunctie, zoals nu Shoot Me, en het maatschappelijk belang van Movies That Matter, het uit Amsterdam terecht naar de stad van het internationaal recht overgewaaid filmfestival van Amnesty International, staat buiten kijf.

DE STAD IN DE FILM

Naast film in de stad bestaat vanzelfsprekend ook het omgekeerde: de stad in de film. Een kleine greep uit de namen van cineasten die hun camera in Den Haag opstelden, laat een verscheidenheid aan stijlen zien zoals die wel past bij de stad: Annette Apon (*Hotel Des Indes*), Eric de Kuyper (station Hollands Spoor), Orlow Seunke (het voormalig depot van het

E // The Hague had to wait a bit longer before the city - a tail-end Charlie in this respect - finally gained its own official Filmhuis, which however is known today as one of the most successful of its kind in the country. As is the case everywhere, *afwerkplekken* (places where street prostitutes can service their clients) have since taken the place of cinema theatres, after these had fallen into the hands of evangelists and supermarket chains or - even worse - disappeared entirely from the street scene. More or less hidden from casual view - one of The Hague's most attractive features - a wide variety of cineaste screening locations have always managed to crop up - and often disappear again. Several highlights from this antidote are definitely worth mentioning. Sombre Swedish fare at Sjaloom; revolutionary liberation cinema at Diligentia; the solid programmes of the Goethe Institute at Gemeentemuseum Den Haag; the living film in Adri Boon's *Scarabee*; the *better class* of film at the Filmcentrum Haags Museum, under the direction of the reviewers Piet Ruivenkamp and Otto Milo; Bzztôh with the *different* film in the Museum voor het Onderwijs; the Kijkhuis as - in addition to a variety of other things - the trailblazer for the Filmhuis; FilmLab, which for years presented a goodie box every 22nd of the month; and, more recently, Super B, which swears by *objets trouvés* on celluloid, while Upload Cinema roams the

Internet in search of unsuspected treasures worthy of consideration.

In the area of festivals, it is as clear as day that the city must acknowledge Rotterdam, Amsterdam and Utrecht as its superiors. But in its early years, the World Wide Video Festival clearly fulfilled a pioneering function, just as Shoot Me does today, and the social relevance of *Movies That Matter*, the Amnesty International film festival that rightly blew over from Amsterdam to the city of international justice, is beyond dispute.

THE CITY IN THE FILM

Besides film in the city, one can obviously also look at the reverse: the city in the film. Making just a small selection of filmmakers who have set up their camera in The Hague reveals a variety of styles that can be said to suit this town: Annette Apon (*Hotel Des Indes*), Eric de Kuyper (*Hollands Spoor station*), Orlow Seunke (the former depot of the Algemeen Rijksarchief), Alex van Warmerdam (the rear of blocks of flats on Sportlaan) and various other residents of The Hague, such as can be derived from the stills throughout this article. And let's not forget Paul Verhoeven. After deciding fairly early on to quit the recently founded Filmacademie, his debut presentation *Een hagedis teveel* (1960) was awarded a prize at the student film

Albert Wulfers *FFilm*, 1992
 Location: Hofvijver

Rayke Verhoeven
Bougainville, 2000

Location:
 Grote Marktstraat
 (now Mediamarkt)

Paul de Mol
Sisyphus/Circe, 1970

Location:
 Kijkduin Beach

Floris Schönfeld
End Beginning, 2003

Location:
 Kleine pier,
 Scheveningen

Algemeen Rijksarchief), Alex van Warmerdam (de achterkant van flats aan de Sportlaan) en diverse Haagse ingezetenen, zoals is op te maken uit de stills in dit artikel. En niet te vergeten Paul Verhoeven. Nadat deze het op de nog maar juist opgerichte Filmacademie al gauw voor gezien had gehouden, werd zijn debuutfilm *Een hagedis teveel* (1960) vervolgens tot ontsteltenis bij onder meer voornoemd instituut bekroond tijdens het studentenfilmfestival Cinestud. Drie jaar later - en veel professioneler - realiseerde hij *Feest!*, opgenomen in en om het Gymnasium Haganum, zijn vroegere middelbare school. Ook voor zijn meest recente film, *Zwartboek*, diende 's-Gravenhage weer als locatie. Met op zijn conto enerzijds een bioscoopfit zonder weerga als *Turks fruit* en anderzijds een recordaantal aan Razzie-nominaties voor *Showgirls* heeft hij zijn hele carrière gloedvol omstreden weten te blijven en is zo geworden tot de Nederlandse regisseur met de grootste internationale reputatie.

DE LESSEN VAN ZWARTJES

Minstens even omstreden en ook zeer bekend buiten de landsgrenzen, maar niet bij het grote publiek, is Frans Zwartjes. Rond 1970 vestigde hij zich in de stad en verbond zich aan de filmwerkplaats van de Vrije Academie ofwel Psychopolis. Zijn 'onder de lakens geschoten' films zijn uitermate broeierig, zo heftig en impliciet expliciet zelfs dat Peter Cowie, de auteur van *Dutch cinema*, zich

haast om de lezers gerust te stellen met de mededeling dat Zwartjes een normaal leven leidt en geniet van zijn familie. Haagser dan die zogenaamde tegenstelling tussen werk en de maker bestaat er eigenlijk niet. Zwartjes' geloofsbrieven als docent komen ruwweg op het volgende neer: het enige dat je hoeft te weten is waar de ontspanknop van de camera zit, filmwetten zijn onzin en moeten derhalve naar eigen goeddunken worden overtreden, en als je van scenario's houdt, dan moet je maar schrijver worden. Met zijn oeuvre heeft Zwartjes zich de ere-titel 'vader van de Nederlandse experimentele cinema' verworven. Wat hijzelf van dat 'vader' vindt, is niet bekend, maar de genre-indeling heeft hij vanaf het eerste begin verfoeid.

Als docent (ook in Eindhoven en Haarlem en tot 1997 aan de Gerrit Rietveld Academie te Amsterdam) is Zwartjes een inspirator van grote betekenis geweest voor een hele generatie filmmakers. In eerste instantie leidde dat vaak tot te grote volgzzaamheid en epigonisme, maar allengs wisten de meesten een eigen gezicht en handschrift te overerven. Gemakshalve worden die oud-studenten vaak samengebracht onder de verzamelnaam Haagse School, iets dat niet echt correct is, alleen al gezien de bovengenoemde plaatsnamen, maar vooral omdat het onderling verband te wispelturig is om van een school te spreken. Desalniettemin geeft die naam wel aan dat er meer is tussen Den Haag en film dan men op het eerste gezicht zou vermoeden.

Albert Wulffers *FFilm*, 1992
Location: New city hall building site

Floris Kaayk
Metalosis Maligna, 2006

festival Cinestud - to the dismay of, among others, the aforementioned institute. Three years on - and using a far more professional approach - he realised *Feest!*, which was shot in and around the Haganum Gymnasium, his former secondary school. The Hague once again served as a location for his most recent flick, *Zwartboek*. Responsible for on the one hand, an unparalleled cinema hit like *Turks Fruit*, and on the other hand, a record number of Razzie nominations for *Showgirls*, he has managed to bask in a glow of controversy throughout his career, ensuring that he is the Dutch director with the highest international profile.

THE LESSONS OF ZWARTJES

At least as controversial, and very well-known abroad - although not among the general public - is Frans Zwartjes. Around 1970, Zwartjes moved to the city and attached himself to the film workshop of the Vrije Academie, i.e. Psychopolis. His films that were 'shot under the sheets' are exceptionally sultry: so extreme and implicitly explicit even that Peter Cowie, the author of *Dutch Cinema* hastens to reassure the reader that Zwartjes leads

a normal life and enjoys his family. This so-called antithesis between the work and its maker is about as The Hague as you can get. Zwartjes' philosophy as a teacher can be summed up as follows: the only thing you need to know is the location of the shutter button; film laws are nonsense and can therefore be broken as one sees fit; and if you like scenarios, you should become a writer instead. With his body of work, he has acquired the honorary title of 'father of Dutch experimental cinema'. We don't know his opinion of that 'father' bit, but what we do know is that from the outset, he has abhorred genre categorisation.

As a teacher (also working in Eindhoven and Haarlem and until 1997 at the Rietveld Academy in Amsterdam), Zwartjes has been a major source of inspiration for a whole generation of filmmakers. Initially this often resulted in excessive docility and epigonism, but eventually, most of his students managed to realise their own persona and style. For the sake of convenience, these former students are often grouped under the collective name 'School of The Hague' - a term that is not actually correct, not only in light of the

Channa Boon
Haags Bos, 2010/2011

Alfred Mazure
Moord in het Modehuis, 1943

Marjolijn van der Meij & Arianne Olthaar
Nooit meêh slapen, 2000

Location:
De Illusie, Casuarie-
straat

Joost van der Valk en
Mags Gavan
Crips, Strapped 'n Strong, 2009

©RedRebel Films

Frans Zwartjes
Living, 1971

Location:
The home of Frans
Zwartjes, Den Haag

EEN SCHOOL-DIE-GEEN-SCHOOL-IS

Paul de Mol en Gerard Holthuis zijn de meest prominente vertegenwoordigers van die school-die-geen-school-is die ook nu nog in Den Haag actief zijn. In tegenstelling tot Zwartjes plaatst De Mol zijn films heel bewust binnen de experimentele traditie met haar eigen specifieke verschijning, welke stroming met dat laatste het meest in vorm bepaald is binnen het veel bredere scala waar zij deel van uitmaakt, namelijk dat van het werk van filmmakers die willen vergeten hoe film zou horen te zijn om zodoende uit te vinden hoe film zou kunnen zijn. Waarin De Mol zijn meester wel op de voet gevolgd heeft, dat is in het lesgeven, eerst aan de Vrije Academie en vervolgens in Tilburg, en dat met een welhaast onnavolgbare bevoegdheid. Gerard Holthuis heeft zich in de laatste jaren een gepassioneerd onderwatercineast betoond, maar zijn absolute meesterwerk is toch wel *HKG* (1999), een virtueuze verbeelding in zwart-wit van de esthetiek van het gevaar waarmee jumbojets een wereld-

stad bedreigen, met Hein van Liempd achter de camera.

In de jaren negentig was Holthuis, samen met onder anderen Nico Bunnik en Pieter Moleveld, een van de oprichters van Filmstad, een initiatief van filmmakers die zich enigszins ontheemd voelden na het wegvallen van de filmwerkplaats van de Vrije Academie en die desondanks - net als eerder Loet C. Barnstijn - hun dromen wilden blijven najagen. Filmstad gaf met het project Filmblik *carte blanche* aan makers om met één rol negatiefmateriaal naar eigen believen een film te maken. Daarmee was er, na het bankroet van het eerst vooral geëngageerd en later meer kunstzinnig georiënteerde productiehuis Meatball, toch weer sprake van bruisende productie in Den Haag, iets dat niet tot de sterkste kanten van de stad gerekend kan worden. Hoewel ook gezegd moet worden dat Nico Crama, cineast en pleitbezorger van de animatiefilm, zich niet onbetuigd heeft gelaten als producent van onder meer films van Verhoeven en Zwartjes.

aforementioned place names, but above all because the interrelationship of the filmmakers is too volatile to speak of a school. Nevertheless, the name does imply that there is more going on between The Hague and film than one would suspect at first glance.

A SCHOOL-THAT-ISN'T-A-SCHOOL

Paul de Mol and Gerard Holthuis are the most prominent representatives of this school-that-isn't-a-school who are still active in The Hague. In contrast with Zwartjes, De Mol very consciously positions his films within the experimental tradition, with its own specific appearance. The movement in the context of the latter is primarily determined in formal terms within the far wider spectrum that it belongs to, namely that of work of filmmakers who want to forget what film should be like, in order to discover what film could be like. De Mol has however followed in his master's footsteps, in the sense that he also teaches: initially at the Vrije Academie and subsequently in Tilburg, and this with a virtually inimitable enthusiasm. Over the past few years, Gerard Holthuis has shown himself to be a passionate underwater filmmaker, but his absolute masterpiece has to be *HKG* (1999), a virtuoso representation in black and white, on the aesthetics of the threat that jumbo jets pose to a metropolis,

with Hein van Liempd behind the camera.

In the 1990s, Holthuis, together with, among others, Nico Bunnik and Pieter Moleveld, was one of the founders of Filmstad, an initiative of filmmakers who felt slightly uprooted after the disappearance of the Vrije Academie's film workshop and who nevertheless - like Loet C. Barnstijn before them - wanted to continue to pursue their dreams. In the Filmblik project, Filmstad handed filmmakers one roll of negative material, giving them *carte blanche* to make a film at their own discretion. As a result, after the bankruptcy of the Meatball production centre, which was initially more socially engaged but which evolved into a more artistically orientated organisation, one could once again see vibrant production in The Hague - not one of the city's strongest points, generally speaking. Although it should be pointed out that Nico Crama, filmmaker and champion of the animated film, has kept his end up as a producer of films by Verhoeven and Zwartjes, among other productions. When Filmstad dissolved, Holthuis continued to operate under the same name as a producer, working for, among others, Joost Rekveld, who in turn is responsible for the joint master's programme of the Royal Conservatoire and the equally Royal Academy of Art (KABK), both located in The Hague.

Albert Wulffers
FFilm, 1992

Location:
Den Haag Zuid

Frans Zwartjes
Living, 1971

Location:
The home of Frans
Zwartjes, Den Haag

Rayke Verhoeven
Simon Says, 1994

Locations:
1. Pier in Scheveningen
2. Korbootstraat,
Scheveningen
3. De Eilips, Stationsbuurt

Na het uiteenvallen van Filmstad bleef Holthuis onder dezelfde naam actief als producent voor onder anderen Joost Rekveld, die op zijn beurt verantwoordelijk is voor de gezamenlijke masteropleiding van het Koninklijk Conservatorium en de ook al Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, beide te 's-Gravenhage.

NIETS IS WAT HET LIJKT

Aan die KABK studeerde het kunstenaarsduo Arianne Olthaar & Marjolijn van der Meij. Zij behoren ook tot die filmmakers die willen uitzoeken wat film zou kunnen zijn. Van meet af aan, dat wil zeggen vanaf de vroege jaren negentig, wisten zij te overrompelen met films van een oprechte naïviteit welke aan de andere kant echter ook weer schijnbaar is, omdat deze een grote poëtische zeggingskracht heeft. Hoe spaarzaam zij ook zijn met middelen, de verbeelding wordt rijkelijk geprikkeld, zoals wanneer het gebouw van het Ministerie van Financiën van voor de renovatie overtuigend fungeert als locatie voor een zogenaamd Russische soap. Onmiskenbaar Haags? Wellicht, maar dan vooral omdat in Den Haag alles zich graag een beetje verhuult en derhalve niets is wat het lijkt. De laatste jaren is Olthaar op filmgebied vooral solo aan de slag en dat heeft tot nog toe ontroerende films opgeleverd over de mooie saaiheid van lege

dierenverblijven - welke zij ook in maquettes vereeuwigd heeft - en de tragiek van verdwijnende restauratiewagons.

Gelukkig blijft het niet bij dit duo, wat de KABK betreft. Channa Boon verdiept zich momenteel aan de Master Film van de Filmacademie in haar toekomst als cineast. Hetzelfde doet Kay Schuttel, die pas zeer onlangs afstudeerde met een film waarin sms-berichten - inclusief de *smileys* - in huiselijke setting toonloos worden voorgelezen, hetgeen een bizarre bastaardtaal te horen geeft.

Vanzelfsprekend kan een gezond filmklimaat, zoals eerder al gebleken is, niet zonder import van buitenaf. En die is er dan ook, met bijvoorbeeld Floris Schönfeld, die in film het moment voorafgaand aan het cruciale moment probeert vast te leggen, en die eerder al een schepje bovenop Jean-Luc Godard wist te doen door niet alleen te morrelen aan de al dan niet noodzakelijke logische volgorde van begin, midden en eind van een film, maar ook te onderzoeken of een van die drie niet gewoon achterwege kan blijven. Schönfeld kwam naar de stad om verder te studeren aan de Interfaculteit ArtScience. Daar ontwikkelde hij *U*, een opera in het Klingon (bekend van *Star trek*), welke in 2010 zijn première beleeft in de bijzondere omgeving van James Turrells *Hemels gewelf*.

Manon Bovenkerk kwam ook naar Den Haag.

Paul Verhoeven
Feest, 1963

Locations:
Left: Haganum Gymnasium
Right: Laan van Meerdervoort, Zoutmanstraat

Gerard Holthuis
City at Night AMS, 2000

Locations:
1. Mauritskade
2. Garage Torenstraat
3. Soestdijksekade

Jeroen Eisinga *Sehnsucht // Yearning*, 2002
16mm film, black and white, silent, 8'47"

NOTHING IS WHAT IT SEEMS

Among the KABK alumni, one finds the artist duo Arianne Olthaar & Marjolijn van der Meij. They also belong to that group of filmmakers who wish to explore what film could be. From the very start - that is to say from the early 1990s - they were able to take the audience by surprise with films of a sincere naivety that on the other hand only appears naive, as it has a strong poetic eloquence. Notwithstanding their sparing use of means, these films strongly stimulate the imagination, like the film in which the Ministry of Finance building, prior to its renovation, functions as a convincing location for an alleged Russian soap. Unmistakably The Hague? Maybe, but in that case mainly because in The Hague, everyone likes to keep things slightly ambiguous and therefore nothing is what it seems. The last few years, Olthaar has primarily worked solo in the field of film, and up to now, this has resulted in moving films about the attractive boringness of empty animal enclosures - which she has also immortalised in models - and the tragic side of dining cars, which are rapidly disappearing.

Fortunately, when talking about the KABK, there are others to mention beside this duo.

Channa Boon is currently investigating her future as a filmmaker in the Film master's programme at the Filmacademie. Kay Schuttel, who only very recently graduated with a film in which text messages - including the smileys - are read out loud by a monotonous voice in a household setting (sounding like a bizarre bastard language) - is following the same programme.

Of course, a healthy film climate - as has become clear - cannot do without input from outside. And this import is there: Floris Schönfeld, for example, who tries to record on film the moment that precedes the crucial moment, and who on an earlier occasion managed to outdo Jean-Luc Godard by fiddling with the logical order of the film's beginning, middle and end, which may or may not be necessary, but also by investigating whether one of the three parts couldn't simply be dropped altogether. Schönfeld came to the city to continue his studies at the ArtScience Interfaculty. There, he developed *U*, an opera in Klingon (known from *Star Trek*), which will be premiering in June 2010 in the unique setting of James Turrell's *Celestial Vault*.

Manon Bovenkerk also moved to The Hague.

Albert Wulfers
FFilm, 1992

Location:
Cemetery

André Bijma en André van Niekerk
Fritz

Zij is bekend om haar eigenzinnige animatiefilms, onder meer handelend over de vervreemding in de cinema van Michelangelo Antonioni. Zij tekent bovendien voor de invulling van Zaal 5, het centrum voor beeldcultuur van Filmhuis Den Haag en in die hoedanigheid coördineert zij Workspace, een project dat jaarlijks aan steeds twee kunstenaars de kans biedt om een nieuw werk te realiseren op het gebied van *expanded cinema*.

Ook Floris Kaayk mag zeker niet ongenoemd blijven. Hij vestigde zich in Den Haag, mede omdat hij zich hier op zijn plek voelt in een van de vitale broedplaatsen. Zojuist voltooide hij zijn meest recente film, *The Origin of Creatures*, een hybride mix van ambachtelijke handvaardigheid en computeranimatie die hoge ogen zal gaan gooien.

Last but not least, verhuisde Jeroen Eisinga zeer onlangs naar hier, met in zijn bagage filmplannen die hij ontwikkelde tijdens een langdurig verblijf in Hollywood. In 1993 maakte hij furore met *Kano (rood)*, een *sad movie* in de ware zin des woords, later gevolgd door ruim een dozijn films, waaronder *Arm schaap*, waarmee hij zich de boosheid van menig dierenliefhebber op de hals haalde, en *Sehnsucht*, waarin te zien is wat er grafisch gebeurt met het op een geblokte vloer neergelegde kadaver van een zebra.

Enigszins onder de korenmaat, want nog maar net begonnen, staat intussen een nieuw Haags duo al te trappelen van ongeduld: Jana van Dijk & Annabel Kanaar. Zij deinzen er niet voor terug hun decolletés in de strijd te werpen tijdens een excursie door de krochten van wat eufemistisch de B-film genoemd zou kunnen worden. Fijngevoeliger gaat Krista van der Wilk te werk in haar pogingen het onzichtbare zichtbaar te maken, maar ook van haar zal de stad - en hopelijk ver daarbuiten - zeker nog horen.

EEN WAARGEBEURD VERHAAL

Voor wie *nog* niet aan film denkt bij het horen van Den Haag een aantal wapenfeiten tot slot.

Ben van Os, net als Zwartjes gelauwerd met de Haagse Ouborg Prijs en jarenlang art director voor de films van Peter Greenaway, ontving met Dien van Straalen een Oscar-nominatie voor de aankleding van *Girl with a pearl earring*.

Wie in 2011 echt een Oscar naar 's-Gravenhage gaat brengen, staat volgens sommigen nu

al vast: niemand minder dan popfotograaf en maker van muziekvideo's Anton Corbijn, die na *Control* (2007), zijn speelfilmdebuut in documentaire verpakking over de zanger van Joy Division, nu George Clooney heeft weten te strikken voor *The American*. Corbijn tekent ook voor het huidige logo van de Gemeente Den Haag, een nogal frivolous geheel dat weinig van doen heeft met een Haagse School die wèl bestaat, namelijk die van de grafische vormgeving.

Den Haag als attractiepark en badplaats, daar valt niets tegen in te brengen, maar het is maar één kant van het verhaal, zoals ook de Haagse literatuur uiteenloopt van bijvoorbeeld Louis Couperus tot Bart Chabot, van gedistingeerd en gereserveerd - en alles wat daarin verscholen ligt - tot recht voor zijn raap. Zwarte kanten zijn de stad evenmin vreemd. Joost van der Valk en Mags Gavan - winnaars van een Emmy Award - geven in *Crips* (2009) een weinig verhullend beeld van de lokale jeugdbende met die naam. En van enkele jaren daarvoor stamt al *Haagse Sjonnie*, een portret van een ADO-hooligan.

Maar wat er ook moge gebeuren, het beeldje van die andere Haagse Jantje wijst getrouw zo ongeveer in de richting van het Mauritshuis, alwaar Johannes Vermeer laat zien dat hij er al eeuwen van tevoren van op de hoogte was dat ooit de cinema uitgevonden zou worden. De Gemeente is zich inmiddels bewust van de economische voordelen die aan die uitvinding kleven en heeft een filmcommissioner aangesteld. En nu is de stad het decor voor de film *Pizzamaffia*.

Albert Wulffers (1948) is een Haagse filmmaker. Zijn woonplaats vervult een vooraanstaande rol in drie van zijn films: *Door tranen uitgewist* (1987), *Ffilm; WulFFers playing cheSS with BeckeTT* (1992) en *À la recherche de l'imparfait* (2002). In 1996 volgde hij Frans Zwartjes op als docent aan de Gerrit Rietveld Academie te Amsterdam.

Film stills met de stad Den Haag als decor samengesteld door **Nico Bunnik**

She is known for her idiosyncratic animated films, whose subjects include the alienation in the cinema of Michelangelo Antonioni. Furthermore, Bovenkerk is responsible for the offer of Zaal 5, Filmhuis Den Haag's centre for visual culture, in which capacity she also coordinates Workspace, a project that every year offers two artists an opportunity to realise a new work in the area of expanded cinema.

Floris Kaayk definitely also deserves mention. He set up in The Hague in part because he feels at home in one of the vibrant *broedplaatsen* (cultural breeding grounds). He recently finished his most recent film, *The Origin of Creatures*, a hybrid mix of old-fashioned craftsmanship and computer animation that is sure to garner considerable attention.

Last but not least, Jeroen Eisinga very recently moved to the city, carrying in his luggage the film plans that he developed during a long-term stay in Hollywood. In 1993, Eisinga caused a furore with his film *Kano (rood)*, a 'sad movie' in the truest sense of the word that was followed by over a dozen films, including *Arm schaap*, which enraged a considerable number of animal lovers, and *Sehnsucht*, which showed what happens in graphic terms to the dead body of a zebra that is laid out on a chequered floor.

Slightly below this measure, as they started only recently, a new Hague duo is already straining at the leash: Jana van Dijk & Annabel Kanaar. They don't shy away from throwing their cleavages into the fray either, during an excursion through the dark depths of the genre euphemistically called the B movie. Krista van der Wilk adopts a more delicate approach in her attempts to make the invisible visible, but the scene in The Hague - and hopefully far beyond - is sure to hear more from her too.

A TRUE STORY

For those of you who still don't think of film when hearing of The Hague, allow me to conclude with a number of striking achievements.

Ben van Os, who like Zwartjes was awarded The Hague's Ouborg Award and who for years served as Art Director for the films of Peter Greenaway, gained an Oscar nomination together with Dien van Straalen for the production design of *Girl*

with a Pearl Earring.

According to some people, it is already certain who will actually be bringing an Oscar to The Hague in 2011: none other than pop photographer and music video director Anton Corbijn, who after finishing *Control* (2007), his cinematic debut about the lead singer of Joy Division that took the guise of a documentary, has now been able to rope George Clooney into starring in *The American*. Corbijn is also responsible for the current logo of the Municipality of The Hague, a rather frivolous affair that has little to do with a Hague School that does exist, namely the one in graphic design.

The Hague is also an amusement park and resort town: no one can argue with that. But it's only one side of the story - as the literature of The Hague also ranges from, for example, Louis Couperus to Bart Chabot, from distinguished and reserved (and everything that is concealed in this approach) to straight from the shoulder. Nor does the city lack a dark side. In *Crips* (2009), Joost van der Valk and Mags Gavan - winners of an Emmy Award - offer a revealing portrait of the local gang of that name. This was preceded by several years by the documentary *Haagse Sjonnie*, a portrait of an ADO hooligan.

But whatever may happen, the little statue of that other Johnny from The Hague points faithfully in the approximate direction of the Mauritshuis, where Johannes Vermeer shows that he knew centuries ago that one day, cinema would be invented. The Municipality has since become aware of the economic advantages attached to this invention and has appointed a film commissioner. And the city is presently serving as the backdrop for the film *Pizzamaffia*.

Albert Wulffers (1948) is a Hague filmmaker. His home town plays a prominent role in three of his films: *Door tranen uitgewist* (1987), *Ffilm; WulFFers playing cheSS with BeckeTT* (1992) and *À la recherche de l'imparfait* (2002). In 1996, Wulffers succeeded Frans Zwartjes as a teacher at the Rietveld Academy in Amsterdam.

Film stills featuring the city of The Hague as a setting, compiled by **Nico Bunnik**.

Marjolijn van der Meij en Arianne Olthaar
Elefant en Boots, 2005

Locations:
Left: former B.B. bunker, Overvoorde
Right: Hubertustunnel, view on the Waalsdorperweg, TNO-building

Paul de Mol
Oot Oak Aas, 1969

Gerard Holthuis
De stad, de jongens en de meisjes, 1996
Film installation, HCAK
Photo: Hein van Liempd

ANDRÉ KRUYSSEN DE PERIFERIE // THE PERIPHERY

NL // Om een sculptuur goed te kunnen analyseren moet je letten op de tussenruimtes in het beeld en de restruimtes eromheen, zo werd ons op de academie geleerd. Net als Barbara Hepworth en Henry Moore, de grootmeesters van tussenruimte, dat deden. Zij maakten de vormen die er níet zijn tot fundamenteel onderdeel van hun werk.

Het was de ruimte om het beeld heen die me door de jaren heen steeds meer ging interesseren. De periferie. De omgeving die de voorwaarde schept om een beeld te kunnen laten ontstaan. Misschien moest die ruimte om het beeld heen wel zelf het beeld worden. Liefde voor architectuur werd geboren. Niet het maken van architectuur, maar mijn verhouding als beeldhouwer tot architectuur, als mens tot z'n bebouwde omgeving.

Wanneer wordt een sculptuur onderdeel van z'n omgeving, wanneer keert hij zich er tegen? Verstoring, verstilling, de eeuwige dynamiek. Wat maken de sporen die ik nalaat in een ruimte eigenlijk tot een beeld?

Met die vragen in het hoofd kijk ik naar de sporen die mensen achterlaten in hun eigen bebouwde omgeving. Restmaterialen, geplaatst in de tussenruimtes van eigen huis en publiek domein. Structuren, opgetrokken om zo snel mogelijk weer te worden ontmanteld. Met schijnbaar achteloze gebaren ontstaan zo op straat wonderlijke constellaties die onderlinge verwantschappen lijken te herbergen. Terwijl hun vaak wat brute gestalten het straatbeeld verstoren, maakt de gedachte aan hun kortstondige bestaan ze tegelijkertijd heel kwetsbaar. In de periferie van de tijd vertellen ze ongewild de verhalen van de bewoners van de stad waarin je bent.

Al geruime tijd maak ik in binnen- en buitenland foto's van deze straatsculpturen. Meestal met mijn mobiele telefoon. Het fotoarchief is mijn studiemateriaal over vormwording en vormerosie, over betekenis en betekenisloosheid. In die sporen die we als mens achterlaten om te worden uitgewist zie ik de overeenkomsten en verschillen die ons leven vormgeven. Veel elementen uit dit beeldarchief zijn terug te vinden in mijn ruimtelijk werk.

De hier getoonde foto's zijn gemaakt in mijn eigen stad, Den Haag.

E // To truly be able to analyze a sculpture, you must look at the negative spaces within the sculpture and the spaces around it, the way Barbara Hepworth and Henry Moore, the great masters of negative space, did. This is what we were taught at art school. Hepworth and Moore made the forms that are not there into fundamental elements of their work.

It was the space around the sculpture that increasingly interested me as time went by: the periphery. The environment, the surroundings, are what create the conditions that allow an image, a sculpture, to come into being. Perhaps this space around the sculpture has to become the sculpture itself. The love of architecture was born - not the making of architecture, but my relationship as a sculptor to architecture, as a human being to my constructed environment. When does a sculpture become part of its environment? When does it turn against it? Disturbance, coming to rest - this is the age-old dynamic. What is it that makes the traces that I leave behind in a space a sculpture?

With these questions in mind, I look at the tracks that people leave behind in their own man-made environments, the leftover materials placed in the in-between spaces of their own homes and public domain, structures assembled together in order to be disassembled again as quickly as possible. In our streets, with apparently thoughtless gestures, wondrous constellations are created, which seem to harbour shared relationships. While their often rather coarse physical presence disrupts a vision or image of the street, at the same time, the idea of their short-lived existence makes them very fragile. In the periphery of time, they unintentionally tell the stories of the inhabitants of the city in which we find ourselves.

For some time now, in my own country and abroad, I have been taking photographs of these street sculptures, usually with my mobile phone. This photographic archive is my study material on how form becomes form and on the erosion of form, on meaning and meaninglessness. In these traces that we as people leave behind in order for them to be erased again, I see the similarities and the differences that give shape to our lives. Many of the elements from this archive can be found in my three-dimensional work.

The photographs exhibited here are from my own city, The Hague.

EEN FIETSTOCHT OVER DE TOPPEN // BIKING ALONG THE TOP

Op een prachtige zomermiddag fiets ik met Jan Wijle, de *éminence grise* van Stroom en degene die vanaf het allerprilste begin betrokken was, langs de belangrijkste projecten uit de afgelopen periode. Het is een vorm van initiatie omdat ik een groot deel van zijn werk bij Stroom ga overnemen. De meeste projecten, zoals Turrell en Acconci, ken ik wel, maar heb ik nog nooit met eigen ogen gezien.

//

On a beautiful summer afternoon, I took a bike ride with Jan Wijle, the *éminence grise* of Stroom and the person who was there from the very beginning, along the most important projects completed in recent years. This was an initiation ride, because I would soon be taking over a large part of Jan Wijle's duties at Stroom. I am familiar with most of the projects, such as those by Turrell and Acconci, but I have not yet seen them with my own eyes.

TEKST // TEXT VINCENT DE BOER

NL // We fietsen over de Scheveningseweg, in de 17e eeuw aangelegd door Constantijn Huygens. Een kaarsrechte verbinding van de stad naar zee, een georkestreerde confrontatie tussen cultuur en natuur. Na 350 jaar als statige bomenrij nog steeds goed herkenbaar en voor mij het eerste *land art* project in Nederland.

Op de boulevard van Scheveningen staat een bronzen vissersvrouw over de zee uit te kijken. Het is een monument voor de omgekomen vissers (de 'geblevenen') en is geliefd bij de bevolking. Het komende jaar wordt de dijk verhoogd en gaat de boulevard op de schop. De vissersvrouw moet tijdelijk wijken naar een beschutte plek bij de kerk. Bij de terugplaatsing is het belangrijk dat het beeld weer op een goede hoogte komt te staan, zodat je onder haar rokken door naar de lucht kan blijven kijken.

Richting het noorden, voorbij het Kurhaus, komen we uit bij een bewaakshuisje van de Stichting Biesieklette naar ontwerp van John Körmeling. 'Verse Lucht' staat er in tientallen gloeilampjes geschreven. Het is een subtiel modern gebouwje gemaakt van glas en aluminium. Het past helemaal in de opgeruimde jaren-vijftigsfeer van Jacques Tati. Net als de vissersvrouw moet het huisje tijdelijk het veld ruimen voor de dijkverhoging. Het komt daarna, een halve slag gedraaid, weer terug. Scheveningen mag zich gelukkig prijzen met dit juweeltje. Het stamt nog uit de tijd dat Körmelings ideeën vooral op papier bestonden.

In de hele stad staan bijzondere bouwsels voor de toezichhouders van de fietsstallingen. Gerenommeerde kunstenaars en architecten zoals Dan Graham, Andrea Blum, Atelier Van Lieshout en FAT hebben hier ontwerpen voor gemaakt.

BUNKERS

We keren om richting het zuiden en fietsen langs de haven. Op de hoek van het verversingskanaal ligt Duindorp. Onder een duintop waar honden uitgelaten worden, ligt de bunker verscholen die de Franse kunstenaar Cyprien Gaillard in het voorjaar van 2009 tijdelijk bloot legde. Gaillard is geïnspireerd door hedendaagse ruïnes en de vernietiging van modernistische architectuur. Dit gedeelte van Scheveningen werd in de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers met de grond gelijk gemaakt voor de aanleg van de Atlantikwal. De

E // We bicycle along the Scheveningseweg, constructed in the 17th century by Constantijn Huygens. It is a perfectly straight connection from the city to the sea, an orchestrated confrontation between culture and nature. It is still clearly recognizable 350 years later, with its stately avenue of trees. For me, this was the Netherlands' first *land art* project.

Along the Scheveningen boulevard, there is a bronze fisherwoman, looking out over the sea. A monument to fishermen lost at sea ('those who remain'), it is close to people's hearts. In the coming year, the dike is going to be raised and the boulevard will be dug up. The fisherwoman will - temporarily - move to a sheltered location next to the church. When the sculpture is returned, it will be important that it be installed at the correct height, so that we can again observe the sky under her skirts.

Heading north, past the Kurhaus, we arrive at the Biesieklette Foundation guard house, built to a design by John Körmeling. Written in scores of tiny light bulbs are the words 'Fresh Air'. It is a subtle, modern little building of glass and aluminum. It fits perfectly into the tidy, Jacques Tati atmosphere of the 1950s. Like the fisherwoman, the little house will have to make way for the raising of the dike. It too will return, to be placed at a slightly different angle. Scheveningen can consider itself honoured with this little jewel. It dates from a period when Körmeling's ideas were primarily on paper.

Throughout the city, we come across exceptional structures for the proprietors of bicycle sheds. They were designed by well-known artists and architects, including Dan Graham, Andrea Blum, Atelier Van Lieshout and FAT.

BUNKERS

Turning now, we bike along the harbour. At the corner of the canal, we enter Duindorp. Under the top of the dune where dogs run free is a bunker, which in the spring of 2009, was temporarily exposed by the French artist, Cyprien Gaillard. Gaillard is inspired by contemporary ruins and the destruction of modernist architecture. This section of Scheveningen was completely destroyed by the Germans during World War II for the construction of their Atlantic Wall. After the war, the bunkers were covered with layers of sand,

Constantijn Huygens *Geplaveide en met bomen omzoomde Scheveningseweg uit Gedeelde Weelde* van Lisa Jardine // **Constantijn Huygens** *Scheveningseweg paved and bordered with trees*, from Lisa Jardine's book *Going Dutch: How England Plundered Holland's Glory*

Cyprien Gaillard Dunepark, Duindorp

bunkers werden na de oorlog met een laag zand bedekt en tot natuur gebombardeerd. Gaillard groef, geholpen door graafmachines en vele vrijwilligers - als een omgekeerde vorm van beeldhouwen - de bunker weer helemaal uit. Het kunstproject werd onverwachts populair als speelobject en werkte als sociaal bindmiddel voor de lokale gemeenschap. Na een maand moest de bunker weer worden bedekt met zand, zodat de natuur zich kon herstellen en de vogels rustig konden broeden. Ook al zie je het kunstwerk niet, daarmee is het nog niet verdwenen of vergeten.

De weg vervolgt door een naoorlogse wijk parallel aan de kust. We komen uit bij een grote parkeerplaats in Kijkduin. In de bosjes verscholen ligt een andere bunker. Hieronder vermoedde Krijn Giezen de oorsprong van de Haagse Beek, het stroompje waaraan Den Haag zijn oorsprong dankt. Vanuit artistiek en ecologisch perspectief maakte Giezen een analyse van de omgeving en de loop van de beek. Hij constateerde dat deze op sommige plaatsen verdwenen was of zelfs kunstmatig in tegengestelde richting stroomde. Giezen stelde voor om de Haagse Beek weer op te schonen en middels projecten van collega-kunstenaars als herman de vries en Ian Hamilton Finlay de Haagse Beek weer onder de aandacht te brengen.

JAMES TURRELL

Aan de andere kant van de parkeerplaats ligt, boven een oorspronkelijk puinduin, een van de kroonjuwelen van Stroom: het *Hemels Gewelf* van James Turrell. Turrell speelt al veertig jaar met licht en ruimte. In Roden Crater, Arizona werkt hij aan de perfectionering van de rand van een vulkaanrater om - ongehinderd door oriëntatiepunten - naar de lucht te kunnen kijken. *Hemels Gewelf* in Kijkduin is een verkleinde versie van deze krater. Als je de lange trap omhoog loopt, kom je via een tunneltje in een perfect ovale aarden kom. In het midden bevindt zich een stenen bank die uitnodigt om op te gaan liggen. Als je een tijdje omhoog staart verlies je ieder gevoel van diepte en blijft alleen een kleurvlak over - tot een overvliegende meeuw de illusie doorbreekt. Het is een geliefde plek voor sporters, paartjes en spirituele zoonanbidders. Door het intensieve gebruik moet het gras regelmatig worden hersteld en de troep opgeruimd. Voor een sublieme ervaring moet bij Turrell het kunstwerk net zo glimmen als het straatje van Vermeer.

bombarding them back into nature. With the help of bulldozers and many volunteers - as a form of reverse sculpture - Gaillard completely dug out the bunker. His art project unexpectedly became a popular playground and served as a social binder for the local community. After a month of exposure, the bunker was again covered with sand, allowing nature to recover and birds to nest in peace. Although we no longer see the work of art, it has neither disappeared nor been forgotten.

The road continues through a post-war neighbourhood running parallel to the coast. We end up in a large parking lot in Kijkduin. Amongst the trees lies another bunker. Krijn Giezen suspected that the source of the Haagse Beek, the small stream to which The Hague attributes its origins, lies beneath this bunker. From an artistic and ecological perspective, Giezen analyzed the surrounding environment and the course of the stream. He concluded that it had disappeared in some places and had even been artificially made to flow in the opposite direction. Giezen proposed cleaning up the Haagse Beek and calling it to people's attention by means of projects by fellow artists, such as herman de vries and Ian Hamilton Finlay.

JAMES TURRELL

On the other side of the parking lot, above what was originally a trash heap, is one of the crown jewels of Stroom: James Turrell's *Hemels gewelf* or *Celestial Vault*. Turrell has been playing with light and space for 40 years. In Arizona's Roden Crater, he worked towards perfecting the edges of a volcanic crater in order to be able to look at the sky - unhindered by points of orientation. Kijkduin's *Hemels gewelf* is a smaller version of that crater. When you climb up the long stairway, you pass through a tunnel into a perfect, oval earthen bowl. In the middle is a stone bench that invites you to lie down. When you stare up for a while, you lose all sense of depth. Only a plane of colour remains - until a passing seagull breaks the illusion. It is a favourite spot for recreational games, for couples and spiritual sun worshipers. It is used so intensively that the grass has to be frequently repaired and the site cleaned up. For a sublime experience, Turrell's work of art must gleam like a street painted by Vermeer.

Krijn Giezen Haagse Beek, Kijkduin

John Körmeling Fiets en stal // Bike Shelter, Strandweg

IN DE BOMEN

Het contrast tussen Haagse wijken is enorm. Rijke en arme buurten wisselen elkaar continu af en zijn vaak te herleiden op basis van hun bodemgesteldheid: zand of veen. De Schilderswijk is duidelijk op veen gebouwd. Adri Duivesteijn* renoveerde hier in de jaren tachtig onder het motto 'stadvernieuwing als kulturele activiteit'. De wijk werd er alleen niet aantrekkelijker op. Er moet nog steeds veel geïnvesteerd worden in deze 'prachtwijk'.

Bijzonder is dat de gemeente al jaren een vast percentage van de bouwsom reserveert voor kunstopdrachten op Haagse scholen. Recent is een prachtig werk opgeleverd van Florentijn Hofman. Voor het plein van de openbare school Het Spectrum in de Terwestenstraat bouwde hij twee boomhutten die er uit zien als schaalmodellen van bestaande huizentypologieën. Het zijn huizen om bij weg te dromen: de ene typerend voor de Schilderswijk, de ander met veranda als in *Het kleine huis op de prairie*. Als een schuilhut zitten ze verscholen, in de winter open en bloot en in de zomer onzichtbaar tussen de bladeren. Ieder jaar klimt iemand de takken in om te controleren of alles nog stevig vast zit. Naarmate de boom verder groeit, zullen de huisjes (relatief) kleiner worden.

ONBEWOOND EILAND

Het voormalig haven terrein Laakhaven achter station Hollands Spoor is tien jaar geleden ontwikkeld voor woningen, bedrijven en de Hogeschool Holland. De Amerikaanse kunstenaar Vito Acconci, bekend van performances en ingrepen in de openbare ruimte, werd door Stroom uitgenodigd een reactie te geven op het bestaande stedenbouwkundige plan van Atelier Pro. Acconci deed een radicale ingreep, door de plattegrond als een spiegel in stukken te slaan. Als bij een groep ijsschotsen op zee ontstond ruimte voor water tussen de landscherven. Ondanks het ingrijpende karakter was de supervisor erg enthousiast en werd Acconci gevraagd het tot

* Adri Duivesteijn was vanaf 1975 lid van de gemeenteraad in Den Haag en in 1980 wethouder ruimtelijke ordening en stadsvernieuwing. Hij was verantwoordelijk voor vernieuwing in de Haagse schilderswijk en de bouw van het Haagse stadhuis door Richard Meier.

IN THE TREES

The contrast between neighbourhoods in The Hague is enormous. Rich and poor neighbourhoods continuously alternate with one another and can often be traced back to the composition of the soil: sand or peat. The Schilderswijk (painters' district) was clearly built on peat. In the 1980s, alderman Adri Duivesteijn* conducted renovations under the motto of 'urban renovation as a cultural activity'. The only problem was that the neighbourhood did not become more attractive. They still have to make considerable investments in this 'show neighbourhood'.

It is remarkable that for years, The Hague has reserved a fixed percentage of building costs for commissioned artworks for the city's schools. One recent project is a handsome work by Florentijn Hofman. At the front of the square facing the public school, Het Spectrum at the Terwestenstraat, he built two tree houses that look like scale model typologies for existing houses. They are houses for dreaming: one characteristic of the Schilderswijk, the other with a veranda, like those in *The Little House on the Prairie*. They are hidden away, like hides, open and exposed in winter and invisible amongst the leaves in summer. Each year, someone climbs into the branches to ensure that everything is still firmly secured. As the tree grows bigger, the tree houses will become (relatively) smaller.

UNINHABITED ISLAND

Ten years ago, Laakhaven, the former harbour complex behind the Hollands Spoor train station, was developed for new homes, businesses and the Hogeschool Holland college. Stroom invited the American artist, Vito Acconci, known for his performances and interventions in public space, to respond to the existing urban design plan by Atelier Pro. Acconci made a radical intervention by smashing up the street plans as if they were a mirror. Like ice floes in the sea, there were now spaces filled with water amongst

* Adri Duivesteijn became a member of the Hague City Council in 1975 and Councilman for Urban Planning and Renewal in 1980. He was responsible for the renovation of the Schilderswijk and the building of the Hague City Hall, designed by Richard Meier.

Florentijn Hofman Boomhut // Tree house, Terwestenstraat

Vito Acconci *Park in het Water // Park in the Water*, Laakhaven. photos: Rob Kollaard

Ian Hamilton Finlay *Et in Arcadia Ego*, Binnenhofvijver
photo: Rob Kollaard

een haalbaar ontwerp uit te werken. In het uiteindelijke resultaat is slechts één eiland overgebleven. Het is een goed voorbeeld van Hollands polderen. Toch is het ongelooflijk dat het gelukt is, want meestal komt een plan van Acconci niet verder dan een maquette. De ingreep heeft de scherpte van het ontwerp behouden en tart de zintuigen. Het eiland helt onheilspellend en dreigt inclusief de bomen en lantaarnpalen weg te drijven. We springen erop en worden beloond met de illusie van een onbewoond eiland.

ARCADIA

Maar het ware Arcadia ligt misschien toch aan het Binnenhof. Hier klatert de Haagse Beek met een brede stroom in de Hofvijver. Boven de wateruitlaat is door de Schotse kunstenaar Ian Hamilton Finlay de inscriptie *Et in Arcadia Ego* (ook ik was in Arcadie) gebeiteld. Een verwijzing naar de behoefte om met kunst een betere wereld te scheppen, maar ook om het slechte te camoufleren. Het kunstwerk was ooit de opmaat voor de gemeente tot een 'groenere' hofvijver, met schoner water en meer waterplanten. De beek is inmiddels stil gevallen door een kapotte pomp. Een meerkoet maakt gelijk gebruik van de situatie om in de watersleuf z'n nest te bouwen. Niemand kan zich meer herinneren onder welke putdeksel de pomp zich bevindt. Hier ligt een schone taak voor mij. Om de stroom weer op gang te brengen, en nieuwe ideeën te genereren voor kunstwerken in Den Haag.

Vincent de Boer werkt sinds September 2009 als adviseur kunst en openbare ruimte voor Stroom Den Haag. Daarvoor was hij werkzaam als programmeur voor de Culturele Ambassade van het Lloyd Hotel en begeleidde diverse kunstenaars (oa Tadashi Kawamata, Suchan Kinoshita, Maria Roosen, Ram Katzir) bij kunstopdrachten en culturele instellingen zoals Sonsbeek, European Cultural Foundation en SKOR.

the fragments of land. Despite the project's interventionist character, the supervisor was very enthusiastic and asked Acconci to work it into a feasible design. In the final result, only a single island has remained. It is a good example of the Dutch 'polder' process, but it is unbelievable that it truly succeeded, because such plans usually get no further than the maquette stage. The intervention retains the sharpness of the design and challenges the senses. The island leans ominously and threatens to float away, trees, streetlights and all. We jump on and are rewarded with the illusion of an uninhabited island.

ARCADIA

The real Arcadia, however, is perhaps at the Binnenhof. Here, the wide stream of the Haagse Beek flows into the Binnenhof pond, the Hofvijver. Above the water outlet, the Scottish artist, Ian Hamilton Finlay, carved the inscription *Et in Arcadia Ego*, (I too was in Arcadia), a reference to the need for art to create a better world, and also to camouflage the bad. This work was a prelude for the city's creation of a 'greener' Hofvijver, with cleaner water and more aquatic plants. The stream has since come to a halt because of a broken pump. A coot immediately took advantage of the situation to build a nest in the ditch. No one can recall under which of the manhole covers the pump is located. Here lies a fine task for me, in getting the water moving again and generating new ideas for works of art in the Hague.

Vincent de Boer has worked for Stroom Den Haag since September 2009 as an advisor on art and the public space. He previously worked as a programmer for the Cultural Embassy of the Lloyd Hotel and supported various artists (including Tadashi Kawamata, Suchan Kinoshita, Maria Roosen, Ram Katzir) in the realisation of commissioned art works and in working for cultural institutes like Sonsbeek, the European Cultural Foundation and Foundation Art and Public Space (SKOR).

NIEUWE
PUBLICATIES

//

NEW
PUBLICATIONS

TEKST // TEXT **ARNOLD MOSSELMAN**
BIBLIOTHECARIS STROOM DEN HAAG //
LIBRARIAN STROOM DEN HAAG

MARLEEN SLEEUWITS PHOTOWORKS 2004-2009; 49°---- N / 16°---- E

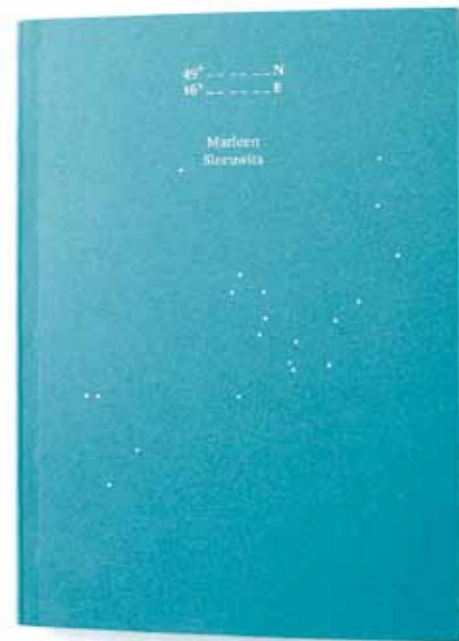
In haar boek *Photoworks 2004-2009* stelt de kunstenaar dat zij op zoek is naar plekken waarvan de magische schoonheid wringt met een claustrofobische en unheimische atmosfeer.

49°---- N / 16°---- E is gemaakt tijdens een residency in Brno, ter voorbereiding van de groepstentoonstelling *One on One* in Brno House of Arts in 2010. De foto's belichten de verlaten schoonheid van de functionalistische architectuur gebouwd tijdens het interbellum.

In her book, *Photoworks 2004-2009*, the artist states that she is in search of places whose magical beauty is at odds with a claustrophobic and alienating atmosphere.

49°---- N / 16°---- E was made during a residency in Brno, in preparation for the group exhibition *One on One* at the Brno House of Arts in 2010. The photographs illuminate the desolate beauty of functionalist architecture built during the interbellum.

ARTIST **MARLEEN SLEEUWITS**
 TITEL **PHOTOWORKS 2004-2009; 49°---- N / 16°---- E**
 PUBLISHER **THE ARTIST**
 INFO **WWW.MARLEENSLEEUWITS.NL**

NISHIKO SOMETHING TO DO WITH ME AND DUTCH

Een bijzonder, ingebonden boekje met een tekst van kunstkriticus Philip Peters over het werk van de Japanse Nishiko. Paradoxaal genoeg begreep de kunstenaar zelf weinig van de Nederlandse tekst die haar werk verklaart. Alle woorden die ze niet kende heeft ze overgeschilderd met witte verf. De onbegrepen en onleesbaar gemaakte tekst is afgedrukt met het origineel op de achterkant van de uitklapbare bladzijden.

An exceptional, bound book with a text by art critic Philip Peters on the work of the Japanese artist Nishiko. Paradoxically enough, the artist herself understood little of the Dutch text about her work. She painted over all the words that she did not know with white paint. The text, not understood and now illegible, has been printed together with the original, on the backs of the foldout pages.

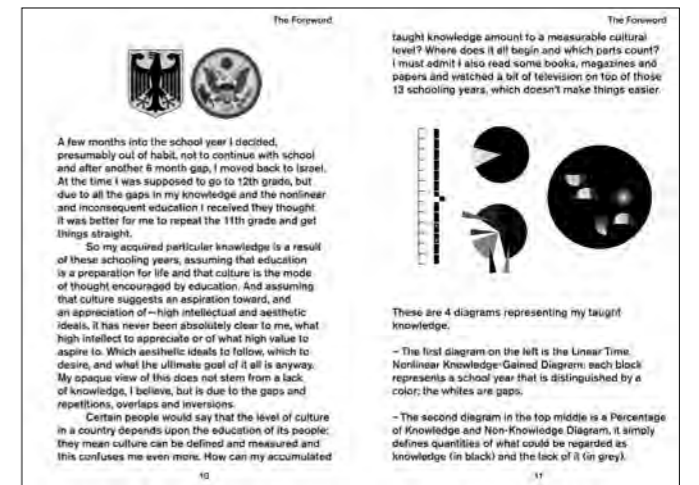
ARTIST **NISHIKO**
 TITEL **SOMETHING TO DO WITH ME AND DUTCH**
 PUBLISHER **THE ARTIST**
 INFO **WWW.NISHIKO55.COM**

MELLE DE BOER MELLEVILLE, AN ALBUM BY JOHN DEAR MOWING CLUB

De nieuwe cd van John Dear Mowing Club (Melle de Boer) is opgenomen in het tekenatelier van de kunstenaar. Een mooi boekje met tekeningen en songteksten vormt de luxe verpakking van een cd vol 'country noir'.

ARTIST **MELLE DE BOER**
 TITEL **MELLEVILLE, AN ALBUM BY JOHN DEAR MOWING CLUB**
 PUBLISHER **THE ARTIST**
 INFO **WWW.MOWINGCLUB.COM**

The new CD by the John Dear Mowing Club (Melle de Boer) was recorded in the artist's drawing studio. An attractive book with drawings and song lyrics makes up the luxury packaging of a CD filled with 'country black'.

ARTIST **ALON LEVIN**
 TITEL **THINGS CONTEMPORARY: IMITATIONS, FALSIFICATIONS AND SOME TRUTHS**
 ISBN **978-90-814657-1-7**
 PUBLISHER **ALON LEVIN WITH DEXTER SINISTER**
 INFO **WWW.ALONLEVIN.COM**

ALON LEVIN THINGS CONTEMPORARY

Een overzicht van de sculpturen en installaties die Alon Levin over de laatste vijf jaar heeft gemaakt. Naast een transcriptie van een lezing door de kunstenaar bevat het boek ook een gesprek met Mihnea Mircan. Alon Levin: 'Ik ben geïnteresseerd in de zoektocht van de mens naar orde; niet het ideaal van orde, dat de dingen absoluut, gesloten en statisch maakt, maar in het eigenlijke proces van ordening, dat onvermijdelijk tekort schiet.'

Things Contemporary gives an overview of sculptures and installations completed by Alon Levin over the last five years. In addition to a transcribed lecture by the artist, the book includes a conversation with Mihnea Mircan. Alon Levin: 'I am interested in man's pursuit of order: not the ideal of order, which renders things absolute, resolved and static, but the actual process of organizing things, which inevitably falls short.'

BABETTE WAGENVOORT MOOD SWING / STEMMINGENALFABET / ALPHABET OF MOODS

ARTIST **BABETTE WAGENVOORT**
 TITEL **MOOD SWING/STEMMINGENALFABET / ALPHABET OF MOODS**
 ISBN **978-90-814453-1-3**
 PUBLISHER **THE ARTIST**
 INFO **WWW.BABETTEWAGENVOORT.COM**

De tekeningen in dit boekje verbeelden tegengestelde stemmingen, zoals neerslachtig / niet neerslachtig, sexy / niet sexy. Het project 'Mood Swing' stelt mensen in staat om een kunstwerk 'op maat' te huren. Zij vullen eerst een lijst in met vragen naar hun stemmingen en stemmingswensen. Op basis daarvan maakt de kunstenaar een werk in hun huis, dat de gemoedstoestand niet alleen verbeeldt, maar ook tracht te beïnvloeden.

The drawings in this book illustrate contrasting moods, such as melancholy and not melancholy, sexy and not sexy. The *Mood Swing* project makes it possible for people to rent an artwork 'made to order'. They begin by answering a list of questions about their moods and their mood desires. Based on this, the artist creates a work in their home, which not only presents these frames of mind, but also attempts to influence them.

INDRE KLIMAITE VILNIAUS IR KAUNO VALGYKLŲ GIDAS / A GUIDE TO VILNIUS & KAUNAS CANTEENS

ARTIST **INDRE KLIMAITE**
 TITEL **VILNIAUS IR KAUNO VALGYKLŲ GIDAS / A GUIDE TO VILNIUS & KAUNAS CANTEENS**
 PHOTOGRAPHY **ISABELLA ROZENDAAL**
 ISBN **978-9986-957-42-3**
 PUBLISHER **ŠMC/CAC VILNIUS**
 INFO **WWW.INDREKLIMAITE.COM**

Deze stadsgids brengt de overgebleven Sovjetkantines in Vilnius en Kaunas in kaart, als onderdeel van een kunst- en onderzoeksproject van Indre Klimaite. De kantines zijn vaak ware tijdschapsules die het mogelijk maken om de typische stedelijke cultuur van dit voorbije tijdperk in Litouwen te proeven.

This city guide charts the remaining Soviet canteens in Vilnius and Kaunas, as a part of an art and research project by Indre Klimaite. The canteens are often true time capsules that make it possible to taste the typical urban culture of this bygone age in Lithuania.

YVI MAGAZINE RELIGION AND RITUALS

Yvi Magazine is een Engelstalig tijdschrift met foto's en essays dat twee keer per jaar gemaakt en uitgegeven wordt door KSMT, oftewel de fotograaf en vormgever Welmer Keesmaat. Elk nummer benadert een relevant thema vanuit het perspectief van de fotografie, vormgeving, architectuur en beeldende kunst. Tot nu toe zijn vier nummers verschenen met de thema's grens, consumptie, jonge ontdekkers en religie en rituelen.

Yvi Magazine is an English-language magazine with photographs and essays, which is produced and published twice annually by KSMT, otherwise known as photographer and designer Welmer Keesmaat. Each issue looks at a relevant theme from the perspective of photography, design, architecture and visual arts. To date, four issues have been released, with the themes of borders, consumption, modern explorers and religion and rituals.

ARTIST VARIOUS
TITEL YVI MAGAZINE: RELIGION AND RITUALS
ISSN 1874-3889
PUBLISHER KSMT
INFO WWW.YVIMAG.COM

JOHAN NIEUWENHUIZE MADE IN CHINA

Dit fotoboekje van Johan Nieuwenhuize is het resultaat van een residency in Beijing. Foto's van alledaagse voorwerpen in huizen en geïmproviseerde onderkomens op straat worden afgewisseld met zelfportretten, waarbij de kunstenaar, gehuld in Chinese kopieën van Westerse modemerken, 'typisch' Chinese poses aanneemt.

This book of photographs by Johan Nieuwenhuize is the product of a residency in Beijing. Photographs of everyday objects in homes and improvised shelters in the streets are juxtaposed with self-portraits in which the artist, donning Chinese copies of Western fashion brands, assumes 'typical' Chinese poses.

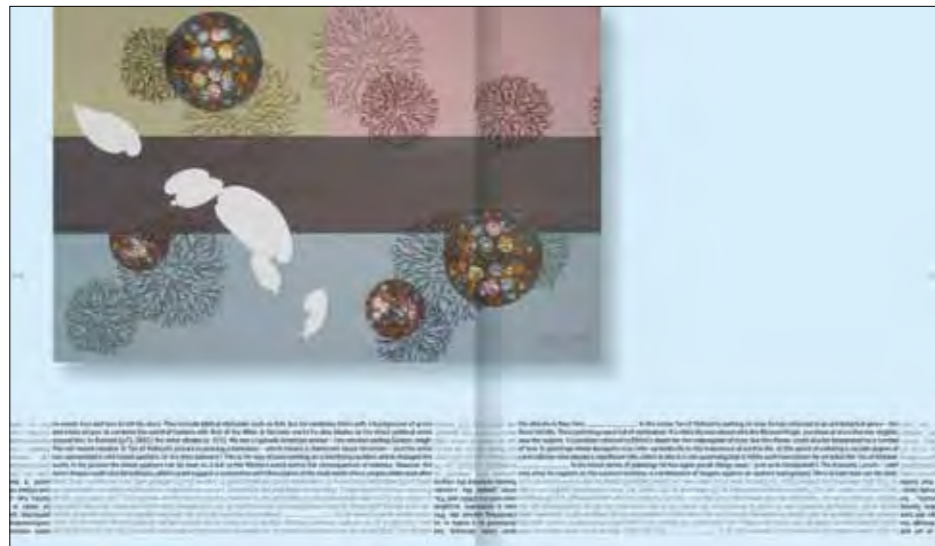
ARTIST JOHAN NIEUWENHUIZE
TITEL MADE IN CHINA
PUBLISHER THE ARTIST
INFO WWW.JOHANNIEUWENHUIZE.NL

TON OF HOLLAND CONTEMPORARY EMBROIDERY

Een kloek boek dat tot in detail de geborduurde schilderijen van Ton of Holland laat zien. Schetsen, inspiratiebronnen, achterkanten van de schilderijen en uitvergrotingen geven samen met twee essays van Roos van Put en Mattias Duyves inzicht in het extraverte werk, dat een uitdagende techniek verbindt met expliciete homo-erotiek.

ARTIST TON OF HOLLAND
TITEL CONTEMPORARY EMBROIDERY
PUBLISHER THIEME ART
ISBN 978-90-7896447-6
INFO WWW.TONOFHOLLAND.NL

A robust book that presents the embroidered paintings of Ton of Holland in great detail. Sketches, sources of inspiration, the backs of the paintings and enlargements combine with two essays by Roos van Put and Mattias Duyves to give insight into this extroverted work, which combines a challenging technique with explicit homoeroticism.

VINCENT W.J. VAN GERVEN OEI & JONAS STAAL MONUMENTAL RESEARCH // DEMOCRATISM - AN INTRODUCTION TO FIVE MODELS OF CIVIL PROTEST // DEUTSCHES THEATER IN DEN NIEDERLANDEN

Drie politiek geïnspireerde pamfletten van theoreticus Van Gerven Oei en beeldend kunstenaar Staal. In *Monumental Research* staat Den Haag, politiek centrum en stad van recht en vrede, centraal als laboratorium voor nieuwe publieke monumenten. *Democratism* toont een serie publieke interventies in Tokyo, die duidelijk maken dat in Japan het begrip democratie niet de uiteindelijke politieke vorm is waar, zoals in het Westen, naar gestreefd moet worden. *Deutsches Theater in den Niederlanden* laat Nederland in oorlog zien, van de theatraliteit van de Amsterdamse verzetsgroep Stanz, via Aktie Tomaat en Dutchbat, tot de schouwspelen van overwinning vierende voetbalsupporters.

This publication combines three politically inspired pamphlets by theorist Vincent van Gerven Oei and artist Jonas Staal. In *Monumental Research*, The Hague, political centre and city of justice and peace, is the central focus as a laboratory for new public monuments. *Democratism* presents a series of public interventions in Tokyo that make it clear that in Japan, democracy is not the ultimate political form which people must strive to achieve, as in the West. *Deutsches Theater in den Niederlanden* shows the Netherlands at war, from the theatricality of the Amsterdam resistance group, Stanz, to Aktie Tomaat and Dutchbat, to the performance of winning soccer fans.

ARTIST VINCENT W.J. VAN GERVEN OEI & JONAS STAAL
TITEL MONUMENTAL RESEARCH // DEMOCRATISM - AN INTRODUCTION TO FIVE MODELS OF CIVIL PROTEST // DEUTSCHES THEATER IN DEN NIEDERLANDEN
PUBLISHER THE ARTIST
INFO WWW.VINCENTWJ.NL / WWW.JONASSTAAL.NL

OPTREK OPTREK IN TRANSVAAL. OVER DE ROL VAN PUBLIEKE KUNST IN DE STEDELIJKE ONTWIKKELING
HOTEL TRANSVAAL STEDELIJKE TRANSFORMATIE IN DE TUSSENTIJD. HOTEL TRANSVAAL ALS IMPULS IN DE WIJK

WRITERS VERONICA HEKKING, SABRINA LINDEMANN, ANNECHIE MEIER
 TITEL OPTREK IN TRANSVAAL. OVER DE ROL VAN PUBLIEKE KUNST IN DE STEDELIJKE ONTWIKKELING
 PUBLISHER JAP SAM BOOKS
 INFO WWW.OPTREKTRANSVAAL.NL
 ISBN 978-90-90322-06-9

WRITERS SABRINA LINDEMANN / IRIS SCHUTTEN
 TITEL HOTEL TRANSVAAL. STEDELIJKE TRANSFORMATIE IN DE TUSSENTIJD
 PUBLISHER SUN TRANCITY
 INFO WWW.HOTELTRANSVAAL.COM
 ISBN 978-90-8506-748-1

Twee boeken over inspirerende projecten die in de lange periode tussen afbraak en nieuwbouw, 'de tussentijd', gerealiseerd zijn in de Haagse wijk Transvaal. Het Mobiel Projectbureau OpTrek, verhuisde vanaf 2002, voor de sloop uit, naar panden die vervolgens tijdelijk gebruikt werden om kunstprojecten voor de wijk te organiseren. Kunstenaars uit binnen- en buitenland werden uitgenodigd om met hun werk de veranderingen in de wijk van commentaar te voorzien. Een groot succes was Hotel Transvaal, waar je de mooiste kamers in slooppanden kon boeken om van daaruit de wijk te verkennen en in te overnachten.

//

These two books cover inspiring projects realized in the long wait between demolition and new building construction – the in-between period – in the Hague's Transvaal neighbourhood. Beginning in 2002, the OpTrek Mobile Project Bureau continued to move in advance of demolitions, into properties temporarily used to organise art projects for the neighbourhood. Artists from the Netherlands and abroad were invited to provide with their work a commentary on changes in the neighbourhood. A great success was Hotel Transvaal, where you could reserve the most beautiful rooms in condemned buildings and from there explore the neighbourhood and spend the night.

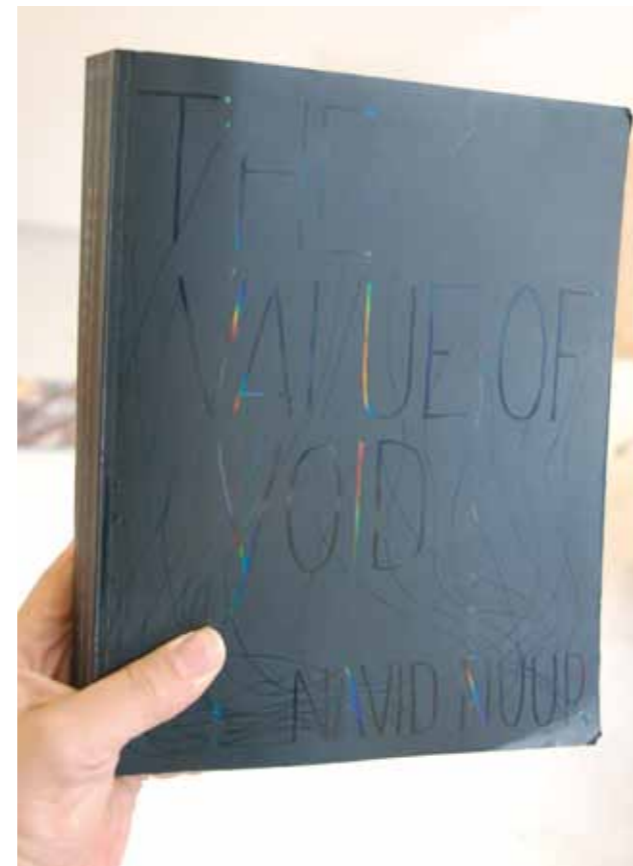
NAVID NUUR THE VALUE OF VOID

Drukwerk maakt onlosmakelijk deel uit van Navid Nuurs artistieke praktijk. De rijkelijk geïllustreerde catalogus *The Value of Void* is een verlengstuk van zijn tentoonstellingen in De Hallen Haarlem, Kunsthalle Fridericianum in Kassel en S.M.A.K. in Gent. De installaties, tekeningen en objecten van Nuur doen zich voor als denkmodellen, 'interimodules', belichamingen van een metafysische sfeer. *The Value of Void* maakt het gebied tussen het materiële en immateriële zichtbaar.

Er is ook een speciale editie van *The Value of Void* inclusief de originele lp *Black Hole*, oplage 168.

//

Printed material is an inseparable part of Navid Nuur's artistic practice. The richly illustrated catalogue, *The Value of Void* is an extension of his exhibition at De Hallen in Haarlem, Kunsthalle Fridericianum in Kassel and S.M.A.K. in Ghent. Nuur's installations, drawings and objects present themselves as thinking models, 'interimodules', the embodiment of metaphysical atmospheres. *The Value of Void* makes the area between the material and the immaterial visible. A special edition of 168 copies of *The Value of Void* is also available, including the original *Black Hole* album.

ARTIST NAVID NUUR
 TITEL THE VALUE OF VOID
 ISBN 978-90-78454-41-0
 PUBLISHER ONAMATOPEE
 INFO WWW.NAVIDNUUR.NL

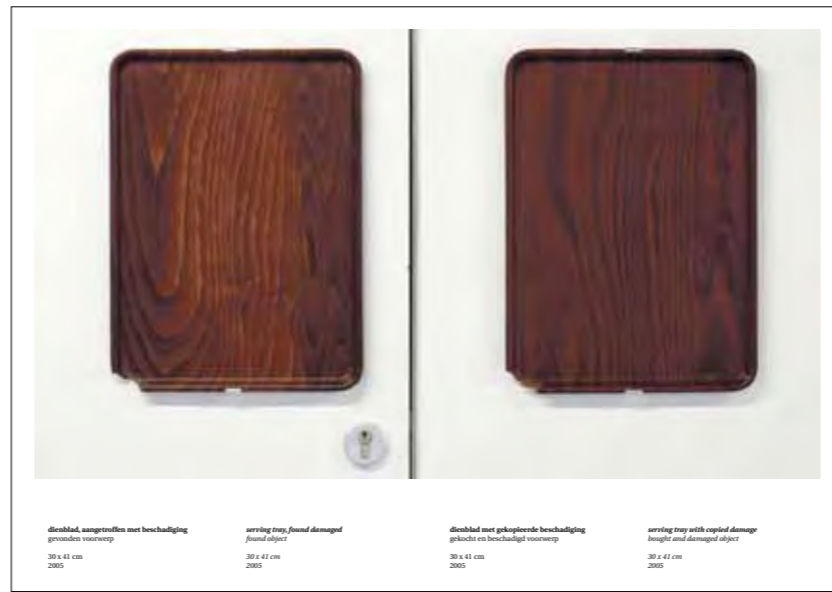

STROOM PREMIUM PUBLICATIES

De Stroom Premium subsidies worden elk jaar gegeven aan Haagse kunstenaars op basis van hun actuele werk en de betekenis van de kunstenaar voor het Haagse kunstklimaat. Over iedere kunstenaar die in de loop der jaren een Premium-subsidie ontving is een compacte publicatie gemaakt. In 2009 verschenen de eerste publicaties, over respectievelijk Channa Boon, Harold de Bree, Ton Schuttelaar, Machiel van Soest en Bram Vreven. Begin 2010 volgden publicaties over Rachel Bacon, Gerlach en Koop, Marleen Sleuwits en Zeger Reyers.

Stroom Premium grants are awarded each year to artists in The Hague, based on their current work and the artist's significance for the artistic climate of The Hague. Compact publications have been produced on each of the artists who received a Premium grant. The first publications were released in 2009, respectively, on Channa Boon, Harold de Bree, Ton Schuttelaar, Machiel van Soest and Bram Vreven. They were followed in early 2010 by publications on Rachel Bacon, Gerlach en Koop, Marleen Sleuwits and Zeger Reyers.

ARTIST VARIOUS
TITEL STROOM PREMIUM PUBLICATIES
PUBLISHER STROOM
INFO WWW.STROOM.NL

dieplid, aangetroffen met beschadiging
gevoerd voorwerp 30 x 41 cm 2005
serving tray, found damaged
found object 30 x 41 cm 2005
dieplid met geklopte beschadiging
gekocht en beschadigd voorwerp 30 x 41 cm 2005
serving tray with cracked damage
bought and damaged object 30 x 41 cm 2005

179 014, Model 1788 Commemorative Ship, 2005
17 x 4 x 3 meters, white, foam, aluminum plates, blue
screw, light, air, wood, glass, steel, 1788, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1794, 1795, 1796, 1797, 1798, 1799, 1800, 1801, 1802, 1803, 1804, 1805, 1806, 1807, 1808, 1809, 1810, 1811, 1812, 1813, 1814, 1815, 1816, 1817, 1818, 1819, 1820, 1821, 1822, 1823, 1824, 1825, 1826, 1827, 1828, 1829, 1830, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845, 1846, 1847, 1848, 1849, 1850, 1851, 1852, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 2680, 2681, 2682, 2683, 2684, 2685, 2686, 2687, 2688, 2689, 2690, 2691, 2692, 2693, 2694, 2695, 2696, 2697, 2698, 2699, 2700, 2701, 2702, 2703, 2704, 2705, 2706, 2707, 2708, 2709, 2710, 2711, 2712, 2713, 2714, 2715, 2716, 2717, 2718, 2719, 2720, 2721, 2722, 2723, 2724, 2725, 2726, 2727, 2728, 2729, 2730, 2731, 2732, 2733, 2734, 2735, 2736, 2737, 2738, 2739, 2740, 2741, 2742, 2743, 2744, 2745, 2746, 2747, 2748, 2749, 2750, 2751, 2752, 2753, 2754, 2755, 2756, 2757, 2758, 2759, 2760, 2761, 2762, 2763, 2764, 2765, 2766, 2767, 2768, 2769, 2770, 2771, 2772, 2773, 2774, 2775, 2776, 2777, 2778, 2779, 2780, 2781, 2782, 2783, 2784, 2785, 2786, 2787, 2788, 2789, 2790, 2791, 2792, 2793, 2794, 2795, 2796, 2797, 2798, 2799, 2800, 2801, 2802, 2803, 2804, 2805, 2806, 2807, 2808, 2809, 2810, 2811, 2812, 2813, 2814, 2815, 2816, 2817, 2818, 2819, 2820, 2821, 2822, 2823, 2824, 2825, 2826, 2827, 2828, 2829, 2830, 2831, 2832, 2833, 2834, 2835, 2836, 2837, 2838, 2839, 2840, 2841, 2842, 2843, 2844, 2845, 2846, 2847, 2848, 2849, 2850, 2851, 2852, 2853, 2854, 2855, 2856, 2857, 2858, 2859, 2860, 2861, 2862, 2863, 2864, 2865, 2866, 2867, 2868, 2869, 2870, 2871, 2872, 2873, 2874, 2875, 2876, 2877, 2878, 2879, 2880, 2881, 2882, 2883, 2884, 2885, 2886, 2887, 2888, 2889, 2890, 2891, 2892, 2893, 2894, 2895, 2896, 2897, 2898, 2899, 2900, 2901, 2902, 2903, 2904, 2905, 2906, 2907, 2908, 2909, 2910, 2911, 2912, 2913, 2914, 2915, 2916, 2917, 2918, 2919, 2920, 2921, 2922, 2923, 2924, 2925, 2926, 2927, 2928, 2929, 2930, 2931, 2932, 2933, 2934, 2935, 2936, 2937, 2938, 2939, 2940, 2941, 2942, 2943, 2944, 2945, 2946, 2947, 2948, 2949, 2950, 2951, 2952, 2953, 2954, 2955, 2956, 2957, 2958, 2959, 2960, 2961, 2962, 2963, 2964, 2965, 2966, 2967, 2968, 2969, 2970, 2971, 2972, 2973, 2974, 2975, 2976, 2977, 2978, 2979, 2980, 2981, 2982, 2983, 2984, 2985, 2986, 2987, 2988, 2989, 2990, 2991, 2992, 2993, 2994, 2995, 2996, 2997, 2998, 2999, 3000, 3001, 3002, 3003, 3004, 3005, 3006, 3007, 3008, 3009, 3010, 3011, 3012, 3013, 3014, 3015, 3016, 3017, 3018, 3019, 3020, 3021, 3022, 3023, 3024, 3025, 3026, 3027, 3028, 3029, 3030, 3031, 3032, 3033, 3034, 3035, 3036, 3037, 3038, 3039, 3040, 3041, 3042, 3043, 3044, 3045, 3046, 3047, 3048, 3049, 3050, 3051, 3052, 3053, 3054, 3055, 3056, 3057, 3058, 3059, 3060, 3061, 3062, 3063, 3064, 3065, 3066, 3067, 3068, 3069, 3070, 3071, 3072, 3073, 3074, 3075, 3076, 3077, 3078, 3079, 3080, 3081, 3082, 3083, 3084, 3085, 3086, 3087, 3088, 3089, 3090, 3091, 3092, 3093, 3094, 3095, 3096, 3097, 3098, 3099, 3100, 3101, 3102, 3103, 3104, 3105, 3106, 3107, 3108, 3109, 3110, 3111, 3112, 3113, 3114, 3115, 3116, 3117, 3118, 3119, 3120, 3121, 3122, 3123, 3124, 3125, 3126, 3127, 3128, 3129, 3130, 3131, 3132, 3133, 3134, 3135, 3136, 3137, 3138, 3139, 3140, 3141, 3142, 3143, 3144, 3145, 3146, 3147, 3148, 3149, 3150, 3151, 3152, 3153, 3154, 3155, 3156, 3157, 3158, 3159, 3160, 3161, 3162, 3163, 3164, 3165, 3166, 3167, 3168, 3169, 3170, 3171, 3172, 3173, 3174, 3175, 3176, 3177, 3178, 3179, 3180, 3181, 3182, 3183, 3184, 3185, 3186, 3187, 3188, 3189, 3190, 3191, 3192, 3193, 3194, 3195, 3196, 3197, 3198, 3199, 3200, 3201, 3202, 3203, 3204, 3205, 3206, 3207, 3208, 3209, 3210, 3211, 3212, 3213, 3214, 3215, 3216, 3217, 3218, 3219, 3220, 3221, 3222, 3223, 3224, 3225, 3226, 3227, 3228, 3229, 3230, 3231, 3232, 3233, 3234, 3235, 3236, 3237, 3238, 3239, 3240, 3241, 3242, 3243, 3244, 3245, 3246, 3247, 3248, 3249, 3250, 3251, 3252, 3253, 3254, 3255, 3256, 3257, 3258, 3259, 3260, 3261, 3262, 3263, 3264, 3265, 3266, 3267, 3268, 3269, 3270, 3271, 3272, 3273, 3274, 3275, 3276, 3277, 3278, 3279, 3280, 3281, 3282, 3283, 3284, 3285, 3286, 3287, 3288, 3289, 3290, 3291, 3292, 3293, 3294, 3295, 3296, 3297, 3298, 3299, 3300, 3301, 3302, 3303, 3304, 3305, 3306, 3307, 3308, 3309, 3310, 3311, 3312, 3313, 3314, 3315, 3316, 3317, 3318, 3319, 3320, 3321, 3322, 3323, 3324, 3325, 3326, 3327, 3328, 3329, 3330, 3331, 3332, 3333, 3334, 3335, 3336, 3337, 3338, 3339, 3340, 3341, 3342, 3343, 3344, 3345, 3346, 3347, 3348, 3349, 3350, 3351, 3352, 3353, 3354, 3355, 3356, 3357, 3358, 3359, 3360, 3361, 3362, 3363, 3364, 3365, 3366, 3367, 3368, 3369, 3370, 3371, 3372, 3373, 3374, 3375, 3376, 3377, 3378, 3379, 3380, 3381, 3382, 3383, 3384, 3385, 3386, 3387, 3388, 3389, 3390, 3391, 3392, 3393, 3394, 3395, 3396, 3397, 3398, 3399, 3400, 3401, 3402, 3403, 3404, 3405, 3406, 3407, 3408, 3409, 3410, 3411, 3412, 3413, 3414, 3415, 3416, 3417, 3418, 3419, 3420, 3421, 3422, 3423, 3424, 3425, 3426, 3427, 3428, 3429, 3430, 3431, 3432, 3433, 3434, 3435, 3436, 3437, 3438, 3439, 3440, 3441, 3442, 3443, 3444, 3445, 3446, 3447, 3448, 3449, 3450, 3451, 3452, 3453, 3454, 3455, 3456, 3457, 3458, 3459, 3460, 3461, 3462, 3463, 3464, 3465, 3466, 3467, 3468, 3469, 3470, 3471, 3472, 3473, 3474, 3475, 3476, 3477, 3478, 3479, 3480, 3481, 3482, 3483, 3484, 3485, 3486, 3487, 3488, 3489, 3490, 3491, 3492, 3493, 3494, 3495, 3496, 3497, 3498, 3499, 3500, 3501, 3502, 3503, 3504, 3505, 3506, 3507, 3508, 3509, 3510, 3511, 3512, 3513, 3514, 3515, 3516, 3517, 3518, 3519, 3520, 3521, 3522, 3523, 3524, 3525, 3526, 3527, 3528, 3529, 3530, 3531, 3532, 3533, 3534, 3535, 3536, 3537, 3538, 3539, 3540, 3541, 3542, 3543, 3544, 3545, 3546, 3547, 3548, 3549, 3550, 3551, 3552, 3553, 3554, 3555, 3556, 3557, 3558, 3559, 3560, 3561, 3562, 3563, 3564, 3565, 3566, 3567, 3568, 3569, 3570, 3571, 3572, 3573, 3574, 3575, 3576, 3577, 3578, 3579, 3580, 3581, 3582, 3583, 3584, 3585, 3586, 3587, 3588, 3589, 3590, 3591, 3592, 3593, 3594, 3595, 3596, 3597, 3598, 3599, 3600, 3601, 3602, 3603, 3604, 3605, 3606, 3607, 3608, 3609, 3610, 3611, 3612, 3613, 3614, 3615, 3616, 3617, 3618, 3619, 3620, 3621, 3622, 3623, 3624, 3625, 3626, 3627, 3628, 3629, 3630, 3631, 3632, 3633, 3634, 3635, 3636, 3637, 3638, 3639, 3640, 3641, 3642, 3643, 3644, 3645, 3646, 3647, 3648, 3649, 3650, 3651, 3652, 3653, 3654, 3655, 3656, 3657, 3658, 3659, 3660, 3661, 3662, 3663, 3664, 3665, 3666, 3667, 3668, 3669, 3670, 3671, 3672, 3673, 3674, 3675, 3676, 3677, 3678, 3679, 3680, 3681, 3682, 3683, 3684, 3685, 3686, 3687, 3688, 3689, 3690, 3691, 3692, 3693, 3694, 3695, 3696, 3697, 3698, 3699, 3700, 3701, 3702, 3703, 3704, 3705, 3706, 3707, 3708, 3709, 3710, 3711, 3712, 3713, 3714, 3715, 3716, 3717,

DEN HAAG ART MAP

INSTELLINGEN // INSTITUTIONS

- 01. ZAALS / FILMHUIS DEN HAAG
- 02. FOTOMUSEUM DEN HAAG / GEM MUSEUM VOOR ACTUELE KUNST
- 03. GEMEENTEMUSEUM DEN HAAG
- 04. GEMAK / VRIJE ACADEMIE
- 05. HAAGSE KUNSTKRING
- 06. HEDEN
- 07. KABK ACADEMY
- 08. MUSEUM BEELDEN AAN ZEE
- 09. PULCHRI STUDIO
- 10. STROOM DEN HAAG
- 11. ZEEBELT

GALERIES // GALLERIES

- 01. GALERIE VAN KRANENDONK
- 02. LIVINGSTONE GALLERY
- 03. GALERIE MAURITS VAN DE LAAR
- 04. GALERIE NOUVELLES IMAGES
- 05. GALERIE RAMAKERS
- 06. GALERIE REHORST
- 07. SEASONS GALLERIES

PRESENTATIE- PROJECTRUIMTES / KUNST(ENAARS)INITIATIEVEN // PRESENTATION- PROJECTSPACES / ARTIST-RUN SPACES

- 01. 1646
- 02. ANDERGROND
- 03. BARACCA
- 04. BED ELZE
- 05. BH139 (STICHTING ANNA)
- 06. BILLYTOWN (BUITEN DE KAART)
- 07. CHANTALS
- 08. CHRISTUS TRIUMFATORKERK
- 09. DE BESTURING
- 10. JCA DE KOK
- 11. LIEFHERTJE EN DE GROTE WITTE REUS
- 12. NEST
- 13. ONDERSTROOM (BUITEN DE KAART)
- 14. PIP
- 15. QUARTAIR
- 16. SATELLIET GROEP / BADGAST
- 17. STICHTING DELTA
- 18. LOCATIE Z / VILLA OCKENBURGH (BUITEN DE KAART)
- 19. STICHTING RUIMTEVAART
- 20. <->TAG
- 21. VILLANUTS
- 22. WALDEN AFFAIRS
- 23. WEST

index

INSTELLINGEN / INSTITUTIONS

ZAAL5 / FILMHUIS DEN HAAG

Spui 191
2511 BN Den Haag
T: +31 (0)70 - 345 99 00
F: +31 (0)70 - 365 76 66
Contact: Manon Bovenkerk (programmeur ZAAL5)
E: manon@filmhuisdenhaag.nl
www.zaal5.nl
Facebook: www.facebook.com/zaal5

FOTOMUSEUM DEN HAAG / GEM MUSEUM VOOR ACTUELE KUNST

Stadhouderslaan 43
2517 HV Den Haag
T: +31 (0)70 - 338 11 44
F: +31 (0)70 - 338 11 55
E: info@fmdh.nl / info@gem-online.nl
www.fotomuseumdenhaag.nl / www.gem-online.nl

GEMEENTEMUSEUM DEN HAAG

Stadhouderslaan 41
2517 HV Den Haag
T: +31 (0)70 - 338 11 11
E: info@gemeentemuseum.nl
www.gemeentemuseum.nl

GEMAK / VRIJE ACADEMIE

Paviljoensgracht 20-24
2512 BP Den Haag
T: +31 (0)70 - 338 12 00
T: +31 (0)70 - 363 89 68
E: info@gemak.org
www.gemak.org
E: info@vrijeacademie.org
www.vrijeacademie.org

HAAGSE KUNSTKRING

Denneweg 64
2514 CJ Den Haag
T: +31 (0)70 - 364 75 85 (di-vr 12.00-17.00 uur)
E: info@haagsekunstkring.nl
www.haagsekunstkring.nl

HEDEN

Denneweg 14
2514 CG Den Haag
T: +31 (0)70 - 346 53 37
E: info@heden.nl
www.heden.nl
Facebook: www.facebook.com/heden
Twitter: www.twitter.com/HedenKunstvanNu

KABK (KONINKLIJKE ACADEMIE VAN BEELDENDE KUNSTEN)

Prinsessegracht 4
2514 AN Den Haag
T: +31 (0)70 - 315 47 77
E: post@kabk.nl
www.kabk.nl

MUSEUM BEELDEN AAN ZEE

Harteveltstraat 1
2586 EL Scheveningen
T: +31 (0)70 - 358 58 57
F: +31 (0)70 - 358 40 50
E: info@beeldenaanzee.nl
www.beeldenaanzee.nl

PULCHRI STUDIO

Lange Voorhout 15
2514 EA Den Haag
T: +31 (0)70 - 346 17 35
E: info@pulchri.nl
www.pulchri.nl

STROOM DEN HAAG

Hogewal 1-9
2514 HA Den Haag
T: +31 (0)70 - 365 89 85
F: +31 (0)70 - 361 79 62
E: info@stroom.nl
www.stroom.nl
www.foodprint.stroom.nl
Facebook: Stroom
Twitter: http://twitter.com/stroom_denhaag

ZEEBELT

De Constant Rebecqueplein 20 A
2518 RA Den Haag
T: +31 (0)70 - 365 65 46
E: info@zeebelt.nl
www.zeebelt.nl

GALERIES / GALLERIES

GALERIE VAN KRANENDONK

Westeinde 29
2512 GS Den Haag
T: +31 (0)70 - 365 04 06 / +31 (0)6 - 126 516 96
F: +31 (0)70-3623605
E: vankranendonk@gmail.com
www.vankranendonk.nl

LIVINGSTONE GALLERY

Anna Paulownastraat 70-A/B
2518 BH Den Haag
T: +31 (0)70 - 360 94 28 / +31 (0)6 - 547 117 01
E: livingstone@livingstonegallery.nl
www.livingstonegallery.nl

GALERIE MAURITS VAN DE LAAR

Herderstraat 6
2512 CV Den Haag
T: +31 (0)70 - 364 01 51
F: +31 (0)70 - 364 43 83
E: info@mauritsvandelaar.nl
www.mauritsvandelaar.nl
Facebook: Galerie Maurits van de Laar

GALERIE NOUVELLES IMAGES

Westeinde 22
2512 HD Den Haag
T: +31 (0)70 - 346 19 98
F: +31 (0)70 - 346 46 18
info@nouvellesimages.nl
www.nouvellesimages.nl

GALERIE RAMAKERS

Toussaintkade 51
2513 CL Den Haag
T: +31 (0)70 - 363 43 08
E: info@galerieramakers.nl
www.galerieramakers.nl
Facebook: Galerie Ramakers

GALERIE REHORST

Regentesselaan 10
2562 CS Den Haag
T: +31 (0)70 - 363 25 00
E: galerierehorst@orange.nl
www.galerierehorst.nl

SEASONS GALLERIES

Toussaintkade 70
2513 CL Den Haag
T: +31 (0)70 - 345 48 81
E: jrhall@seasonsgalleries.nl
www.seasonsgalleries.nl

PRESENTATIE- PROJECTRUIMTES / KUNST(ENAARS)INITIATIEVEN **PRESENTATION- PROJECT SPACES / ARTIST-RUN SPACES**

1646

Boekhorststraat 125
2512 CN Den Haag
E: info@enter1646.com
www.enter1646.com

ANDERGROND

Herderinnestraat 16
2512 EA Den Haag
E: andergrond@orange.nl
www.andergrond.org

BARACCA

Zuidwal 17
2512 XS Den Haag
T: +31 (0)6 - 429 230 10 (Ibrahim R. Ineke)
T: +31 (0)6 - 249 767 47 (Yvo van der Vat)
E: info@baracca.nl
www.baracca.nl
www.myspace.com/baraccaprojects
www.barbarianparlement.blogspot.com

BED ELZE

Spui 24 - 26
2511 BS Den Haag
E: bed_elze@yahoo.com

BH139 (STICHTING ANNA)

Boekhorststraat 139
Postbus 216
2501 CE Den Haag
T: +31 (0)70 - 785 49 03 / +31 (0)6 - 430 543 72
E: info@stichtinganna.nl
www.stichtinganna.nl

BILLYTOWN

Nijverheidsstraat 2
2288 BB Rijswijk
T: +31 (0)6 - 818 114 02
E: info@billytown.nl
www.billytown.nl

CHANTALS

Zuidwal 51
2512 XT Den Haag
T: +31 (0)6 - 456 003 50
E: love@chantals.info
www.chantals.info

CHRISTUS TRIUMFATORKERK

Laan van NOI 145
2595 CL Den Haag
E: jcblaak@xs4all.nl
www.christustriumfatorkerk.nl

DE BESTURING

Saturnusstraat 91
2516 AG Den Haag
E: info@debesturing.nl
www.debesturing.nl

JCA DE KOK

Lange Beestenmarkt 99
2512 ED Den Haag
T: +31 (0)6 - 148 727 95
E: dekok@jcadekok.nl
www.jcadekok.nl

LIEFHERTJE EN DE GROTE WITTE REUS

Stationsweg 55
2515 BJ Den Haag
T: +31 (0)70 388 65 85
E: info@liefhertje.nl
www.liefhertje.nl
www.grotewittereus.nl
Blog: lhgwr.blogspot.com
Facebook: www.facebook.com/liefhertje
Flickr: www.flickr.com/liefhertjeendegrotewittereus
Twitter: www.twitter.com/liefhertje

LOCATIE Z / VILLA OCKENBURGH

Monsterseweg 4
2553 RL Den Haag
T: +31 (0)6 - 421 666 03
Contact: Thijs Ebbe Fokkens
E: info@locatiez.net
www.locatiez.net

NEST

De Constant Rebecqueplein 20 B
2518 RA Den Haag
T: +31 (0)70 - 365 31 86
E: info@nestruimte.nl
www.nestruimte.nl

ONDERSTROOM

Oosteinde 70
2548 AM Den Haag
T: +31 (0)6 - 248 100 96 (Inge Simonis),
E: stichtingonderstroom@gmail.com
www.onderstroom.org

PIP

Binckhorstlaan 36
2516 BE Den Haag
T: +31 (0)6 - 221 945 38
E: info@pipdenhaag.nl
www.pipdenhaag.nl

QUARTAIR (CONTEMPORARY ARTS INITIATIVES)

Toussaintkade 55
2513 CL Den Haag
E: info@quartair.nl
www.quartair.nl

SATELLIETGROEP

Postbus 579
2501 CN Den Haag
Badgast
Strandweg 1a
Scheveningen
T: + 31 (0)6 - 120 616 51
E: info@satellietgroep.nl
www.satellietgroep.nl

STICHTING DELTA

Zaanstraat 25 - 27
2515 TM Den Haag
T: +31 (0)6 - 412 404 13
E: deltateliers@gmail.com

STICHTING RUIMTEVAART / SUPER B

Loosduinseweg 9
2571 AA Den Haag
Postadres:
Korte Houtstaat 3
2511 CC Den Haag
T: +31 (0)6 - 122 428 81
Contact: Henk Hubenet
E: info@stichting-ruimtevaart.nl
www.@stichting-ruimtevaart.nl

FESTIVALS / EVENTS

ARTI

www.arti10.nl

BIENNALE KIJKDUIN

www.biennalekijkduin.nl

CADANCE FESTIVAL MODERNE DANS

www.cadance.nl

CROSSING BORDER

www.crossingborder.nl

DEN HAAG SCULPTUUR

www.denhaagsculptuur.nl

HOLLAND DANCE FESTIVAL

www.hollandancefestival.com

HOOGTIJ

www.hoogtij.net

MOVIES THAT MATTER FESTIVAL

www.moviesthatmatterfestival.nl

<>TAG

Stille Veerkade 19
2512 BE Den Haag
T: +31 (0)70 - 346 85 00
E: info@tag004.nl
www.tag004.nl

VILLANUTS

Anna Paulownastraat 70 C
2518 BH Den Haag
T: +31 (0)70 360 80 68
E: info@villanuts.nl
www.villanuts.nl

WALDEN AFFAIRS

Zuidwal 52
2512 XT Den Haag
T: +31 (0)6 - 475 482 76
E: info@waldenaffairs.nl
www.waldenaffairs.nl

WEST

Groenewegje 136
2515 LR Den Haag
T: + 31 (0)70 - 392 53 59
E: marie-jose@galeriewest.nl
www.galeriewest.nl
Facebook: www.facebook.com/galeriewest

SHOOT ME FILM FESTIVAL

www.shoot-me.nl

STATE-X NEW FORMS

www.state-xnewforms.nl

THEATER FESTIVAL DE PARADE

www.deparade.nl

TODAYSART

www.todaysart.nl

WIRED FESTIVAL

www.wiredfestival.net

Voor meer informatie over tentoonstellingsprogramma's, festivals/events in Den Haag kunt u de volgende sites raadplegen // For more info on exhibitions, festivals and events in The Hague, please visit:
www.stroom.nl (index actuele kunst Den Haag)
www.denhaag.com
www.thehaguefestivals.com
www.uitburo.nl/denhaag

DH// YELLOW PAGES

NEST

www.nestruimte.nl

image: 'gewichtig wachten' (oneNESTstand)
works: Floris Schönfeld & Micheal Sewanando
photo: Jhoeko

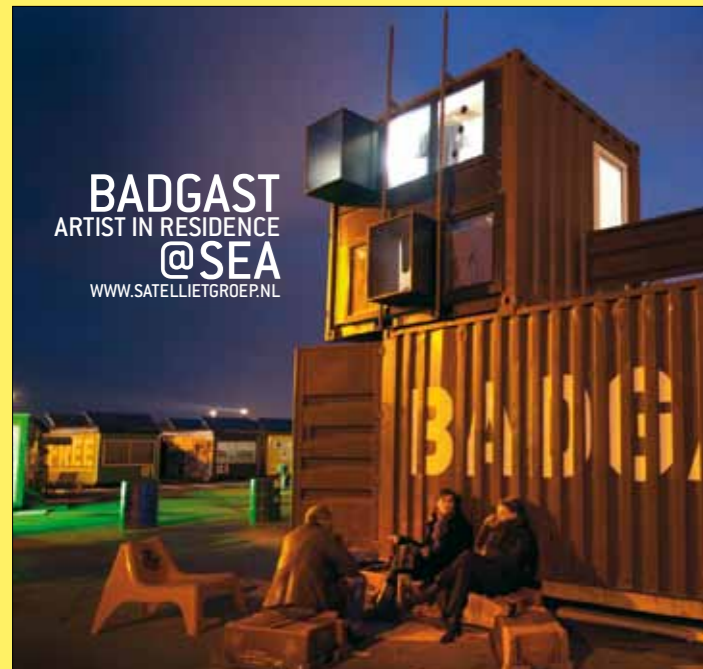
TAG

www.tag004.nl

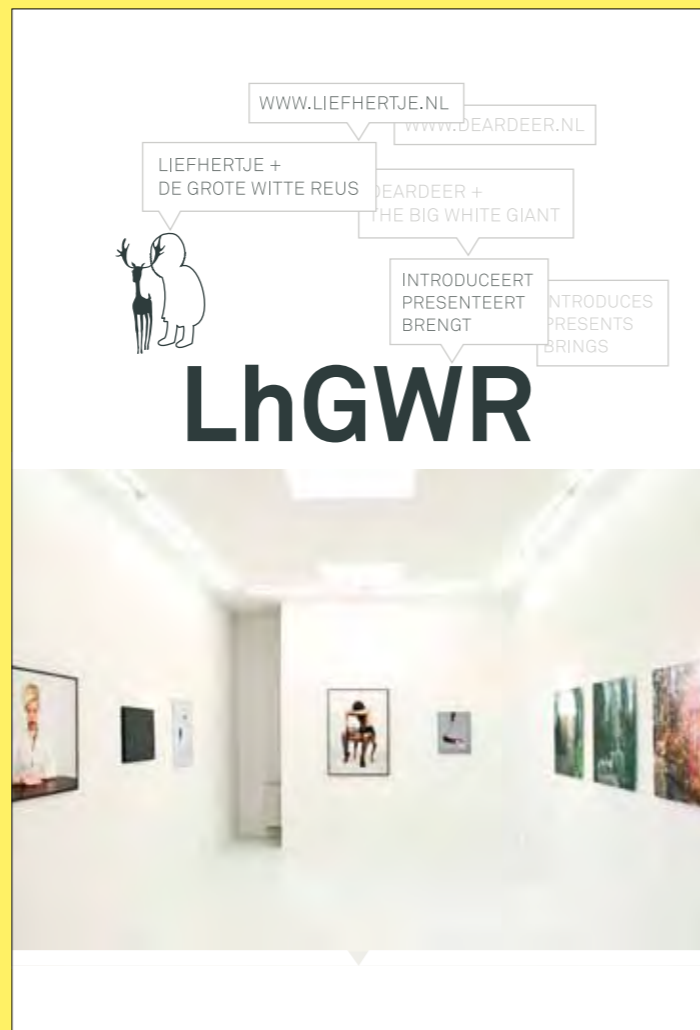

MUSEUM
BEELDEN
AAN ZEE

Harteveltstraat 1 Den Haag | (070) 358 58 57 | Di t/m zo 11.00-17.00 uur | www.beeldenaansee.nl
Jan Meelfout (1915-1993) Venus 1984, marmer (Foto: Erik & Petra Hesmerg)

BADGAST
ARTIST IN RESIDENCE
@SEA
WWW.SATELLIETGROEP.NL

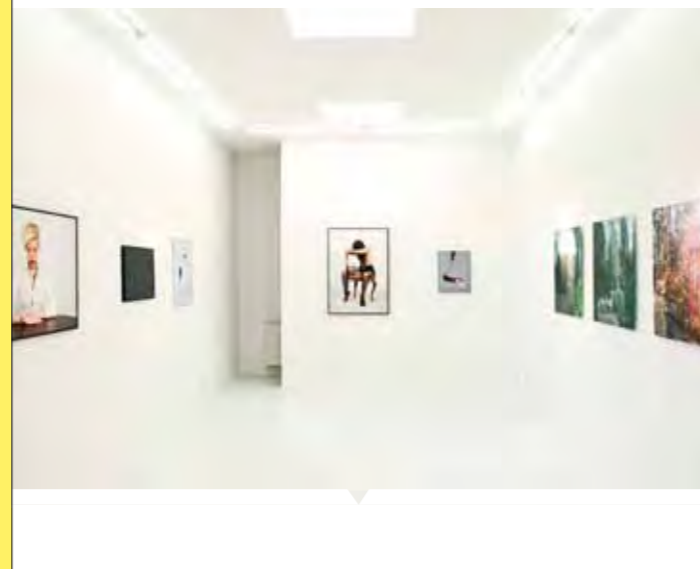

WWW.LIEFHERTJE.NL
WWW.DEARDEER.NL

LIEFHERTJE + DE GROTE WITTE REUS
DEARDEER + THE BIG WHITE GIANT

INTRODUCEERT PRESENTEERT BRENGT
INTRODUCES PRESENTS BRINGS

LhGWR

West

WWW.GALERIEWEST.NL

kunstenarsinitiatief JCA DE KOK
lange beestenmarkt 99 2512 ed den haag dekok@jcadekok.nl

kunstenarsinitiatief JCA DE KOK
www.jcadekok.nl 0614872795 open vr-za-zo 13-17 u en op afspraak

Art in Context

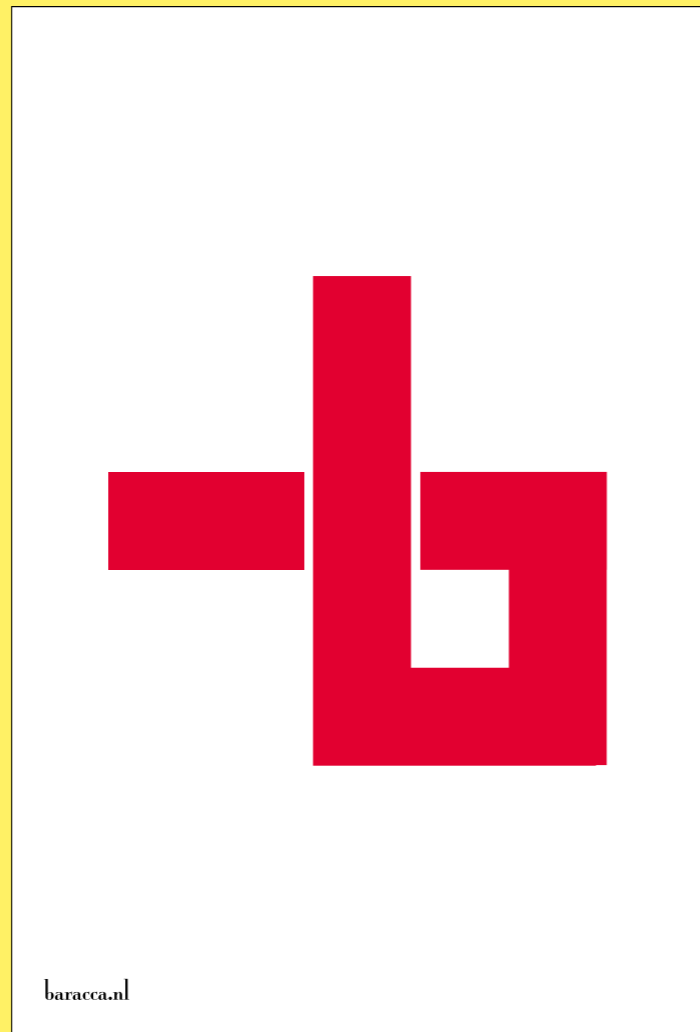
Livingstone gallery
twenty years of international contemporary art
Anna Paulownastraat 70 A/B
2518 BH Den Haag
070-3609428 m.06-54 711 701
www.livingstonegallery.nl
livingstone@livingstonegallery.nl

ZAAL5

PODIUM VOOR BEELDCULTUUR www.zaal5.nl

ZAAL5 is the platform for media arts at Filmhuis Den Haag, dedicated to projects and programs intersecting cinema and contemporary arts, performance and visuals, video installation and interactive media.

Stroom Publicaties tentoonstellingen ngen **Beeldende kunst** Webdossiers Projecten Lezingen Onderzoek Advies subsidies Debat **Den Haag**

Hogewal 1-9 | NL-2514 HA Den Haag |
t 070 3658985 | f 070 3617962 |
info@stroom.nl | www.stroom.nl

Galerie Maurits van de Laar

Galerie Maurits van de Laar
Herderstraat 6, 2512 CV The Hague,
The Netherlands
open Wed. - Sat. 12 - 06 pm,
last Sunday of month 01 - 05 pm
tel. +31.70.3640151 fax +31.70.3644383
info@mauritsvandelaar.nl
www.mauritsvandelaar.nl
Facebook: Galerie Maurits van de Laar

Elmar Trenkwalder: sculptures and drawings, exhibition November 2009

Twee musea onder één dak

gem MUSEUM VOOR ACTUELE KUNST **FOTOMUSEUM DEN HAAG**

www.gem-online.nl www.fotomuseumdenhaag.nl

UNIQUE!
TASTY!

ANDER GROND

www.ANDERGROND.ORG
• vinyl • cd/r • wearables • NU MUSIK • zines • doits • shit •

Laan van NOI 145
2593 BM Den Haag

Christus Triumfatorkerk

exposities
film-programma
literaire middag
lunchconcerten

Zie voor meer informatie:
www.christustriumfatorkerk.nl

De Vrije Academie Werkplaats voor Beeldende Kunsten Den Haag is een onafhankelijk instituut in het centrum van Den Haag waar kunstenaars hun kunstenaarschap kunnen ontwikkelen. **De Vrije Academie** heeft goed uitgeruste werkplaatsen voor grafiek, schilderen, ruimtelijk en studio's voor nieuwe media. **De Vrije Academie** organiseert workshops, masterclasses en cursussen kunsttheorie. **De Vrije Academie** heeft een uitgebreid artists-in-residence programma en biedt kunstenaars een projectruimte voor de ontwikkeling van externe projecten. **Op** de post-academische afdeling **DNA** van de **Vrije Academie** professionaliseren talentvolle, startende kunstenaars in een tweejarig programma hun kunstenaarspraktijk in een eigen atelier met intensieve wekelijkse begeleiding van gerenommeerde kunstenaars, kunsttheoretici en curatoren. **Studium Generale** van de **Vrije Academie** organiseert lezingen, discussies, gesprekken en presentaties op het gebied van wetenschap, kunst en cultuur. **Gemak**, een bijzonder samenwerkingsverband van de **Vrije Academie** met het Gemeentemuseum Den Haag, organiseert spraakmakende tentoonstellingen en debatten op het snijvlak van kunst, politiek en samenleving.

The Vrije Academie Werkplaats voor Beeldende Kunsten Den Haag is an independent art institute in The Hague's city centre that focuses on the artistic development of talented artists. **The Vrije Academie** has well-equipped work spaces for graphic art, painting and three-dimensional art, as well as new media studios. **The Vrije Academie** organizes workshops, master classes and courses in art theory. **The Vrije Academie** has an extensive artist-in-residence programme and it also offers non-resident artists the chance to realize projects in the special project space. **The Vrije Academie's** post-academic department **DNA** is geared towards professionalizing the artistic practice of highly talented, starting artists who, during a two-year programme, work in their own studios and receive weekly tuition from renowned artists, art critics and curators. **The Vrije Academie's Studium Generale** programme offers lectures, debates, conversations and presentations in the fields of science, the arts and culture. **In Gemak**, the **Vrije Academie** and the Gemeentemuseum Den Haag have joined forces to organize high-profiled exhibitions and debates on the cutting edges of the arts, politics and society.

Vrije Academie Werkplaats voor Beeldende Kunsten Den Haag
Paviljoensgracht 20-24, 2512 BP Den Haag T 00 31 (0)70 363 89 68
info@vrijeacademie.org, www.vrijeacademie.org

Haagse Kunstkring

vereniging van en voor kunstenaars

tentoonstellingen, lezingen, concerten, workshops, literaire bijeenkomsten

Denneweg 64
2514 CJ Den Haag
(070) 364 75 85
www.haagsekunstkring.nl

heden te huur

kunst van nu

Michael Kirkham, *Ceramic Boy*, 2005, collectie Heden

Heden heeft recent kunstwerken voor u gekocht van onder andere:

Charlie Roberts, Natascha Libbert, Marijn Akkermans, Aukje Koks, Krista van der Niet, Katja Mater, Lilian Kreutzberger, Paulien Oltheten, Tim Ayres, Katinka Lampe

www.heden.nl

info@heden.nl

Galerie Ramakers is on facebook now - become a fan

Pat Andrea
Geert Baas
Klaus Baumgärtner
Fons Brasser
Brecht
Sjoerd Buisman
Dominique Dehaës
Laurent Fiévet
Arie de Groot
Mat van der Heijden
Ton of Holland
Michel Hoogervorst
Tjibbe Hooghiemstra
Michael Johansson

galerie ramakers

contemporary and current art

Jongquil
Ton van Kints
Judith Maria Kleintjes
Ien Lucas
Hieke Luik
Johan Meijerink
Jan van Munster
Ossip
Tomas Rajlich
Christien Rijnsdorp
Vittorio Roerade
Albert Verkade
Warffemius
Margret Wibmer
Niko de Wit
Yumiko Yoneda
Christiaan Zwanikken

Toussaintkade 51 T: 00 31 (0)70 3634308
2513 CL The Hague www.galerieramakers.nl

copyright eric de vires fotografie

VILLANUTS initially started out in 2005 as a platform for young artists and a meeting point for students and graduates from various art programmes.

Meanwhile the organization has gradually developed and broadened it's focus. VILLANUTS still offers starting artists exhibition opportunities with the events organised at Het Nutshuis.

But VILLANUTS tends to serve the more renowned artists as well. From that point of view new initiatives were exploited, such as the WIRED FESTIVAL. A festival which explores new visual and media art forms plus offering a cutting edge music program. VILLANUTS also organizes animation film nights, speeddates for artists, Interactive Playground and Live Cinema events.

WWW.VILLANUTS.NL

ARTISTS' INITIATIVE

Onderstroom
exhibitionspace
for theme
specific projects
& 10 studios

artists:
Hanneke van Os
Theo van der Linden
Jeroen Graus
Jetty Iestra
Inge Simonis
Jan Schilders
Barbara Calamida
Ingrid Meus
Jochem Rotteveel
Frank Gabriel

adress:
Oosteinde 70
2542 EP The Hague
www.onderstroom.org

ni

Galerie Nouvelles Images

Westeinde 22
2512 HD Den Haag
T 070 346 19 98
www.nouvellesimages.nl
di t/m za 11-17 uur

NI 50 JAAR

Armando
Gijs Assmann
David Bade
Jasper de Beijer
Cor van Dijk
Charles Fréger
Helen Frik
Joris Geurts
Hees de Goede
Reggy Gunn
Seet van Hout
Willem Hussem
Hamid el Kanbouhi
Jerry Keizer
Ditty Ketting
Paul Klemann
Omar Koubâa
Ton Kraayeveld
Gabriëlle van de Laak
Lucassen
Lucebert
Pieter Laurens Mol
Ronald Noorman
Eko Nugroho
Jan van der Pol
Uwe Poth
Kotscha Reist
Jan Roeland
Joseph Semah
Margriet Smulders
Jean-Marc Spaans
Michael Tedja
Joost van den Toorn
Piet Tuyltel
Elizabeth de Vaal
David Vandekop
Carel Visser
Ruke de Vries
Eduard Wind

STICHTING RUIMTEVAART

The primary aim of the Ruimtevaart Foundation is to endeavour to secure buildings in which a variety of disciplines and working practices can work as well as exhibit. Ruimtevaart is an artist initiative first established 1991 and has as its primary aim and objective to obtain affordable studio spaces as well as initiating contemporary art projects, media and music. The building at Loosduinseweg 9 has given Ruimtevaart ample possibilities to further proliferate and establish itself as platform for the visual arts, design, music and cinematography.

Loosduinseweg 9 2571 AA The Hague NL
info@stichting-ruimtevaart.nl

www.stichting-ruimtevaart.nl

BH139

Boekhorststraat 139 Den Haag

'Elle' - Damian van der Velden

locatie van ANNA Vastgoed & Cultuur
creatieve oplossing voor tijdelijke leegstand

www.stichtinganna.nl

billytown_ just namedropping

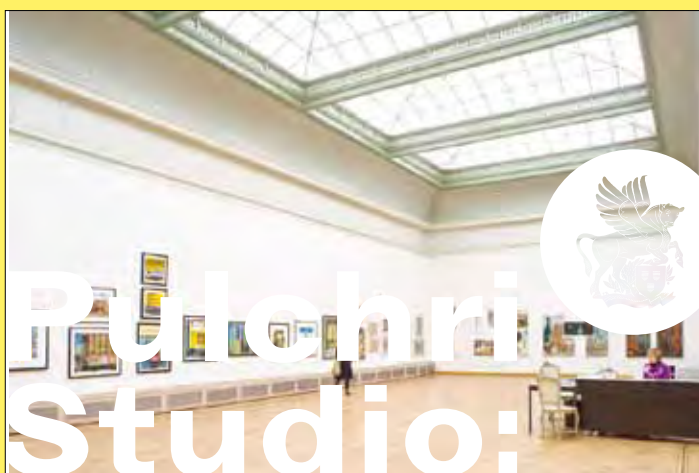

billytown_projectspace
www.billytown.nl info@billytown.nl
nijverheidsstraat 2, 2288 bb rijswijk

WALDEN AFFAIRS

WWW.WALDENAFFAIRS.NL

Pulchri Studio:

– is het **kloppend hart** van de
beeldende kunst aan het Lange Voorhout.

moderne en
hedendaagse kunst
van 450 kunstenaars

70 tentoon-
stellingen per jaar
in 7 expositiezalen

eigen restaurant/
sociëteit
met **binnentuin**

6 dagen per week
geopend en **gratis**
toegankelijk

Vraag
naar de
mogelijk-
heid van
renteloze,
gespreide
betaling.
Leden van
Pulchri
Studio
ontvan-
gen 5%
korting bij
aankoop.

HOW GREAT THOU ART

1646 WWW.ENTER1646.COM

Thanks to Stroom Den Haag and the Gemeente Den Haag